

Dějiny národa českého dle přednášek

Ph Dr R. Vackové

Ú v o d e m

Tento stručný přehled dějin českého národa je zpracováním záznamu přednášky bývalé profesorky historie na Karlově universitě v Praze. Byla to žena středoevropského formátu, vysoce vzdělaná a inteligentní a nadto hluboce věřící. Konvertovala až v dospělém věku ke katol. náboženství a jako pevná osobnost osvědčila svou víru v mnoha zkouškách. Proto také i její pohled na české dějiny je na základě vysoké vědecké úrovně a zralého křesťanství jasný a objektivní a může právem poskytnout pevné opěrné body pro historickou orientaci.

Dějiny českého národa,

zasazené do rámce dějin E v r o p y

V 19. století s rozvojem archeologie začala se zvedat opona dávné minulosti lidstva. První úspěšné objevy učinili archeologové v Africe - Alžíru, Nigérii a potom ve Francii. Archeologické vykopávky mají také nesmírný význam

pro odhalení světových předdějin Evropy. Na základě takto získaných poznatků se nám dnes dávná minulost začíná jevit trošku jinak, než se do nedávna tradovala - a spolu s minulostí Evropy se rýsuje v šeru dávnověku i nejstarší minulost našeho národa v srdci Evropy.

Ve světovém měřítku sice existují starší kultury než kultura evropská /nalézaly se v severní Africe a Asii/, ale Evropa má své souvislé dějiny, které ji ztvárnily až do dnešní podoby.

Nejstarší vykopávky, které byly nalezeny v Evropě, spadají do starší doby kamenné - t.zv. paleolitu. Lidé, kteří v této době obývali Evropu, neměli příslušnost k nějaké rase a vyznačují se primitivní kulturou. Teprve se zde jaksí zabydlovali. Upravovali si obydlí, zajišťovali potravu a připravovali nástroje. Avšak tento vnější způsob života neuršoval jejich kulturu. Ta byla určena náboženským kultem té doby. Náboženství bylo hlavní potřebou člověka - samozřejmě i pohana. Mělo už i v této starší době kamenné svůj řád, vlastní rítus, který se projevoval v oběti bohům a oslavou bohů. Hodně vykopávek z této nejstarší doby se zachovalo právě na území Čech a Moravy. Zejména okolí

Praha a střední Morava byly na vysoké úrovni a prvotní umělecké tvorbě. V dějinách Čech a Moravy je tedy zahrnuto nejstarší údobí dějin lidstva.

Na starší dobu kamennou - paleolit - navazuje mladší doba kamenná - t.zv. neolit, která má také své dějiště na území Čech a Moravy, i Slovenska, ale není to dosud dost systematicky prozkoumáno. Mladší doba kamenná se už jeví jako doba diferencovaného /rozdílného/ společenského života. Už podle obydlí můžeme soudit na určité kulturní skupiny lidí, také se tyto rozdíly projevují ve zbraních a nářadí. Lidé, kteří obývali Evropu a naše země v mladší době kamenné, byli většinou zemědělci, rolníci a lovci, kteří si ochočovali zvířata a chovali je potom. Kultura neolitu je příznačná pro Evropu a Asii, ale v Asii a severní Africe nalézáme v té době vyšší kulturní stupeň.

Nejstarší světovou kulturou vůbec, která také předchází evropskou kulturu, je kultura Egypta a Mezopotámie. Jejich srovnáním s evropskou kulturou téže doby vidíme veliký rozdíl. Tyto dvě nejstarší světové kultury mají vysokou úroveň a jsou už úplně komplexní. Například zde už nacházíme města, vědomou kulturní tvorbu,

úroveň bydlení, paláce, chrámy, slavné pyramidy faraonů, rozvoj umění a věd - astronomie, matematiky. Také je zde patrná veliká společenská diferencovanost. Kulturní statky vlastnila jen určitá vrstva lidí, společnost oddělená od prostých lidí, která měla své určité společenské projevy a zvyklosti. Společnost těchto nejstarších světových kultur byla organizována, měla své společenské vrstvy: vladaře, vědce, profesionální umělce, prostý lid a otroky.

Ale vrátíme se do Evropy. Její vlastní dějiny, ze kterých už můžeme vyčíst určité souvislosti, začínají až v době bronzové. Nesmírně významným objevem moderní archeologie je, že pro formaci evropské kultury vůbec je velmi důležitá střední doba bronzová - asi tak 1800 let před Kristem. Spadá stále ještě do pravěku a celé toto údobí prahistorie už od neolitu se nazývá v Evropě k u l t u r o u u n ě t i c k o u, která je nejstarší evropskou kulturou a má své charakteristické rysy: příznačné typy nástrojů, obydlí a materiálu, ze kterého se stavělo /většinou kámen a dřevo/, typy nádobí /většinou hliněné/ a typy zbraní. Každá z lidských skupin této kultury si tyto věci vyráběla individuálně a vytvářela si už také určitou společ-

čenskou diferenciaci. Ve střední Evropě byly stanoveny určité kulturní oblasti podle nálezů. Stopy kultury unětické nalézáme na našem území v blízkosti Prahy. Kultura unětická je už příznačná pro Evropu a je centrem evropského prehistorického vývoje.

V době bronzové se už v samotné Evropě začínají vytvářet velmi vyvinuté kultury - např. na ostrovech faltská kultura, v severní Itálii esejská kultura - které spadají do období 1200 - 1000 let před Kristem. Podle toho, jak byly jednotlivé země v Evropě obydleny, vytvářely se též kulturní skupiny. V letech 1200 - 1000 před Kristem už doba bronzová začíná přecházet v dobu železnou - ovšem ne na celém území Evropy současně. Lidé se naučili znát železo, jeho výrobu a zhotovovali si z něj zbraně a náčiní, vesměs zemědělské nástroje.

První historická - a můžeme říci protohistorická - velmi důležitá kultura v Evropě začíná kolem r. 700 - 600 před Kristem a jejím dějištěm je území střední Evropy: Čechy, Morava, Rakousko, Švýcarsko a Nizozemí. Je to k u l t u r a k e l t s k á. Později se rozšiřuje na území severní Itálie, na západní Balkán, západní Slovensko, západní Polsko, severní státy

a do Anglie.

A tím přicházíme v protohistorii Evropy do naší vlasti, která je naprosto jasně formována keltskou kulturou. Můžeme dokonce říci, že formace keltské kultury vznikala zde, ve střední Evropě. Oblastí začínajících Keltů v Evropě jsou Čechy, Morava, Švýcarsko, jižní Bavorsko a Rakousko. V této oblasti se formovala protohistorie Evropy a tedy také protohistorie naší vlasti - a to ještě před protohistorií Evropy jako celku. Stojíme teprve uprostřed archeologických výzkumů, které budou vše ještě upřesňovat. Ale už je dnes naprosto jasné, že pro historii Čech a Moravy bylo rozhodující keltské podloží. Ne tedy Germáni ani Slované, kteří k nám pomalu prosakovali. Že naše země mají keltskou základnu, to zachycují už staré kroniky, v nichž je uchováno dávno bájesloví. Dříve bylo o těchto kronikách jako o historických pramenech dosti pochybováno. Mělo se za to, že zachycují pouhé báje. Dnes se však zdá, že mají velice pozitivní historické jádro, které nás upozorňuje právě na ten úsek našich dějin, kdy keltské podloží začalo splývat s přichozími Slovaný.

Keltská kultura vznikla z kultur, které se vyvíjely v době bronzové, zejména z výše uvedené

kultury faltské a esejské a navazovala na ně. Na našem území navazovala na prahistorickou kulturu mohylovou a prahistorickou kulturu popelnicových polí /názvy kultur jsou podle způsobu pohřbívání: v prvním případě vršili na hroby mohyly, ve druhém své mrtvé spalovali a popel dávali do jakýchsi popelnic, které pak ukládali na zvláštní pole/. Tyto kultury byly sice po celé Evropě, ale dělily se ještě na další menší kultury. Byla to přirozená diferenciace různých civilizací, které měly také dědičnou skladbu. Bylo zde asi pět kmenů. V každém případě jde však o kultury historické, i když je poznáváme pouze z vykopávek. Keltové jako vysoce kulturní lid vnesli do evropských civilizací svoji kulturní tvorbu, dali jim organizaci a poslední rys, charakterizující kulturu Evropy.

Keltové k nám přicházejí asi kolem r. 700 před Kristem jako nový živel. Byli to zřejmě Indoevropané, ale jejich původ není historicky doložen, jde o pouhé dohady, protože už od paleolitu se kmeny v Evropě stále stěhovaly. Přijíždějí do Evropy na koních /předtím zde koně známi nebyli/ a vyznačují se zvláštními charakteristickými zbraněmi. Můžeme je blíže po-

znat opět z archeologických vykopávek, které nám prozrazují, jak žili, bojovali, bydleli a tvořili. O Keltech je mnoho soudobé vědecké historické literatury proto, že jejich údobí je vlastně protohistorií Evropy. A tato protohistorie Evropy začíná na území naší vlasti, zejména v západních Čechách. Tam se Keltové prvně usazují a lid mohylový a lid popelnicových polí, který tam sídlil, je jejich kulturou formován.

Keltové nebyli antropologicky žádný vyhraněný národ. Dělili se na kmeny a pohybovali se po celé Evropě. Byli dost stěhovaví, kočovní. Nacházeli se mezi nimi různé typy: malí a zavalití, velcí a štíhlí, plavovlasí, hnědovlasí, černovlasí. Vyznačovali se tím, že byli velice kulturní. Pro Kelty je dále příznačná určitá urozenost, kterou k sobě přitahovali lid nízké vzdělanosti, obývající před nimi Evropu a na základě typicky keltské urozenosti syntetického dialogu /t.j. snahy o sblížení, spojení/ formují potom svoji kulturu. Keltové totiž nebyli dobyvatelé, nevyhlazovali ani neutiskovali původní obyvatele, ale snažili se s nimi sžít, obohatit se ~~na~~ jejich kulturou a kde narazili na odpor, tam se z území stáhli. V Evropě ovšem také docházelo k diferenciaci keltské kultury,

protože Keltové se spojovali s předchozími kulturami a jednotlivé keltské kmeny byly potom podle těchto kultur formovány. A protože Keltové nebyli etnologicky /národnostně/ nikterak výrazní, formovaly se kmeny potom podle předpokladů, které měly.

Keltové tedy především tvořili evropskou a jejich kultura zcela ovládala střední Evropu.

Pod pojmem kultura vůbec rozumíme stupeň lidského poznání a formu společenského projevu. Keltská kultura byla tedy také v různých stupních, které se vyvíjely a tvořily prahistorii Evropy.

Mezi jednotlivými keltskými kmeny byla tedy diferenciací a tvořily je charakteristické znaky. Patrně jejich jméno Keltové vycházelo od nějaké vůdčí osobnosti, protože i jednotlivé kmeny odvozovaly svá jména od vůdčích osobností. Tak např. u nás byl usídlen kmen Bójů, který se později rozšířil až do severní Itálie. Kulturní formace Keltů byla však přes tyto kmenové a místní rozdíly v celé Evropě stejná.

Jako kulturní celek byli Keltové organizováni jako svobodný lid. Jejich společenským zřízením byla aristokratická demokracie, která je tak příznačná pro Evropu a jež právě Evropě dává vůdčí perspektivy ve světových dějinách. Otro-

ci zde sice byli také, ale šlo většinou o válečné zajatce a nikdy nebyli Keltové otroky Keltů, ale otroci byli z jiných národů. Zmínili jsme se výše, že Kelti nebyli dobyvatelé a narazili-li na odpor, stáhli se z území. To ale neznamené, že neválčili vůbec. Keltové měli skupiny bojovníků a jednotlivé keltské kmeny mezi sebou bojovali o území, o vlastnictví, o nástupnická práva atd. a těchto kmenových válek se účastnil i svobodný lid. Válčili i s jinými národy a kmeny, ale šlo spíš o války obranné než dobytelské. Stáhli se z území, kde narazili spíš na odpor kulturní - kde místní obyvatelé nechtěli vést dialog s jejich kulturou a tím nebyly na tomto území vytvořeny podmínky pro život a rozvoj keltského kmene. Také se stáhli potom později třeba před silným nátlakem vyspělé armády římských dobyvatelů, nebo za stěhování národů, kdy se zbytky keltských kmenů - zejména z vrstvy vzdělanců - stáhly na Britské ostrovy /území dnešní Anglie a Irsko/, kde vytvořili souvislou kulturu, ke které se dodnes národy Velké Británie hlásí.

Vnitřní organizace keltského kmene spočívala v rozdělení na tři privilegované skupiny a svobodný lid. Byla to skupina knížecí - to

byla vládnoucí skupina, vládnoucí rod, potom skupina bojovníků a skupina druidů /vzdělanců, nositelů kultury/. Svobodný lid se scházel ke sněmům a demokraticky si volil svého knížete z řad členů knížecí skupiny. Nebyla zde žádná dynastie, nemuselo jít vždy o přímého potomka předchozího knížete ani o nejstaršího člena rodu. Kníže byl volen - a v tom spočívá princip aristokratické demokracie. Když byl tedy zvolen kníže, zasnuboval se s krásnou mladou dívkou, která byla nazývána bohyní kmenového zdaru. Když pak ale zestárla a kmenu už jako bohyně zdaru nemohla sloužit, byla rituálně zabita a na její místo bylo postavena jiná bohyně zdaru - mladá žena a v náboženském kultu se věřilo, že bohyně byla omlazena.

Skupina knížecí tedy byla děna rodem. Byla to vládnoucí skupina. Druhá privilegovaná skupina, která rovněž požívala velké vážnosti, byla skupina bojovníků. To byli profesionální válečníci, kteří pronikali do neznámých krajín, ne jako dobyvatelé, nýbrž jako zvědové, zde jsou v krajích vytvořeny podmínky pro usídlení kmene. A také samozřejmě vedli války - jak kmenové, tak i obranné - s ostatními národy. Těch kmenových válek se potom účastnil i svobodný lid.

Třetí privilegovaná skupina - velmi rozvětvená a pro keltskou kulturu nejvýznamnější - byla skupina druidů. Byli v ní zahrnuti vzdělanci všeho druhu, vlastní nositelé kultury. Tato skupina měla veliká práva, protože Keltové jako lid vysoce kulturní si velmi vážili svých vzdělanců. Druidové tedy měli své zvláštní výsady. Tak např. pro ně neplatily hranice, území jednotlivých kmenů, mohli se volně pohybovat po celé Evropě a byli vyňati i z kmenových válek. Mohli volně přecházet mezi válčícími kmeny bez ohledu na to, k jakému kmenu patřili a nesmělo se jim ublížit. Tato výsada druidů byla příčinou toho, že keltská kultura přes diferencovanost jednotlivých kmenů se udržovala po celé Evropě přibližně na stejné úrovni /Keltové měli svůj společný keltský jazyk, i když trochu odlišný podle území a kmenů/ a hlavní výhodou bylo, že kultura válkami netrpěla, udržovala svou úroveň a vyvíjela se na základě daných podmínek. Keltové totiž, i když bojovali, měli především na zřeteli celkový rozvoj kultury.

Skupina druidů byla tedy skupina otevřená. Byla vychovávána ústní tradicí /Keltové totiž neznali písmo, nepsali/ a byli do ní přijímáni

lidé ze všech vrstev - jak z vrstvy knížecí, tak ze skupiny bojovníků, i ze svobodného lidu. Byly to lidé talentovaní, namnoze i charismatičtí a byli vzděláváni ve svém oboru. Druidové se opět dělili na skupiny - byly velice rozvětvené. Nejdůležitější a také velice rozhodující byla skupina nábožensko-kněžská, která se ještě dělila v podskupiny. Byli to kněží, kteří se zabývali obřady a věroukou, dále liturgové, hudebníci a obřadní mistři, kteří měli své úřady ve svatyních a doprovázeli obřady, a konečně proro-ci a věštoi - lidé skutečně charismatičtí - a byli asi něco jako astrologové. Protože u Keltů náboženství a vzdělanost patřily k sobě, náleželi ke skupině druidů též další vzdělanci. Byla zde především skupina lékařů, skupina právníků a skupina básníků. Do té poslední patřili umělci vůbec, ale nejvýznamnější a nejváženější byli básníci a jejich básně měly skutečně úroveň poetiky. Na velmi vysokém stupni bylo též právnictví. Skupiny keltských vzdělanců byly velmi vyvinuté a byly nositeli keltské kultury.

Mezi Kelty byla jednota jazyka, kterou také tito druidové udržovali spolu s úrovní kultury, i když mezi ně později začaly pronikat cizí živly. Ryze Keltové se na našem území udrželi asi až do 1. století po Kristu, pak už se

začali mísit s příchozími Slovany, kteří od nich převzali jejich kulturu. Při stěhování národů se potom privilegované skupiny stáhly na Britské ostrovy /zejména druidové/, protože příchozí národy s nimi nechtěly spolupracovat. Velmi příznačné jsou však tzv. keltské misie, které šířili vzdělanci i později, když už byli poznamenáni křesťanstvím.

Na území, které opustil knížecí rod, bojovníci a druidové, zůstal však svobodný lid a s ním celá struktura keltské společnosti. Zůstalo zde keltské náboženství, kultura a vzdělanost. Proto keltský prvek proniká ještě v Evropě skoro až do středověku. I v naší vlasti je kulturní podloží víc keltské než slovanské. Po keltském kmenu Bójů, který žil dlouho na našem území, bylo velmi krátké období kmene Markomanů, pak též velmi krátce zde žil germánský kmen smíšený s Kelty a konečně začali do naší vlasti pronikat slovanské kmeny z východu. Germánské kmeny převzaly nejvíce keltskou kulturu, a proto také odvozují svůj původ od Keltů. Např. germánský kmen obchodníků - Frankové, z nějž pocházel jak Sámó, který založil v 7. stol. po Kristu v našich zemích slavnou říši, tak Karel Veliký, který dal v 9. století kulturní formaci

celé Evropě, úzce spolupracovali s Kelty. Karel Veliký se na svém dvoře obklopil vědci a umělci nejen z Byzancie, ale především Kelty, od jejichž uměleckých řemeslníků si dal zhotovovat křesťanské náboženské symboly a zakladatel jeho první evropské vědecké akademie byl rovněž Kelt.

A nyní konečně přicházíme k vlastní historii Čech a Moravy - zemí, které jsou vzácně formovány keltskou kulturou. Vlastní historie našeho národa jako takového začíná v období, kdy do keltského živlu v Čechách a na Moravě začínají vlivem stěhování národů pronikat Slované. Stěhování národů bylo buď přímo organizované - kníže s celou svou družinou se vydal hledat nová sídla /viz báje o praotci Čechovi/, a nebo bylo živelné - k organizované skupině, v jejímž čelo šli bojovníci, se přidávali lidé jiných kultur.

Slované původně sídlili na polsko-ruských hranicích a jejich pronikání do keltského podloží u nás máme názorně zachyceno v bájesloví. Všimneme si blíže báje o Krokovi a jeho dcerách. Nevíme, zda Krok byl skutečně historickou osobností, nebo zda je to postava bájná z rodu, který nesl jméno Krok /v bájích je mnoho vymyšleno, ale mnohé se shoduje též s historií/, ale jisté je, že Krok byl původu keltského, rovněž tak i

jeho tři dcery. Byl patrně lenním knížetem z knížecí skupiny. Jeho tři dcery patřily ke skupině druidů. Libuše byla prorokyní, Teta znalkyní ritu - obřadnictví - čili liturgičkou a Kazi byla lékařkou. A nyní nastává situace, kdy se po Krokovi uvolňuje knížecí stolec. Na principu aristokratické demokracie se tedy sešel sněm svobodného lidu, aby ze své knížecí skupiny zvolil nového knížete. Nebyla zde žádná posloupnost, všichni členové knížecího rodu byli kandidáty a kníže byl zvolen zcela svobodně. /Tento keltský princip se u nás zachoval až do doby Přemysla Otakara II., ale ne už tak výrazně/. Teď zde přistupuje další zajímavá skutečnost, a to je určitá rovnocennost žen. Zemře-li kníže, mohla nastoupit vládu žena, byla-li zdatná a schopná. /Tento právní názor keltský se opět prolíná až ke sv. Ludmile/. Knížata také měla svůj liturgický úkol, i když ne nijak výrazný, byli účastni ritů, a měli též svůj úřad ve svatyni, protože Keltové spojovali náboženství a vzdělanost, vzdělanec i vladař byli zároveň do jisté míry knězem nebo kněžkou. Knížata a kněžky byly pak pochovávány ve svatyních. O existenci kněžen u starých Keltů a úřadů ve svatyních, které ženy zastávaly, nás přesvědčují archeologické vykopávky starých

keltských chrámů, kde vedle pohřbených knížat jsou i kstry knězen. Ve staré historické literatuře jsou též zmínky o vynikajících kněžnách - bojovnicích - a vynikajících kněžnách - vladačkách.

A nyní tedy v té báji o Krokovi a jeho deerách je lidem zvolena za kněžnu prorokyně Libuše. Teď ale v následujícím ději dochází ke střetnutí domácího právního názoru keltského s právním názorem příchozích Slovanů, kteří už se do jisté míry smísili s keltským živlem. A představitelem této druhé strany je Chrudoš. Chrudoš zastává slovansko-germánský právní názor, který představuje ryze aristokratický princip: vládnoucí vrstva je výsadní, naprosto svrchovaná - a dále se opírá o patriarchální zřízení. Vláda je tedy dána úzkým rodem a ženy se z ní vylučují. Soud dává Chrudošovi za pravdu, protože zde už byl slovanský živel a protože keltské kultuře bylo vlastní přizpůsobení se předcházejícím nebo přicházejícím kulturám. Libuše, i když zachovává princip keltského názoru, je v pověsti představitelkou spojování keltské kultury se slovanským živlem, který prosakoval od keltského podleží. Toto mísení obou živelů představuje v báji svatba

Libuše s Přemyslem. Libuše si žádá Přemysla, protože Slované, tak jako ve svých původních sídlech, byli většinou rolníci. Přemysla charakterizuje rolnický stav. Je to prolínání kultur. Přemysl tedy rovněž nemusel být zrovna historickou osobností, ale reprezentuje zde ryze slovanský prvek rolnický.

Při svatbě Libuše s Přemyslem nastává rozhodující situace, při níž jak kněžna, tak lid chtějí tuto syntézu /spojení/ živlu keltského a slovanského nějakým vhodným okázalým způsobem uskutečnit. Libuše byla Keltka, nebo tedy alespoň keltského rodu, druidka, a jejích svatební obřad nese naprosto výraznou pečeť kultu svatebních obřadů keltských v knížecích vrstvách. Přemysl se těmto obřadům přizpůsobuje a tím dochází ke smíšení obou kultur a Slované přijímají kulturní prvek keltský. Oba manželé pak - Přemysl i Libuše - jsou naprosto rovnocenní. Libuše zastupuje vrstvu nábožensko-vzdělaneckou a Přemysl vrstvu rolnickou.

Kultura keltská a slovanský živel se však sžívaly dosti dlouho. V báji o dívčí válce vidíme další příklad konfliktu mezi právním názorem keltským a patriarchálním zřízením Slovanů, kteří již v zemi začali převládat.

Dívčí válka je naprosto vysvětlitelná, když známe strukturu keltské kultury. Historicky zde byly ženy rovnocenné. Byla-li žena schopná, mohla nastoupit na místo muže, ovšem muži měli prvenství. Keltové také dělali se skupinou bojovníků výpravy až na Balkán a do Malé Asie /ale ne válečné, nýbrž výzkumné/, rozmísťovali se i do oblastí starověkých kultur. U těchto výprav ani velkých obranných válek ženy nebyly, ani jako pomocné bojovnice. Ale u kmenových válek bojovaly sebou.

Dívky tedy byly po keltsku vychovávány pro boj. Ženy sice neměly povinnost boje /nebyly to žádné amazonky/, ale bojovaly jaksi spontánně v kmenových válkách - ovšem jen ty, které byly zdatné a schopné boje. Je zde taková zvláštní diferenciacce, která značí určitou rovnocennost ženy. Bojovaly jako členky kmene za zájmy, ne jako profesionální bojovnice. I právně měly ženy u Keltů rovnocennost. I v tom se zračí demokratický princip.

Dívky, které byly vychovávány po keltsku, tedy nyní s rozmachem slovanského živlu narazily na patriarchální zřízení a ~~stahují~~ domáhají se svých práv. Dívčí válka tedy neznamená vzpouru žen proti mužům, ale obhajování původ-

ního názoru keltského na strukturu státu a postavení ženy ve společnosti proti převládajícímu slovansko-germánskému živlu a jeho patriarchálním principům.

Tyto báje, o kterých bylo dříve pochybováno, nám ukazují, že soužití keltsko-slovanské se krystalizovalo dosti dlouho, vrstva slovanská převládla až za delší dobu a stopy trvajících keltské kultury jsou u nás nejméně do r. 1000 po Kristu.

Súležité byly vztahy mezi Kelty, kteří žili v údobí historických procesů - prolínání různých kmenů a nové formace evropské kultury. Tak např. francký kupec Sámó v 7. stol. po Kristu formoval kmeny na našem území na základě keltské minulosti. Bylo to v době, kdy už převládli živel slovanský a rolnický prvek se smísil s keltskou kulturou. Kníže Sámó nebyl tolik Kelty formován a šlo mu spíš o propojení kmenů a prolínajících se kultur v pevnou říši, která by mohla odolávat nájezdům sousedních kmenů. Keltskou kulturou se nechal formovat v tom, že se zaměřil na určité sídlo. /O tom bude řeč ještě dále/.

Keltský prvek lze nazvat kulturní misí

pro pohanskou Evropu. Keltské misie, které zásluhou druidů pronikaly do celé Evropy, formovaly lid, který v ní byl usídlen. Např. Irské misie /keltských vzdělanců, kteří se za stěhování národů stáhli do Británie a Irska/ formovaly i severní Itálii. O tom máme jasné doklady. Šlo o pohanské misie kulturní. V severní Itálii najdeme kostely, které vystavěli Keltové a které byly později pokřesťanštěny. Tak např. v jednom venkovském kostelíku v severní Itálii je na bývalém trůnu keltské bohyně Astarty socha křesťanská - asi nějakého světce.

Keltské náboženství byla samozřejmě pohanské, ale na svou dobu dosti ušlechtilé, takže křesťanství na ně mohlo celkem snadno navázat. Keltové byli nepochybně zvláštním způsobem disponováni pro přijetí křesťanství, neboť jejich náboženství v hlavních rysech tuto dispozici nese. Náboženská orientace Keltů - jako ostatně všech pohanských národů - byla pantheistická, t.zn. měli více bohů. Základní zaměření však neznělo: bůh je všechno, ale bůh je ve všem /v tom byli blíže křesťanství/. Mimo to se do jejich náboženského kultu prolínají představy, které sem pronikaly patrně vlivem židovského náboženství. Je to představa o jednom

Bohu. V jejich soustavě bohů je bůh /samozřejmě pohanský/, který není zobrazován - jmenuje se Dispapel a má kultovní prioritu - je to bůh nad bohy, je orientací pro všechny ostatní bohy. Keltští bohové byli jaksi funkční - měli své úlohy - např. byl bůh lovu, bůh zdaru, bohyně úrody, bůh boje, atd. Tito bohové přinášeli společnosti určité ekonomické výhody a také byli často přejímáni z jiných kultur. Přírodní aspekt keltského náboženství je tedy pantheismus - bůh ve všem. A tento základní prvek apk oni aplikují do křesťanství. Také je v keltském náboženském kultu velmi zajímavý princip potrojnosti - potrojnost jednoho boha, zobrazování a uctívání trojice bohů nebo bohyň. Nebo je zajímavý jejich velmi vyvinutý smysl pro liturgii, pro ritus. Ritem uváděli knížete na stolec a když se stalo, že jim z nějakého důvodu nevyhovoval, tak ho též rituálně zabili - ale se vší úctou, jako svého krále. Je sice pravda, že v keltském náboženství byly také krvavé oběti. Byl to molochismus, převzatý z finské kultury. Meloch, to nebyl bůh, to byl obřadní systém, způsob krvavé oběti. Ale tyto oběti se týkaly především válečných zajatců.

Takže křesťanská představa jednoho nevidi-

telného Boha byla pro Kelty celkem přijatelná -
jednak pantheismem, jednak představou jednoho
nezobrazovaného, svrhovaného boha, vyňatého ze
všech funkcí. Když se potom pod náporem Římanů
poslední zbytek Keltů stáhl do Británie a Irska,
měli už tito Keltové souvislost s křesťanstvím.
Ze životopisů světu prvních křesťanských dob
čteme o horlivé snaze nést křesťanství celé
Evropě. Je docela možné, že mezi takovými apoš-
toly byli i keltští vzdělanci, kteří přijali
křesťanství a s horlivostí jim vlastní je šli
šířit dál do Evropy. A tak prvotní křesťanská
misie ve střední Evropě a na severu bezprostřed-
ně navazují na misie keltské. A tyto keltsko-
křesťanské misie zasahovaly i na území naší
vlasti. Máme o tom jasné doklady. Měli veliký
význam pro náš národ, i když se tradovaly pouze
ústně, protože Keltové neznali písmo. Tyto mi-
sie totiž připravovaly půdu slovanským věro-
zvěstům, neboť byly daleko hlouběji křesťansky
zakotveny, než se dříve předpokládalo. Už za
dob Markomanů se manželka jednoho knížete do-
věděla z ústního podání o sv. Ambrožovi a jen
pod pojmem líčení jeho osobnosti přijala křes-
ťanství - ovšem ještě bez křtu. Často také
opati klášterů a vzdělání mniši se odtrhli od
svých společenství a šli apoštolovat do cizích

zemí /Francie, Anglie, severní Itálie, střední Evropy/. Tyto misie mají svou trvalou formaci až do 9. století. Došlo dokonce i ke konfliktu s papežskou kuríí kvůli nesrovnalosti v liturgii, protože tito misionáři udržovali nějakou liturgii keltsko-křesťanskou. Ale proč k těmto rozporům došlo, to zcela jasně nevíme.

Od 4. století po Kristu až do příchodu sv. Cyrila a Metoděje je v našich zemích proces formace keltsko-křesťanskými misemi. Jak hluboko zasahoval vliv těchto misií, přesně nevíme, ale byl pravděpodobně dosti silný. Jako náš národ byl formován keltsko-křesťanskými misemi, tak Germáni byli více v přijímání křesťanství formováni arianismem a Ariány vůbec. A tak nakonec kníže Rostislav žádá o slovanské věrozvěsty - jednak kvůli mentalitě /Balkán byl v minulosti též formován keltskou kulturou/ a jednak - a to hlavně - žádá o písmo a knihy, protože naše země byly předtím utvářeny výhradně ústní tradicí. Křesťanská kultura, která už od začátku byla formována písmem a spisy, se zde mísila s keltskou kulturou ústního podání. Doklady tohoto mísení těchto dvou kultur máme i v Galii - keltské chrámy s latinskými nápisy a keltským obsahem. Svatý Cyril a Metoděj si po příchodu do našich zemí tuto situaci dobře uvědomili,

proto dali našemu národu nejprve písmo, kterým podložili svůj apoštolát křesťanské kultury a pro odstranění liturgických zmatků žádali o slovanskou liturgii. Ale k tomu se vrátíme ještě později. Nyní se musíme trochu blíže podívat, jak se vyvíjela Evropa jako celek od prvních dob křesťanských, abychom na pozadí jejího vývoje dobře pochopili dějiny našeho národa, které jsou tak hluboce zasazeny do rámce dějin Evropy.

Dějiny lidstva jako takové mají dvě hlavní epochy: první epocha lidských dějin je epochou starověku - je to doba od začátku lidstva až do příchodu Krista. Druhá epocha je epochou křesťanskou. A dějiny Evropy začínají dějinami křesťanství - vlastně až Karlem Velikým, který uspořádal Evropu v situaci, která vznikla po pádu Římské říše. Protohistorie keltské kultury - tedy asi 6. stol. před Kristem - začíná se vznikem Římské říše, jejíž protohistorie opět je jasně poutána k vývoji říší ve starověku. Římská říše tedy dotváří starověk. Křesťanství se zrodilo za její vlády a proniklo do ní. Z jejích trosk se potom rodí křesťanská Evropa.

První dějiny lidstva se historicky odehrávají na území Asie a Afriky a první řádovou

říší je Egypt, potom Mezopotámie a na ní navazují další říše v oblasti Malé Asie. Druhou významnou říší, která je úzce spjata s křesťanstvím, je říše Římská. Na starých kulturách můžeme sledovat vývoj lidstva. První kultura byla egyptská, druhá mezopotámská a říší střední Asie, pak Řecko. Na kulturu řeckou těsně navazuje Římská říše, která potom do sebe pojala vzdělanosti všech říší starověku, protože ovládla celý tehdy známý svět /Mezopotámii, Egypt, Persii, Řecko, atd./. Římská kultura je syntézou - skladbou kultur starověku. Navazuje na ně, pojímá je do sebe a nejen že je ovládá, ale nechává se jimi utvářet. Přes Řím dostáváme historickou základnu kultury Evropy, protože je poslední vysokou kulturou starověku. Byly v ní pospojovány kmeny, které do sebe přijaly souhrn všech starých kultur a tím pak i po stránce organizační a právní vytvořily světovou říši. Tak např. zajaté Řecko kulturně ovládlo Řím. Římané sami se vyvíjeli na základě starých kmenů, které byly usídleny v Itálii /předtím byly tyto kmeny formovány Efrigií, která měla ucelenou kulturu a státní celek/. Z těchto kultur na vlastním území a potom později na základě starověkých kultur se stává Římská říše nejen želez-

ným, organizovaným státním celkem, ale i kulturní syntézou minulosti. A tento stát měl vliv i na formaci protohistorické-keltské Evropy.

Drama zápasu mezi Římem a Evropou je velmi zajímavé. Už koncem 1. století před Kristem bojoval César s Germány a s Galy. Římané se totiž spíš proti protohistorické Evropě zabezpečovali, než by ji dobývali. A toto jejich zabezpečování je velmi důležitým prvkem v dějinách Evropy. Římané obsazovali Evropu, aby ne-kultivovaná Evropa nepřepadala je. Byli to zrovna Galové, kteří začátkem 3. století před Kristem zašli až do Říma a dobyli Řím, který měl zájem spíš opanovat starověké kultury a učit se od nich, než dobývat - podle jejich představ - divokou Evropu /ona ale ve skutečnosti zas tak divoká nebyla/. Římané potom v duchu bezpečnosti vlastní říše začali s Evropou také obchodovat, zejména s Galy.

Zatímco se na půdě Evropy odehrával tvrdý zápas Itálie proti severu, západu a východu, východní část Římské říše se stala jakýmsi mírovým kulturním střediskem.

V prvním století před i po Kristu dobývá Řím už jako mocný pán Hispánii /Španělsko/, Gallii /dnešní Francii/, Británii a snaží se

pacifikovat /zabezpečit mír/ proti Germánům střední a východní Evropy. V této souvislosti dochází k formaci protohistorické střední Evropy, protože se Římané při tomto svém zabezpečování až k Dunaji - k pomezí Moravy, Slovenska a Panonie /dnešního Maďarska/ a až do Dácie /Rumunksa/. Vybudovali na Dunaji souvislou hradbu pevností, které pak protáhli až na západ a které tvořily severní hranice říše. Tyto pevnosti měly své hradní stráže a byly vybudovány jako strategické body. Zajímavé bylo, že na této zejména západní části severní hranice Římské říše přebíhali často Germáni do Galie a tam se romanizovali /poříměťovali/. Usadili se tam, zbohatli a na tomto severním pomezí Římské říše pak hájili její zájmy a své výhody s ní spojené proti svým vlastním soukmenovcům. Jiní Germáni zase byli výbojní, měli silná vojska a bránili se Římanům. Slované byli téměř Římem nedotčeni. Římané potom na základě zkušenosti s výbojnými Germány považovali Evropu za barskou, divokou a chtěli se proti ní bránit a ochránit. Jeden způsob byl boj s Germány, druhý byla smířlivá taktika, která se však Římu později krutě vymstila, protože Germáni potom ovládli oslabený Řím díky tomu, že si je Římané sami vychovali.

Na tomto severním evropském pomezí Římské říše vznikaly tedy zvláštní vztahy. Germáni se dělili na skupiny dvě: ti, kteří se Římu poddali a spolupracovali s ním na základě nabídnutých hmotných výhod, a kmeny Germánů, které se Římu nepodřídily a žily dál svým vlastním životem. Z pořímtělých Germánů se vytvořila germánsko-keltská vojska, která na těchto pomezích sloužila Římu a bránila ho proti divoké Evropě. Podobně tomu bylo i u jiných kmenů, zejména u Keltů. První formou smlížení s Římem byl boj proti němu nebo výpravy na území jeho říše, druhou formou potom bylo soužití v rámci Římské říše. Např. Kelti byli v Římě známí jako výborní řemeslníci. Někteří se tam usazovali a zakládali si drobné krámky, jiní byli do Říma zavlečeni jako otroci, ale získali si dobré pozice a později i velký význam pro svou řemeslnou vyspělost, zejména v odborných řemeslech a práci s kamením. A Kelti jako kulturní lidé byli sami také velice zvědaví na soubor starých kultur a na kulturu Východu v Římě, proto je i Řím do jisté míry přitahoval. Keltské kmeny samy pronikaly na válečných výpravách až do Malé Asie a do Dácie, kde vytvořily spolu s Dáky souvislou kulturu.

V dějinách Evropy jde ve vztahu k Římu jednak o vzájemné prolínání kultur starého Říma a protohistorické Evropy a jednak o boj s kmeny, které hájily svou samostatnost /Germáni, Kelti/. Z hlediska protohistorické Evropy jde tedy buď o vztah poddanství římskému s tátů nebo o hájení vlastní svobody. Tyto dvojí tendence potom jsou důležité pro vznik a vývoj křesťanství. V Evropě i v našich zemích a pro vývoj Evropy vůbec. Bez ujasnění těchto vztahů bychom dobře nepochopili a neporozuměli vlastní evropské historii.

Od 4. století po Kristu - tedy po pádu říše Římské - jde vývoj Evropy směrem k vytvoření nové Římské říše. A sice ji tvoří lid nových kultur /Germáni, Kelti/ na území Evropy. Tvůrce současné Evropy - Karel Veliký /V 9. století/ postavil dějiště Římské říše z Itálie do Evropy. Když si totiž vybudoval své první pevné sídlo v Cáhách, navazuje na poslední sídlo římských císařů - italskou Ravenu - a své císařské sídlo pak staví podle vzoru Raveny. Chrám v Cáhách je zcela podle ravenského a z Raveny též do něj přiváží ostatky svatých. Cáchy se mají stát centrem nové Římské říše.

Stará Římská říše ve 4. století oslábla

a už se ani nebránila nájezdům okolních kmenů. Nehájila se proti nepřítelům ani z východu ani ze západu, protože už byla zaplavena cizími živly. Velice příznačná pro tyto poměry je tato epizoda: Jeden germánský generál, který byl ve službách Říma, okupoval Řím se svými germánsko-keltskými vojsky proto, že se dožadoval žoldu, který jim senát nevyplácel. Neměl v úmyslu obsadit Řím, ani ho to nenapadlo. Když ale senátoři váhali mu žold vyplatit, tak si pro něj do Říma šel i se svým vojskem. A tím vzniklo první obsazení Říma. V období pádu starého Říma se v Evropě vyvíjejí tedy keltské a ostatní kmeny a mezi tím přerůstá mocná říše Římská. Toto bylo potom rozhodující pro historickou formaci jak Čech a Moravy, tak střední Evropy vůbec a specifickým dějům v její historii můžeme rozumět jenom v těchto vztazích k Římu a přesazení Římské říše do Evropy.

Pád staré říše římské je většinou ztotožňován s t.zv. stěhováním národů, které se dělo od 3. až 4. století po Kristu. V mocných prouděch přicházely do Evropy národy ze všech končin - sídel germánských a slovanských a pohnuly se i národy Asie. V dosavadních dějepisech byla považována za kolébku evropské kultury

pouze kultura řecká a tyto všechny ostatní vztahy a souvislosti se přehlížely. Ale že to nebylo tak jednoduché, to nám ukázala právě moderní archeologie. Řím, který znamenal konec historického starověku a začátek dějin Evropy, podněcoval kulturně celé území evropské provincie /Hispanii, Galii, Británii a Germánií/ a měl tendence proniknout i do střední Evropy, což se mu ovšem nepodařilo. Střední Evropa zůstala formována kulturou keltskou. První cyklus dějin Evropy a druhý cyklus dějin Evropy a druhý cyklus dějin starého Říma, který je poznamenáný vzcházením se křesťanstvím, spolu splývají. Je zde ještě mnoho temného, ale víme například, že i vývoj papežství a římské kurie je spojen s tímto vývojem Evropy a jeho vliv při něm vzrůstá.

Pro křesťanskou formaci Evropy je rozhodující vztah mezi germánským kmenem Franků, kteří sídlili v Galii, a Římem. Frankové nebyli pouze Germáni - byl to sice germánský kmen, ale smíšený s Kelty, Markomany, Slovaný a jinými kmeny. Římané si podmanili a formovali Galii, která byla poznamenána především kulturou keltskou, a pořímšťovali Kelty, kteří v Galii sídlili. Obyvatelé Galie tedy i stavěli už podle římských vzorů, i když ještě ve svém duchu. A když potom

posději Galii obsadil germánský kmen Franků, tak Frankové usazené Kelty ani Římany nevyhľadili, ale spojili se s nimi a vytvořili území pořámské syntézy, které se stalo svou podstatou říší Germánskou. Byli jejími správci a byli to předchůdci Karla Velikého.

V Galii se tedy po příchodu Franků začala opět uskutečňovat syntéza dvou kultur - kultury keltské a kultury germánské. Kultury keltské s právně aristokratičnou demokracií a kultury germánské s právním názorem aristokracie výsadních rodů. Situace v zemi vypadala tak, že rozhodujícími vladaři byl výsadní aristokratičský rod Merovousů a jejich správci byl neurozený rod frankýš Karlovců /to byli první předkové Karla Velikého/. Tito Karlovci, i když nebyli aristokraty a tedy ani kandidáty vlády /jejich původ je z toho vylučoval/, byli velice vladařsky nadaní, schopní a kultivovaní, takže prakticky ty vládnoucí Merovouse ovládali i bez rodové legitimace. A za této situace dochází ke střetnutí dvou právních názorů - Keltského a germánského, a toto střetnutí názorů v Galii je právě rozhodujícím prvkem při pronikání křesťanství do Evropy. Nadaní Karlovci se snažili dostat rodové legitimace na franký trůn a v té-

to situaci pochopili právě oni nejlépe, co to je papežství.

Papež měl původně moc pouze duchovní. Byl především biskupem římským, ale neměl ještě moc světovou. Proto se také odehrával zápas v církvi mezi apoštolskou větví římskou a západořímskou /galskou/. Do toho najednou přichází zvláštní situace v Galii. Je zde legitimní vládnoucí rod Merovců, ale skutečnými vladaři v zemi jsou nelegitimní schopní Karlovci. Když potom se tito Karlovci, kteří byli nesmírně vladařsky nadaní, snaží dostat bez legitimace aristokratického původu k vladařství také uznávanému - legitimnímu, tak si v této situaci uvědomují význam římského papežství a nechávají svého prvního krále Chladvíka posvětit římským papežem a z Říma ho potom povolávají do Galie, kde je slavně uveden na trůn. Tímto aktem Karlovci vlastně postavili římské papežství na moc světovou, která může legitimovat vládu - nahradit aristokracii rodovou aristokracií - legitimitou křesťanského vladařství. A o to se potom Karlovci opírají a na tomto základě staví celou říši. Karlovci tedy postavili vnější moc papežskou jako moc, která potom rozhodovala o křesťanské Evropě. Tento moment je rozhodující

potom i při pronikání křesťanství do Evropy - je zde důležitý vztah papežství k těmto novým formám svobodných států.

Karlovcí se tedy orientují na papeži - mají hierarchickou linii - a na ní staví svou moc. Korunování světského vladaře duchovní mocí papežskou potom vrcholí v korunovaci Karla Velikého za císaře římského /nové říše Římské/ roku 800 po Kristu. Karlem Velikým začíná tedy vlastní historie Evropy, protože Karel Veliký přenesl těžiště Římské říše z Itálie do Evropy a je vlastně tvůrcem Evropy historické až do minulého století. A v této době také nastupuje základní konflikt Evropy - konfrontace moci církevní a duchovní. A tento konflikt také rozhoduje o evropských dějinách ještě daleko za Karla IV. Zároveň tím ale začíná údobí křesťanské Evropy. Skutečné dějiny Evropy jsou právě příznačné tím, jak reagují na křesťanství jednotlivé národy, jednotlivé vládnoucí osobnosti, jak reagují na křesťanské pojetí státu, křesťanské pojetí společenství, křesťanské pojetí politiky atd. V křesťanské náplni evropských dějin porozumíme také lépe dějinám našeho národa, které jsou též konfrontací s křesťanským názorem a křesťanským postojem k Evropě vůbec. Jsou to dějiny velmi dramatické a jde zde o podstatný

byla stará říše rozdělena na západní a Východní. Z Východní se vyvinula Byzancie, která trvala až do 15. století. Není pravdivým tvrzením, že Byzancie byla nějakou zvláštní novou kulturní mocí. Římská kultura na východě stagnovala a je nepravdivý názor, že Byzancie působila na západ, ale je skutečností, že na východě se ustálily formy a kulturní tendence, které přišly ze západu. Nevytvořila Byzancie Ravenu /to bylo poslední sídlo západních římských císařů před Karlem Velikým/, ale Ravenu vytvořila Byzancie. Kultura Byzancie tedy byla ustálením staré kultury a ještě ovlivňována kulturou Asie a Východu vůbec. Zatímco západní evropský tým byl rezdirán stěhováním národů, byl východ Evropy v klidu.

V Západní říši římské ale působily mocné tvůrčí síly, které byly schopné utvářet Evropu. I když Řím sám nakonec upadl a západní císaři se stávali vladaři nad Evropou z blahovůle byzantských císařů, kteří jim dávali souhlas k tomu, aby mohli osídlit Ravenu a tím ovládnout Římský stát, tak byzantští císařové, kteří reprezentovali latinskou říši, se nakonec o západní stát nestarali a klidně ho přenechali germánským a langobardským vladařům a ještě jim dávali

výklad křesťanského poměru a života. Křesťan-
ská Evropa nebyla pochopitelně podle vůle Boží
a podle vůle Krista, ale byla křesťanská zcela
určitě světozorně a stále znovu se ukazuje, že
to, co je na Evropě vzácné, je skutečnost, že
i v těch nejzmatenějších a nejhorších dobách
najdeme vždy detailní osobnosti, které, i když
se nehlásí přímo ke křesťanské myšlence, tak tu-
to křesťanskou myšlenku v životě uskutečňují.
Ať už šlo o misie, nebo osobnosti v rámci světo-
vých dějin, tak vždy to byli Evropané, kteří se
vraceli k podstatě věci, ať už to bylo v duchu
lidství nebo z hluboce náboženských motivů. To
evropské dějiny charakterizuje a tím Evropa vy-
tváří magnetické pole pro třibení celého světa.
A toto období, kdy vzniká konflikt mezi výkla-
dem světského světa a výkladem života podle vů-
le Kristovy, začíná právě Karlem Velikým.

V r. 800 se tedy na evropské půdě dějinně
uvádí křesťanství. Pod vlivem Germánů a Keltů
kteří žili v rámci staré říše a přebírali její
koncepty, zejména koncepty římského státu a
chtěli se mu vyrovnat, se brzy v Evropě začaly
vytvářet zvláštní poměry, zatímco na východě
staré říše Římské se celkem žilo v antických
tradicích. Po Konstantinu Velikém v 5. století

pravomoc nad západní částí říše. Do té nejvíce pronikali Germány /Frankové, Langobardi, Vandallové a jiní/ a právě germánské kmeny nejvíce pochopily ideu Římské říše - jednotu, která byla rozhodující pro Evropu, a bojovaly za uchování západní části římské kultury. A tito poříšštění Germáni pak bojovali jak s Araby a cizími kmeny, tak s Vandaly a Germány, kteří se nechtěli dát pokřtít. A nejvíce právě Frankové, jejichž reprezentantem byl Karel Veliký, pochopili - jistě pod vlivem keltským - že dějiny Evropy jsou nedílně spojeny s křesťanstvím. A také Frankové se dovedli postavit proti arianismu, který se šířil z východu. Langobardi a ostatní germánské kmeny sice také přijali křesťanství, ale přijali s ním ariánský blud a dokonce pak zápasili s křesťanstvím ve jménu arianismu. /Arianismus - to bylo bludné učení v prvotní církvi - vzniklo ve 3. století v egyptské církevní obci a jeho původem byl Arius. Toto učení popírá božství Kristovo. Ariáni učili, že Kristus byl pouhý dokonalý člověk. Blud byl odsouzen nicejským církevním sněmem r. 325. Přesto však se šířil ještě několik století i po Evropě./

Národy ve střední Evropě v té době zůstávaly pohanské. Ale tyto zápasy, které se odehrá-

valy na půdě staré a nově vznikající Římské říše, ovlivňovaly a formovaly i národy ve střední Evropě.

Na území Čech a Moravy tvořili do 1. století po Kristu Keltové souvislou protohistorickou kulturu, i když se dělili na spoustu autonomních kmenů. Keltové byli velmi stěhovaví a nepokojní. Na našem území sídlil kmen Bójů, který byl především v Čechách a později se rozšířil až do severní Itálie. Západní Kelti se buď s Římem ztotožnili, nebo se před ním stáhli, protože nemohli bojovat s vyspělou římskou armádou. Stáhli se z území pod mocí Říma na Britské ostrovy a dále do Irska, kde měli svá dávná sídla. Nemilovali totiž boje. Kelti, kteří byli usídlení v Římské říši a potom v Galii merovouské, udržovali souvislost s pozůstatky keltského pedloží v těchto oblastech.

Kolem 1. století po Kristu obsadili Čechy a Moravu Markomani a Kvardové, kteří zde pobýli jen krátce, po nich Germáni smíšení s Kelty, kteří pronikali od Odry a Visly a nakonec se zde usídlili Slované. Germáni na našem území nezanechali velké stopy. Táhli pak na sever - do Skandinávie. Slované pronikali na naše území z východu - od polsko-ruských hranic a ze západní

Ukrajiny. Keltové však stále rozhodovali o kultuře v našich zemích. Jejich misie, založené nannoze křesťansky, formovaly naše území ještě dávno před sv. Cyrilem a Metodějem. Chodili k nám keltští vzdělanci, kteří měli svou obrannou družinu, a také kupei, protože střední Evropa byla obchodní křižovatkou. Takovým kupcem byl i Frank Sámó. Tito kupci cestovali celé měsíce i roky, měli sebou celou družinu, především bojovníky pro svou ochranu.

V 7. století byli Germáni i Slované ohrožováni z východu nájezdy Avarů. Avari /snad předkové dnešních Maďarů/ byl cizí asijský turkotatarský kmen, velmi divoký, který plenil a drancoval zemi. Proto také se zde zachovalo tak málo památek po starých Keltech. Tito Avari ničili kulturní památky a zpusťořili keltskou kulturu. A proti nim se postavil se svou obrannou družinou a za pomoci domácího obyvatelstva tento franský kupec Sámó a roku 625 až 626 Avary ze země vyhnal. Na území střední Evropy pak zůstaly zbytky Avarů, kteří se stáhli do Uher a neznamenalý vůbec žádnou kulturní ani politickou moc. Sámó potom na obranu proti pronikání Avarů do Evropy založil Sámovu říši, která trvala od r. 625 do ř. 655. Lid keltsko-slovan-

ský se s ním ztotožnil jako se svým vladařem. Vznikl státní útvar, který posiloval bývalé keltské společensko-organizační formy. Sámova říše však dlouho netrvala a po smrti Sámově se rozpadla.

Od Sámovy říše však jde přímá linie až do doby knížecí. Ve spolužití keltsko-slovanském se objevují keltské společenské formy a pak už následují knížecí, které jsou reprezentovány jmény ryze českými a které mají své dějiště na území Čech - jsou to ta známá jména Nezamysl, Mnata, Vojen, Vnislav a Křesomysl - a zde už je české jádro. Jsou to historická jména, která navazují na ~~KROKA~~ Kroka a na ně zase potom navazuje kníže Bořivoj a sv. Ludmila. Zde už se také uplatnil cele slovanský živel po stránce právní i patriarchální zřízení.

Na tuto dobu knížecí těsně navazuje, s ní se prolíná a s ní též souvisí Velkomoravská říše, která zabírá velké území od Moravy na východ /centrem byla Morava, patřila tam část Rakouska, Panonie, - dnešní Maďarsko - západní Slovensko./. Velkomoravská říše už měla vyspělou kulturní formaci. Vzdělanecký živel, který už byl ryze slovanský, nabyl významu vladařské-

ho, ale kulturně byla Velkomoravská říše závislá stále na keltských vztazích, i když její společensko-právní zřízení už keltské nebylo. Kelti v ní stále ale žili vedle Slovanů. Velkomoravská říše byla však závislá na franko-moravských Karlovcích. Např. kníže Mojmír I. jeden z představitelů Velkomoravské říše - byl podporován Franky. Kníže, který vládl na vlastním území Slovenska, byl přímo Franky ustanoven. Velkomoravská říše trvala jen několik století a i když jejím centrem byla Morava a území Čech pod ní nespádalo, byla střediskem, které silně působilo na české země co se týče křesťanství. Dostala se na významnou historickou rovinu křesťanstvím knížete Mojmírem I., který vybudoval Velehrad jako centrum říše a sám zde také sídlil. Byl to jeden z prvních knížat Velkomoravské říše. V okolí mohutného knížecího sídla byla celá města, paláce, atd. Bylo to též kulturní středisko celé říše.

Křesťanství bylo v základních rysech v Čechách i na Moravě a bylo přinesené keltsko-křesťanskými misii. Po keltsku bylo však tradováno ústně. I když navázalo na velmi vysokou kulturu, bylo to kultura pouze ústní tradice jako ostatní i kultura Velkomoravské říše. Na území této říše však šlo o soužití kmenů, kte

už nějaké náznaky písma převzaly od Germánů, kteří měli klínové písmo, ale Slované své písmo neměli a Kelti zásadně trvali na ústní tradici. Tak tedy kníže Rostislav, když žádá byzantského císaře o slovanské věrozvěsty, žádá především o písmo a o knihy. A to je právě nesmírně důležité na misi slovaných bratrů, že kulturu, která byla u nás velmi vysoké úrovně, ale tradována pouze ústně, podložili písmem a toto první písmo že bylo nedílně spjato s křesťanstvím. Nejstarší knihy psané ve staroslověně jsou tedy knihy věroučné - Písmo svaté, věrouka a knihy liturgické.

Sem by se hodila taková malá poznámka. Slovanští bratři, když byli požádáni o misi a o písmo, museli to písmo nejdříve vytvořit - to zde nebylo. Svatý Metoděj se modlil k Bohu, aby mu vnukl vhodné písmo a pak stvořil cyriliku /glogoliku/. Toto písmo bylo vysoce ceněné a pro svou úroveň se zachovalo po staletí - prakticky téměř dodnes, protože se z něho vyvinula dnešní azbuka.

Za dob sv. Cyrila a Metoděje zde také bylo určité napětí mezi Východem a Západem - zvláště za Karla Velikého, protože z Východu si Germáni přinesli arianismus. Příchod svatých

Cyrila a Metoděje roku 863 na území Velkomoravské říše byl pro nás důležitý také proto, že bylo třeba, aby zde někdo autoritativně postavil víru a věrouku na pevných - teologických a kulturních základech. Slovanští bratři tedy přichází do země s vysokou kulturní základnou a nesou tem písmo a ryzí kulturu křesťanskou.

Říká se, že sv. Cyril a Metoděj byli též slovanského původu. Je ale jisté, že pocházeli ze země /západní Jugoslávie/, které měly též keltské podloží. Byli tedy kulturně blízko mentalitě našeho národa a způsobem jemu přijatelným postavili křesťanství na kulturní základnu, která zde už byla vytvořena jak kulturou keltsko-slovanskou, tak předchozími misiiemi a zpevnili je písmem, ryzí věroukou a liturgií. Jejich příchodem, pak poutěmi do Říma, sepisováním věroučných knih, atd., se také pomohlo v celoevropském měřítku postavit víru a věrouku na základy teologické kultury.

Svatý Cyril zůstává v západní části, kde také umírá. Svatý Metoděj, který nejvíce působil za knížete Svatopluka, stává se už roku 864 biskupem panonským /dnešní Maďarsko/ a organizuje zde svou diecézi už na církevních základech. Zavádí slovanskou liturgii - to byl

nový prvek v církvi - a za to je také germánským živlem obžalován u římského papeže a povolán do Říma, že prý vnáší do církve východní kult. Sv. Metoděj si však své počínání obhájil a Velkomoravská říše a s ní i Čechy se dostávají do soustavy nejen církve mystické, ale také skutečně organizované římsko-katolické církve a protože v té době už je spojena církevní moc se světskou, dostávají se též úžeji do společenství národů v rámci nové Římské říše.

Organizační schopnosti sv. Metoděje se jeví v tom, že on skutečně psychologicky pochopil, že naše území je formováno protohistorií keltskou - a to západní - proto se nesnažil do své misie u nás aplikovat východní styl. Aplikoval ho jen tam, kde k němu byla přirozená inklinace - např. u Rusů, kteří neměli keltské podloží.

Příchodem svatých Cyrila a Metoděje začíná evropsky a západoevropsky titulované křesťanství v našich zemích - jak po stránce organizační, tak věroučné atd. Např. církevní administrativa, církevní svěcení, latinsko-církevní organizace. Svatý Metoděj také pokřtil na Velehradě mladičského knížete Bořivoje a jeho manželku Ludmilu a tím začínají křesťanské dě-

jiný Čech. Velkomoravská říše v 10. století - r. 906 za knížete Mojmíra II. zaniká - dělí se na dvě části, z níž jedné vládne Mojmír II. a druhé Svatopluk. Slovensko se připojuje k Panonii a Čechy a Morava se spojují. Začínají dějiny, jejichž těžiště je už plně zakotveno v českých zemích. Objevuje se zde kníže Bořivoj, který už je velice výraznou postavou českých dějin a v souvislosti s ním zde vystupuje už první osobnost ryze křesťanská - svatá Ludmila.

a vykreslit si přehled postav rodu Přemyslovců a Slavníkovců, jak nám je načrtla výstava vykopávek staré kultury z doby prvních Přemyslovců v chrámu sv. Jiří, na Pražském hradě na podzim r. 1982.

Rod Přemyslovců zde začíná knížetem Bořivojem, který žil zhruba v letech 850 - 889 a jeho manželka Ludmila /855 - 921/. Manželé měli 3 syny a 3 dcery. Známe pouze dvě jména synů - Svytichněv a Vratislav. Kníže Bořivoj zemřel záhy a na knížecí stolec po něm nastupuje jeho syn Vratislav /875 - 921/, jehož chotí je Drahomíra a mají celkem sedm dětí - tři syny a čtyři dcery, z nichž se zachovala jména: Václav /895-935/, Boleslav /Boleslav I. 967-972/,

Spytihněv a dcera Přibyslava. Kníže Boleslav I. se potom oženil s franckou princeznou Berengárou /na výstavě místo tohoto jména, které jasně uvádí paní doktorka, bylo jméno Biagota s otazníkem/ a historicky známá jsou jména čtyř z jejich dětí - synů Boleslava /Boleslav II. zemřel r. 999/ a Strachkvasa a dcer Doubravky a Mlady, abatyše pražské. Kníže Boleslav II. potom měl dvě manželky - Angličanku Adiveu, která zemřela velmi brzy a z jejich tří dětí zůstal na živu pouze nejstarší syn Boleslav /později Boleslav III./ a Emmu, matku dvou knížat: Jaromíra /999-1035/ a Oldřicha /990-1034/, jehož druhá manželka Božena mu dala syna Břetislava /Břetislav I. 1005-1058/, který pak měl za manželku Jitku.

Rod Slavníkovců má historický roštokmen velmi krátký, protože byl vyvražděn. Zachovaly se postavy rodičů sv. Vojtěcha - manželů Slavníka a Střezislavy, jimiž také končí legitimní rod Slavníkovců /r. 981-987/. Zůstala jména sedmi synů: Soběslav /zemř. r. 1004/, Vojtěch /950-997/, pak čtyři bratři, kteří zemřeli ve stejném roce 995 - zřejmě byli zavražděni: Spytimír, Dobraslav, Bořej a Časlav a poslední jméno je opět český světec - Radim /960-1016/.

Do dějin vešly hlavně postavy světců Vojtěcha a Radima.

Protože náš národ byl v té době velmi úzce spjat s Poláky, byla udána na výstavě i jména současných polských knížat. Byli to kolem r. 900 Siemowit, Lestek a Siemomysl. Kolem r. 970 Mieszko I. /Měšek - Mečislav I./ - první polský král. Kolem r. 1000 Boleslav Chrabrý, kolem r. 1030 Mečislav II., r. 1050 Kazimír I., r. 1070 Boleslav II., r. 1090 Vladislav I., r. 1100 Herman.

Nyní se vrátíme k Přemyslovcům. Na uvedené výstavě byly též některé zajímavosti z jejich života, o kterých nás přesvědčily archeologické vykopávky: historické souvislosti, tělesné znaky a příčiny smrti. Archeologie zde spolupracovala s lékařskou vědou.

Historické souvislosti ze života Přemyslovců: Manžel sv. Ludmily - Bořivoj - byl první historicky podložený panovník z Přemyslovců. Za Boleslava II. došlo k podmanění Slavníkovců a za Břetislava I. došlo k připojení Moravy k českému státu.

V kostele sv. Jáří je krom sv. Ludmily pohřben též její syn Vratislav /v hlavní ~~lodi~~ ^{lodi}

vpravo má náhrobek/ a též kníže Oldřich. Kněžna Ludmila byla zavražděna v 61 letech - 16. září na hradě Tetíně r. 921, kde byla původně pohřbena. Svatý Václav ji dal potom převést a pohřbít v kostele sv. Jiří. Též je tam pohřbena abatyše Mlada. Kníže Václav byl zavražděn v pondělí 28. září 929 /rok je ale sporný/ ve Staré Boleslavi, kde byl původně pohřben, později byl převezen do Prahy. Jeho sestra Přibyslava byla řeholnicí svatojiřského kláštera.

Tělesné znaky Přemyslovců a příčiny smrti: Kníže Bořivoj byl vysoký 168 cm, silné kostry. Zemřel ve 35 - 40 letech. Kněžna Ludmila byla vysoká 168 cm, silné kostry. Zemřela v 61 letech, byla uškrcena. Její syn Svytihněv byl vysoký 173 - 175 cm, robustní postavy. Zemřel ve věku 40 - 45 let. Druhý syn Vratislav byl vysoký 177 cm, středně robustní postavy. Zemřel ve 40 - 45 letech. Kníže Václav byl podoben otci Vratislavovi, ušlechtilého vzhledu, ostatní nelze určit. Zemřel ve 40 - 45 letech následkem bodných ran. Abatyše Mlada byla vysoká 161 cm, slabé kostry, umírá v 50 letech. Kníže Jaromír byl vysoký 180 cm, robustní kostry. Byl nejprve zhanoben, pak oslepen a posléze zavražděn bodnou ranou do břicha. Kníže Oldřich byl vy-

soký rovněž 180 cm, silné kostry. Břetislav I. byl vysoký 180 cm, silné kostry. Dožil se 50 let a zemřel po nemoci. Boleslav I. se dožil asi 60 let. Boleslav II. zemřel na následky mozkové mrtvice, která ho 5 let před smrtí ochromila. Jeho první manželka Adivea zemřela v 17 letech po porodu třetího dítěte a druhá Emma na zimnici. Jejich syn Oldřich zemřel náhle při hostině - asi selhání srdce a Boleslav III. z prvního manželství zemřel ve stáří po 34 roků trvající slepotě.

Tolik z materiálů archeologických vykopávek na Pražském hradě. Věk úmrtí zjišťovali lékaři z průřezu zubů, příčiny úmrtí z kostry a kostí. Tyto detaily, kterými jsme trochu odbočili, jsou zde pouze pro zajímavost a rodokmeny pro přehlednou orientaci.

Kníže Vratislav, syn Bořivoje a Ludmily, má dva syny: Boleslava a Václava. Vratislav umírá a po jeho smrti je sněmem zvolena jeho matka Ludmila, aby vládla jako kněžna za dva nezletilé vnuky. Svatá Ludmila je zajímavá osobnost - poručnice a vladařka. Je to kněžna, která na úsvitu dějin českých dala celému národu křesťanský ráz a v sobě vzor křesťanské osobnosti.

Kněžnou se stala podle právního názoru keltského. Byla-li manželka nebo blízká příbuzná z rodu zemřelého vladaře zdatnou a schopnou ženou, osobností, mohla nastoupit vládu. A tak byla i kněžna Ludmila zvolena od svého kmene. Nebyly zde velké boje mezi ní a Drahomírou, jak se to často líčí v legendách. Drahomíra byla normální žena, sv. Ludmila byla osobnost, silná osobnost. Byla velmi moudrá a též vladařsky nadaná. Pochopila situaci ve své zemi a velice jemně psychologicky a přitom pevně dovedla zasáhnout a vhodně se přitom orientovat.

V Čechách byly v té době dvě školy - samozřejmě že církevní: latinská - římská na Levém Hradci a potom ještě slovanská podle sv. Metoděje. Sv. Ludmila velice moudře a prozíravě pochopila tuto podvojnost a z ní plynoucí nebezpečí rozdělení národa, a proto dala svého vnuka Václava jako budoucího vladaře učit do obou škol - jak do latinské, tak do slovanské. Tím spojuje a i pro budoucnost zajišťuje spojení tradice slovanské s církví římskou. I ona sama měla tuto dvojí tradici v sobě harmonicky spojenou. Jejím zpovědníkem a blízkým přítelem byl kněz Pavel, který byl orientován latinsky a k sv. Metoději měla sama též velice úzký a blízký vztah, protože on ji pokřtil a od něj přijala

křesťanství. A právě sv. Ludmila má v dějinách našeho národa velmi významný specifický úkol, že spojuje cyrilometodějskou tradici s římskou církví a vyrovnává rozpor mezi misíí římskou a slovanskou. Ona sama prošla obojím a na to připravovala jako budoucího vladaře - právě v syntéze těchto misíí - i svého vnuka Václava.

Tyto konflikty potom později mezi Václavem a Boleslavem byly motivovány složitostí poměrů v zemi. Jednak konfliktními vztahy mezi dvojím dědictvím - keltským a slovanským, jednak dvojí tradicí - křesťanskou a keltsko-křesťanskou. Ze starých misíí a nově začínající tradicí slovanských věrozvěstů. Stará knížectví byla u nás ještě za dob sv. Václava podle středověkého práva formována podle keltských ředů. Někteří inklinovali politicky víc k východu, jiní k západu, jiní opět uznávali západní říši římskou Karla Velikého. Do těchto konfliktů zasahovaly i jiné vlivy - sousední Němci, Sasové a jiní. Vrankové se v té době u nás neexponovali, ale inklinovali k nám. V kronikách je psáno, že Boleslav si zval potom za manželku francouzskou princeznu Berengáru, která byla velmi vzdělaná a hluboce zbožná a ryze křesťansky vychovávala také své děti, takže zde vzešly i posta-

vy světců /abatyše Mlada/. A také Berengára podnítila vznik legend o sv. Václavu a vůbec zavedla a šířila potom u nás kult svatováclavský. A protože její manžel Boleslav I. dělal potom za svůj čin pokání, nebránil v tom ani jí, ani své dceři Mladě.

Po kněžně Ludmile tedy nastupuje na knížecí stolec svatý Václav. Vztah mezi ním a sv. Ludmilou byl velmi vřelý. Svatá Ludmila ho formovala křesťansky, ale nejenom nábožensko-křesťansky, ale i koncepcí evropské křesťanské kultury, kultury svatováclavské. Je např. známo, že sv. Václav znal 3 jazyky - byl na svou dobu velice vzdělaný, i proti ostatním panovníkům. Sv. Ludmila mu vštěpovala ušlechtilé křesťanství, křesťanské milosrdenství. V jeho osobě se křesťanství nádherně promítá do života, je to žité křesťanství. Tento vladař byl celým životem křesťan. Ukazuje, co to znamená křesťanství pro svět, pro národ, pro dobu, ve které žil. Sv. Václav také vnáší jako dědictví po sv. Ludmile do křesťanských základů u nás úctu mariánskou. Sv. Ludmila dala posbírat pohanské bůžky a ze zlata ulila z nich obraz P. Marie - t.zv. Paladium země české - který sv. Václav nosil u sebe a který je nyní ve Staré Boleslavi na

mariánském poutním místě.

To, že se sv. Václav postavil cele na půdu římské církve a spojil ji s tradicí cyrilometodějskou, znamená také včlenění sv. Václava jako panovníka do Západořímské říše. V 11. století se Římská říše Karlovců jmenovala Římská říše národa německého. Trvala zde představa Karla Velikého, že Římská říše je jen pro západní Evropu se sídlem vestfálským. Vladaři, poddaní římskému papeži, byli uznáváni mocí duchovní, protože římský papež musel korunovat římského císaře. Už Karel Veliký byl jako římský císař zvolen představiteli - vladaři, kteří tvořili jádro Římské říše. Byli to samostatní vladaři ve svých zemích, ale římské vazalové. Byli pány ve svých zemích, ale ne neomezenými, protože vertikální rovina vznikajícího feudalismu byla tato: hrabní pán byl povinen chránit lid, který mu byl svěřen, a svou zemi, své panství. Hrady byly stavěny jako asyly pro lid, stejně tak opevněná města, a pán byl povinen lid chránit v případě války. Lid svou prací zase přispíval k obraně země, ze svých příjmů na vydržování atd. A pán lenního území zase byl povinen nějakým poplatkem vyššímu pánu /třeba králi/ a tak to šlo až k volenému římskému císaři,

kde vazalové zase byli povinni vydržovat římského císaře. Nebyly to poplatky finanční, ale byly postaveny na naturálním hospodářství. To také vysvětluje skutečnost, která se neprávem sv. Václavu vyčítá, že když on byl podílníkem a účastníkem organizované Římské říše, tak to byla jeho normální povinnost jako všech ostatních evropských knížat a králů platit naturální daň císaři. To vyplývalo z jeho zapojení do Římské říše, která samo o sobě byla velkým přínosem pro naše země - bylo to aktivní zapojení českého národa do dějin Evropy. Ten naturální poplatek císaři římskému tedy nebyl něčím, co by vyjadřovalo poddanost čistě vazalskou, jak se to pořád v dějepisech sv. Václavu předhazuje. Byl povinen dodat určitou daň, protože byl členem Římské říše. A tito vazalové římské přitom ale byli svobodní evropští králové. Nehledě ke skutečnosti, že sv. Václav byl velmi vážený u dvora císařského jednak pro svou vzdělanost, pak pro svou imponující osobnost, takže mu dokonce sám císař Jindřich Ptáčník odpustil lenní poplatek, který se běžně platil před ním i po něm.

Středověká Evropa byla uvedena Karlem Velikým a jeho korunovaci za římského císaře r. 800 začíná středověk Evropy. Tím je dána orientace

nové Římské říše a tím celé Evropy k papežství. Celá osnova dějin středověké Evropy byla dána vztahem mezi římským papežem a římským císařem a jeho vazaly, a vztahy mezi vazaly a římským císařem. V těchto vzájemných vztazích, které se prolínaly, byla řada konfliktů.

Karel Veliký zorganizoval Evropu na nových základech - po příchodu nových národů a reprezentantů nových kultur. Starou Římskou říši, jež ještě starověkou, zorganizoval císař Dioklecián. Za jeho dob byla říše tak mohutná, že se centrálně nedala zvládnout a proto ji Dioklecián rozdělil na diecéze. Toto organizační zřízení starou Římskou říši sice neudrželo, ale její forma se potom objevuje v církvi. Organizace nové říše římské, kterou zavedl Karel Veliký, tvořila půderys feudálních vztahů. Rozdělil novou Římskou říši na župy a dal je hrabatům i ~~max~~ z jiných národů. Tato hrabata /župani/ byla hlavní osnovou vazalského zřízení a byla podřízena jednak pod biskupství a jednak pod království. Tato hrabata vládla ve svých krajích - ve svých župách - a svolávala sněmy, které byly podřízeny župním radám a tyto rady zase podléhaly císařské radě, která se skládala z t.zv. kurfiřtů, kterým předsedal císař a jimiž byl také

volen. Už Velkomoravská říše měla vztah k římské říši a Rosislavovo rozhodnutí povolat slovanské věrozvěsty bylo ovlivněno římským císařem /to byla ta výše uvedená závislost na frankých Karlovcích/. Nebylo to tedy nic zvláštního, že kníže Václav se stal jedním z knížat, přičleněných k Římské říši.

Tímto zapojením sv. Václava do Římské říše se Čechy stávají součástí evropské organizace, a tím přejímají i právní řád Římské říše. Už v té době docházelo k válkám mezi jednotlivými hrabaty /župany/, kteří nebyli spokojeni se svým územím, bouře proti císaři kvůli poplatkům, i když tyto nebyly nijak zvlášť zatěžující.

Už od Karla Velikého bylo jakousi podmínkou náležitosti k Římské říši křesťanství. A toto křesťanství bylo legitimací pro sv. Václava. Už Hostivítův syn Boživoj byl pokřtěn se svou chotí Ludmilou na Velké Moravě na dvoře knížete Svatopluka. Jejich syn Vratislav už byl křesťanem a rovněž tak jeho synové. Co potom bylo příčinou nepřátelství Boleslava k Václavovi, to nevíme, zrovna tak Drahomíra nebyla pohanka, ale křesťanka, ale třecích ploch bylo v té době dost. Zřejmě i Drahomíře nebylo moc

vhod, že vládla svatá Ludmila. Též kolem Boleslava byla jakási skupina, která nebyla nábožensky hluboká oproti hluboké křesťanské praxi Václavově. Sv. Václav byl důsledný křesťan, který naplnil ideál křesťanského knížete, který je nejenom křesťanem podle jména, ale také naprosto důsledně křesťansky jedná. Svatý Václav byl skutečnou knížecí osobností, knížetem, který vládl dobře, moudře a uvědoměle. Byla to výrazně křesťanská důsledná osobnost, která si získala respekt samotného císaře a ostatních knížat.

Sem by se možná hodila taková malá poznámka ze života sv. Václava. Svatý Václav jako člen Římské říše se též účastňoval říšských sněmů. Jednou přišel na sněm pozdě - byl totiž na mši svaté a zdržel se. Císaře to pohněvalo, že nebyl na zahájení sněmu a prohlásil, aby ho žádný z přítomných nepozdravil, až se dostaví, protože se dopustil takového prohřešku a on sám že ho pokárá. Sotva však sv. Václav otevřel dveře sálu, císař - uchvácen jeho osobností - první sestoupil s trůnu a šel mu s velkou úctou vstříc. Ostatní byli zmatení a následovali císaře. - To jen tak na dokreslení podmanivosti osobnosti sv. Václava. Takových příhod z jeho života máme

mnoho - např. známe střetnutí Václava jako mladičkého knížete se zkušeným bojovníkem Radslavem Zlickým, kdy tento Radslav sám se sklání před osobností Václavovou. Legendy tento příběh opředly anděly, ale lze jej vysvětlit zcela přirozeně - silou a podmanivostí křesťanské osobnosti.

Tento respekt a náklonnost císařova byla sv. Václavu také projevena způsobem tehdejší doby - darem. Císař mu daroval vzácnou relikvií sv. Víta. To se totiž tradovalo v Římské říši už asi 200 - 300 let, protože pokřesťanění Germáni, Frankové i Kelti si vážili jako nejvzácnějšího daru od císaře nějaké relikvie. Byl to tedy vzácný dar a pocta pro sv. Václava. Také na hrobě této relikvie sv. Víta byla později postavena naše národní katedrála, vybudovaná až Karlem IV. do dnešní doby. Původně na místě kostela sv. Víta stála patrně rotunda na Pražském hradě. Tato rotunda nebyla prvním kostelem u nás - už Vratislav dal postavit kostel sv. Jiří, a na Velké Moravě také stál kostel.

Kníže Bořivoj, děd sv. Václava, byl tedy pokřtěn sv. Metodějem r. 873 se sv. Ludmilou. Sv. Ludmila představovala první etapu křesťanství u nás, kte bylo rozdělení latinské a slo-

vanské. Školy po sv. Cyrilu a Metoději už nebyly školami ústního podání jako školy keltských druidů, ale byly to školy s písmem. Velká část naší šlechty byla v té době znalá písma, zvláště hradní paní, někdy víc než jejich manželé. Tak např. blah. Zdislava byla žena velmi vzdělaná, zatímco její manžel - válečník - snad ani moc neuměl psát. Zde se stále jeví keltský náhor na ženu - totiž její rovnocennost.

Za sv. Václava byly v jednotlivých krajích též zakládány kostely, většinou rotundy, které byly u hradů a při nich sloužili kněží, kteří byli svěceni v Řezně nebo v Magdeburku, kde sídlili biskupové.

Svatý Václav dal našim dějinám hlubokou náplň a orientaci křesťanskou. Platilo, že kdo chce být křesťanem, musí také po křesťansku žít a osvědčit se. Boleslav, když potom po něm nastoupil, nepozorujeme, že by byl tuto křesťanskou linii zlomil nebo přeorientoval víc k pohanství. Nikoliv. A bylo tomu tak proto, že jeho manželka Berengára vedla jeho děti také přísně křesťansky. Boleslav se proti této snaze nikterak nestavěl. Jeho manželka zavedla svatováclavský kult a děti Boleslava I. /vládl 929 - 967/ byly vynikajícími osobnostmi, které posta-

vily ještě jasněji naše dějiny na půdu křesťanskou a církevní. Mlada např. jela na koni až do Říma, aby vyžádala zřízení pražského biskupství.

Pražské biskupství bylo zřízeno r. 973.

Prvním biskupem byl Dětmar. Nebyl sice Čech, ale národ byl v té době víc universální, ještě se to tak národnostně nedělilo. Kulturní, církevní i diplomatickou řečí byla latina. Knížata a hrabata si tehdy přála, aby biskupové byli z domácího rodu. Druhým biskupem pražským byl světec pozoruhodného formátu - svatý Vojtěch. Nastoupil na biskupský stolec r. 982 a zemřel r. 997. Byl ustanoven na žádost Boleslava II. ořijím Zbožného, syna Boleslava I. a Berengáry, který vládl 967-999. A v této době už také začínalo jít o to, aby i stát byl skutečně křesťanský. Šlo o to jak Boleslavu II., tak i jeho nástupci Boleslavu III., který vládl 999-1002 a nejvíce sv. Vojtěchu jako biskupovi. /K jeho osobnosti se ještě vrátíme, až dokreslíme poměry v zemi v jeho době/.

Boleslav II. byl sice zbožný, ale od určitých pohanských mravů se neupouštělo. Např. byla samozřejmostí manželská nevěra, nemanželské děti vládařů atd. Zvláště šlechtici orientovní

germánsky nepovažovali postavení ženy za zvlášť vynikající. Např. Vršovci ohrožovali sv. Vojtěcha, protože se zastal jedné padlé ženy, která před Vršovci /chtěli ji za její čin zabít/ utekla do chrámu sv. Jiří. Svatý Vojtěch měl s knížaty a šlechtou velké potíže, aby je přiměl ke křesťanské praxi. Byly zde i rodevé revnivosti, sv. Vojtěch byl Slavníkovec a tento rod byl trnem v oku zejména Vršovcům a okolním knížecím rodům. Manželský život knížat byl tehdy orientován víc pohansky. A svatý Radim, bratr a následovník sv. Vojtěcha, zápasil s tímtež.

V dnešní době byly opět revidovány hroby knížat z té doby. V hrobě sv. Václava se našla ještě jedna lebka, též přemyslovská /přemyslovské lebky si byly dosti podobné a měly antropologický charakter/. Socha sv. Václava, kterou zhotovil sochař Petr Parlér za Karla IV. a která se dodnes nachází ve svatováclavské kapli na Pražském hradě, má naprosto charakteristické přemyslovské znaky/. Nyní při znovutevření hrobu sv. Václava vznikl problém, kde se tam vzala ta druhá lebka a patří-li kostra sv. Václavu nebo tomu druhému Přemyslovi. Došlo se k názoru, že onen druhý pohřbený je pravděpodobně známý druh Václavův - Podiven, který mohl

být také z přemyslovského rodu.

Tyto nové vykopávky hrobů právě potvrzují pravost relikvií světců /např. i relikvie jazyka sv. Jana Nepomuckého/. Nevěřící vědci nemohou proti nim nic namítat. Též je zde domněnka, že sv. Václav nebyl zavražděn přímo Boleslavem I., ale z jeho popudu - najatými vrahy.

Posloupnost panovníků po sv. Václavu, který byl zavražděn r. 929, je tedy tato: Boleslav I. /929-967/, Boleslav II. /967-999/, za něho bylo zřízeno biskupství pražské a druhý pražský biskup sv. Vojtěch. Za něj začínají boje o nástupnictví - dochází ke sporu dvou bratrů, Jaromíra a Oldřicha. Tento boj o nástupnictví dvou bratrů je zajímavý. Střetávají se zde opět právní názory: aby byl kníže knížecím rodem volen a druhý názor - nástupní právo prvorozenectví. Už v době vlády otce obou bratrů - Boleslava III. - bylo v přemyslovském rodě 25 schopných mužů, kteří měli předpoklady vládnout. Do těchto sporů zasahuje i vliv ostatních knížat a hrabat, především německých, a také vliv císařský. Proč vládl Boleslav III. to se neví, ale období kolem r. 1000 bylo velmi chaotické, co se týče vlády. Rozhodčími v těchto sporech se stávali i různí cizí panovníci, také např.

Boleslav Chrabrý polský, velmi mocný kníže. V té době se také klonily váhy významných postavení tří knížat - českého, polského a maďarského. Tak dokonce v jedné etapě boje kolem roku 1000 se stává českým knížetem Vladivoj polský a potom Boleslav Chrabrý, a to z titulu římského císaře jako spojenec. Po něm nastupuje Jaromír jako nejstarší syn Boleslava III. r. 1004, ale jen několik let a po něm mladší bratr Oldřich. Kroniky říkají, že snad kníže Oldřich nebo Boleslav dal Jaromíra oslepit, aby mohl místo něj vládnout. Vykopávky potvrzují pouze skutečnost, že Jaromír byl oslepen a zavražděn.

Pořádek ve vládě a v zemi nastupuje opět s význačným českým knížetem Oldřichem. Jeho manželka Božena je též historickou osobou. Kníže Oldřich byl už ženatý a Boženu si vzal jako vdanou paní /zde opět vidíme ty pohanské mravy/. Tím se ale zase do budoucna zasel problém sporu o nástupnictví. Ale za Oldřicha nastupují velmi spěšované poměry. Osobní mravy knížat už byly naprosto křesťanské, i když ten problém manželství a nemanželských dětí zde byl stále a tyto děti měly stejná práva jako manželské.

Kníže Oldřich nastupuje vládu r. 1012, vládne do r. 1037 s naprosto vyhraněným, jasným

vztahem k Římské říši jako vazal. Ale tento vztah nelze brát jako poddanství, nýbrž kníže Oldřich je pravoplatným členem sboru nejdůležitějších vládařů Římské říše - říšského sněmu, který má právo volit římského císaře. Právní vztahy se krystalizují sňatkem syna knížete Oldřicha a Boženy - Břetislava - s dcerou německého císaře Juditou /Jitkou/. ~~Oldřich~~ Oldřichovo manželství s Boženou nebylo uznáno za pravoplatné a tak Břetislav tedy byl levobočkem. Římský císař, který byl ochoten dát dceru synovi českého knížete, se zarazil před skutečností, že by si jeho dcera vzala levobočka. A tak ten romantický únos Jitky byl celkem tolerován i ze strany římského císaře na základě přirozeného práva /když někdo unesl dívku, svatba byla pravoplatná/. Tak bylo požehnáno i jejich sňatku.

Za knížete Oldřicha, který byl velmi moudrý, vzdělaný a úspěšný vladař, vystupuje na Sázavě svatý Prokop a zakládá benediktinský klášter, kde pěstuje druhou liturgickou větev - větev staroslověnskou. Svatý Prokop byl benediktin, vychovaný na Břevnově /Břevnov založil jako benediktinský klášter r. 993 sv. Vojtěch/. Sv. Prokop potom odešel z Břevnova do samoty a

v sázavských lesích prožívá údobí poustevnického života. Byl knězem, ctěl sv. Václava a v samotě chtěl prohloubit svůj duchovní život. V jeho době existovali mniši, kteří žili mimo komunitu, pohybovali se po světě, kázali a sloužili při hradech. Přišli zejména z Polska. Svatý Prokop tedy - v té době to bylo docela normální - se jako moudrý opat sázavského kláštera stal duchovním přítelem knížete Oldřicha a radil mu i ve věcech světských.

Kníže Břetislav I. - nástupce Oldřichův - byl se svou manželkou Jitkou po všech stránkách velice úspěšným vladařem. Jitka se ukázala jako opravdu výborná královna. Dala postavit první most kamenný přes Vltavu - byl na řetězech - nalézal se v blízkosti dnešního Karlova mostu - končil na malestranském břehu Vltavy u dnešního kostela P. Marie před řetězem /končily zde řetězy Juditina mostu/. Starala se o kulturu, o církevní mravy, o řád, a zároveň její manžel Břetislav, který si uvědomoval křesťanskou základnu své země, klonil se k Polákům /mezi knížaty českými, polskými, maďarskými byly spory/ a žádá na polském knížeti mrtvolu sv. Vojtěcha, který byl pochován v Hnězdně. Jeho mrtvolu chtěl vyvážit zlatem. Ale Poláci sv.

Vojtěcha velice ctíli a dali Břetislavovi pouze relikvii, pochován zůstal v Hnězdně.

Nyní, když jsme si vykreslili poměry doby, ve které žili naši velcí národní světci, vrátíme se ještě k postavě a osobnosti svatého Vojtěcha. Svatý Vojtěch je dramatickou postavou v našich dějinách. Nejen že musel dvakrát opustit vlast, protože se nemohl dohodnout se svým národem ani s knížetem, pro kterého byly Vojtěchovy mravní požadavky neúměrné /spory šly tak daleko, že rod Slavíkovců byl vyvražděn/ a žil převážně v exilu, kde působil jako misionář u Prusů, jimiž byl také zavražděn, ale jeho osobnost je osobností především duchovního dramatu. Byl jako biskup zcela sám. Nikdo za ním nestál. A mohl mít tedy pocit jakési prohry. Přitom však na pozadí těchto téměř propastných vnějších neúspěchů dává sv. Vojtěch všemu, co zakládá, pečeť trvání, dalo by se skoro říci pečeť věčnosti. Vše, co založil, má úžasné trvání. Tak např. do dnešní doby se zachoval břevnovský klášter, neboť vědomí souvislosti s takovou významnou biskupskou osobností zachraňuje jeho trvání. Sv. Vojtěch je dále trvalou připomínkou křesťanských mravů. Toto vše je úžasný duchovní úspěch na pozadí vnějších ne-

úspěchů. A toto sv. Vojtěcha charakterizuje. Rovněž tak křesťanské vztahy mezi Polskem a námi jsou dílem sv. Vojtěcha.

Svatý Radim byl mladším bratrem sv. Vojtěcha a doprovázel ho na misijní cestě do Polska. Byl vzdělaným knězem a pravděpodobně sepsal legendu o sv. Vojtěchu jako podklad pro jeho svatořečení. Po smrti sv. Vojtěcha jmenoval římský papež sv. Radima "biskupem od sv. Vojtěcha", t.zn. ne místním, diecézním biskupem, ale biskupem, který chrání a přenáší dědictví sv. Vojtěcha. Svátý Radim měl zvláštní úkol právě v Polsku. I když nebyl oficiálně nastolen na biskupský stolec, měl těm za úkol vyrovnat, spojit a odstranit spory, které vznikly v dobách sv. Metoděje stížnostmi staroslověnských kněží a misií. Byly tam pravděpodobně nějaké nesrovnalosti, staroslověnská liturgie se stavěla proti latinské a pod. a zřejmě také tyto misionáři nějak neblaze působili na rozvrácení křesťanských mravů a pod.

Břetislav I. po získání relikvie sv. Vojtěcha byl tedy zanícený pro kulturní výstavbu Prahy a své země v duchu svatovojtěšské tradice.

Po Břetislavu I., který byl velmi schopný

a cílevědomý, r. 1035 nastupuje jeho bratr, o kterém toho mnoho nevíme /vládl 1055-61/ a po něm Vratislav II., též jeho bratr /vládl 1061-1092/, kterého r. 1083 římský císař osobně jmenoval králem českým. Ale Vratislav II. ještě nezakládá královskou linii, protože mu římský papež neuznal královský titul jako dědiectví. Vratislav II. totiž pomáhal římskému císaři Jindřichu IV. proti papeži ve vzniklém boji mezi pravomocí světskou a duchovní. Císař římský Jindřich IV. se postavil proti papeži a tvrdil, že on z titulu císaře má právo jmenovat biskupy, disponovat s církevními statky atd. A protože Vratislav II. císaři v tomto sporu pomáhal, nebyl potom papežem potvrzen jako král český a nezískal dědičné titulární právo.

Vratislav II. se však také zasloužil o rozšíření křesťanské kultury v našich zemích. Založil kapituli Vyšehradskou a Strahovský klášter, kde byli benediktini, ovšem východní orientace /konec slovanských obřadů u nás byl až r. 1092/.

Po smrti Vratislava II. zase došlo ke sporům o vládu na českém trůně. Byli zde tři kandidáti: Konrád, Břetislav II. a Bořivoj II. Nemohli se dohodnout, který z nich je právo-

platným nástupcem. Vlady se ujal nejprve Břetislav II. /1092-1100/, po něm Bořivoj II. /1100-1107/, pak Vladislav a po něm podruhé zase nastupuje Bořivoj II. /1120-1125/.

Bořivoj II. byl výrazným panovníkem. Za jeho vlády se země kulturně rozmáhala. Byla zde kultura ve formě románských staveb a dynastické zmatky nepostihly kulturní vývoj u nás ani před Bořivojem I^I. Praha byla úžasně kulturně vyspělá. Kupci, kteří v ní sídlili, byli magnáti, město samo rostlo, vznikaly nové stavby, kamenné domy, kostely /veliké množství kostelů/, rozmáhali se měšťané, šlechta i členové královské rodiny si postavili výstavné domy v oblasti kolem Týna. Praha byla v 11. a 12. století obchodním centrem.

Rozkvět se promítl do celé země. Byla zakládána další nová města, klášterní centra, obchodní centra, kulturní a správní střediska, atd. po celém území naší vlasti. Vzkvétala též řemesla a umění - umělci se opírali o vzory italské, francouzské a německé, kvetlo také knihovnictví - byly zakládány knihovny, vydávány nové knihy, atd.

Začátek 12. století je v českých dějinách velmi důležitý, protože v této době došlo

k naprosto rovnocennému postavení našich knížat v rámci Římské říše. Byl to především Soběslav I., který vládl od r. 1125 do r. 1130. Soběslav porazil v bitvě u Chlumce r. 1126 římského císaře Lothara a po této porážce je oba pojilo upřímné přátelství. /Z toho je patrné, že tehdy byly jiné vztahy mezi lidmi než v naší době/. Soběslav I. se stává tedy jedním z právo-
platných kurfiřtů - t.j. nejbližších vladařů v rámci Římské říše, členů říšského sněmu a jeho syn Vladislav se pak stává dědičným králem českým.

Soběslav I. byl velmi prozíravý vladař a hospodář. V pohraničí svého území stavěl hrady a pevnosti, kterým vládli župani. Tím si pojistil obranu země. V tom převzal organizační koncept Karla Velikého. Soběslav I. dal také přestavět Pražský hrad, jehož vnitřní podoba se zachovala dodnes. /Obrys je dán stavbou Soběslavovou, za Marie Terezie byl znovu přestavěn/. Při vykopávkách bylo zjištěno, že pod dnešním Vladislavským sálem je rytířská síň z doby Soběslavovy, nad ní síň z doby Karla IV. a pak dnešní Vladislavský sál.

Soběslav I. se také velmi staral o výstavbu země. Opravil kostel sv. Víta /ne dnešní, ten postavil až Karel IV./, upravil a zpevnil hrady,

v Olomouci zřídil biskupství. Původní románský Strahovský klášter, vystavěný ve 12. století, nelze objevit, protože nebyl přestaven, ale ve-
stavěn do přestavby barokní.

Římský císař, syn Lotharův, udělil ještě za Soběslavova života české léno jeho synu Vladislavovi, který ale nenastoupil na trůn. Místo něho nastoupil jeho syn - Vladislav II., který už je dědičným králem českým. Soběslav I. byl pak pohřben na Vyšehradě, který dal postavit.

Vladislav II., kníže a král český, byl zvolen na trůn proti Vladislavovi Soběslavskému a římský císař Konrád III. volbu uznal a dal Vladislavovi II., synu Vladislava I., královský titul.

Vladislav II. vládl v letech 1140-1173. Byl to vynikající panovník a velmi rázně postupoval proti pánům, kteří se vzmáhali a bouřili proti feudálnímu řádu. Roku 1141, když se Vladislav II. vracel z Rakovníka do Prahy, přepadli ho na cestě loupeživí rytíři a chtěli se ho zbavit. Vladislav II. se zachránil a tak se loupeživí rytíři spojili proti němu se šlechtou moravskou v čele s markrabětem moravským a zvolili místo Vladislava II. za vladaře Kunráta

Znojemského. Došlo k bitvě mezi Vladislavem II. a Kunrátem, v níž Vladislav II. prohrál. Obrátil se tedy o pomoc k římskému císaři a svěřil Prahu svému bratrovi. V době jeho nepřítomnosti oblehl Kunrát Znojemský Prahu, zapálil kostel sv. Víta a sv. Jiří. Musel se však zásahem císaře vrátit znovu na Moravu a Vladislav II. byl znovu uveden na trůn. Tyto spory mezi knížaty moravskými a českými králem pak uspořádal papežský legát Quido, který byl poslán do Čech ne ani tak kvůli sporům mezi králem a šlechtou, ale hlavně kvůli sporům církevním. Musel upevňovat vztahy mezi pražským a olomouckým biskupstvím, vymezoval diecéze. Také už u nás postavil pevné požadavky kněžského celibátu, který sice už zde byl dříve, ale ne pevně stanovený.

Vladislav II. potom na výzvu papeže sv. Bernarda udělal novou křížovou výpravu na osvobození sv. země r. 1147. Vytáhl sice s vojskem, ale nedostal se ani do Jeruzaléma. Zastavil se v Byzancii, kde se scházel s byzantským císařem Emanuelelem a vrátil se potom z Byzance domů.

V nepřítomnosti krále Vladislava spravoval zemi jeho bratr Děpold. Mezitím si dělal nárok na trůn Soběslav II. Děpold ho zatkl, ale Sobě-

slav uprchl a utekl se k císaři Fridrichu I. Barbarosovi do Německa. Tam pobuřoval lid proti Vladislavovi, ale když potom císař potřeboval krále a vojsko v tažení proti Milánu, opustil Sobaslava a spojil se opět s legitimním králem českým Vladislavem II. a zjednal mu za tuto pomoc korunu. A protože král Vladislav II. byl dobrý diplomat, vyžádal si ho Fridrich Barbarosa do své dvorní rady. Jeho pomoc při tažení proti Milánu byla totiž tak výborná, že r. 1157 byl Vladislav II. na říšském sněmu v Řezně korunován na krále českého. V té době už totiž minuly vazalské vztahy a nebylo tedy povinností Vladislavovou pomocí císaři při válečném tažení. Nadto se české vojsko v bitvě u Milána neobyčejně osvědčilo.

Domácí šlechta se však postavila proti králi, sešla se v Olomouci a chtěla pomoci Soběslavovi na trůn, ale král dal Soběslava znovu uvěznit. Potom pomáhal Vladislav II. ve sporu uherským knížatům - oběma Štěpánům - jednomu proti byzantskému císaři Emanuelovi, ale nakonec se Vladislav s Emanuelem zase smířil a dal svou dceru Helenu jeho vnukovi.

Král Vladislav II. byl skvělým diplomatem, který upevnil vztahy mezi římským císařem a

českým králem. Ale později mezi těmito dvěma vladaři vzniklo nové napětí - tentokrát kvůli doupapežství. Za jedním papežem stál císař, za druhým král český a jeho biskup Vojtěch. Král Vladislav II. se potom na stáří uchýlil do strahovského kláštera a poměry se tak vyhrotily, že musel opustit i Strahov a obrátil se do Durynska, na panství své druhé manželky. Pohřben je na Strahově. Byl to král středoevropského formátu.

Spory mezi vladaři ve středověku byly dosti důležité, kormidlovaly dějiny Evropy. Do světských sporů a politiky zasahovali často i biskupové - a nebyli všichni na takové duchovní výši, jakou jejich úřad vyžadoval. Byli mezi nimi i takoví, - a třeba z rodu Přemyslovců - kteří dostali chuť na světský vladařský trůn. Tyto skutečnosti značně komplikovaly poměry u nás. Evropu v té době vůbec ovládal boj o moc - a tato moc byla také někdy zneužívána. V té době platilo, že papež má mít svrchovanou moc, ale také se stávalo, že na papežský stolec dosedl takový mocipán - a to potom nedělalo dobrotu. A na pozadí těchto středověkých konfliktů a vztahů vidíme, jak úžasné je, že II. vatikánský koncil se vzdal zájmu o rozhodování nad Evropou.

Za Soběslava II. byly v zemi složité boje o vládu. Císař římský do těchto sporů neblaze zasahoval, byl zaujat i proti synovi Vladislava II. - Přemyslu Otakaru I. Teprve po císařově smrti dopomohl Přemyslu Otakaru I. na český trůn jeho nevlastní bratr Vladislav /Vladislav III./, který se spokojil s markrabstvím moravským a nechal vládu nad Čechami Přemyslu Otakaru I.

Přemysl Otakar I. nastoupil na trůn r. 1197.

Přišel do rozvrácených poměrů nejen v Čechách, ale i v Římské říši po smrti císaře Jindřicha VI. Ze začátku své vlády podnikal Přemysl Otakar I. válečné výpravy a r. 1204 dostal zvláštní bulu od římského papeže titul královský na věčné časy. V té době zase bylo otázkou sporů mezi římskými císaři a papeži, kdo má právo udělovat královské tituly a rozhodovat o postavení v Evropě. Přemysl Otakar I. se tedy stal dědičně kurfiřtem Římské říše, /a protože byl velice rázným panovníkem, měl rozhodné slovo i v římském císařství a byl vybídnut papežem Inocencem III., aby zasáhl do sporu o volbu císařskou.

R. 1212 udělil římský císař Fridrich II. Sicilský Zlatou bulou sicilskou dědičně a to na věčné časy českému králi královský titul. Přemysl Otakar I. potom r. 1216 prohlásil

Tenkrát docházelo k složitým zápletkám, např. když bylo víc uchazečů o trůn - jednomu pomáhal papež, druhému císař, atd. A také jak na světských tak i církevních stolcích byli jak dobří vladaři, tak i takoví, kteří se dopouštěli omylů.

Po Vladislavu II. nastupuje tedy na český trůn Soběslav II. Zapletl se však do válek s Rakouskem, Maďarskem, dostal se do sporu i s papežem Alexandrem III., který nad ním vyslovil klatbu, protože jeho vojsko plenilo v Rakousku kostely. Papež protěžoval proto na český trůn Fridricha Barbarosu, ale Soběslav II. se na trůně udržel. Bojoval s císařem Fridrichem, oba dva měli spojence, ale Soběslav II. byl nakonec ze země vyhnán a ve vyhnanství ve vězení zemřel roku 1180.

Nejen za Soběslava II., ale již dříve nás ohrožovali němečtí kolonisté, protože na trůnu nebyla žádná silná osobnost. Tito kolonisté zde byli v rámci univerzální Římské říše, která měla povrchovou strukturu latinské vzdělanosti. Nebylo zde ani tak silné národní vědomí, ale spíš rivalita pánů. Tehdy byla taková evropská universalita. Např. Soběslav v samotné Praze založil německou obec, kde byl postaven i kostel.

dědičné právo prvorozenců, čímž upevnil poměry v zemi, které byly komplikované starým právem keltským na volbu Přemyslovců.

Ovšem osobní poměry Přemyslovy byly dosti složité. Jako mladíček byl oženěn s Adélou Míšeňskou, žil s ní 20 let a měl s ní několik dětí. Jednou z dětí tohoto manželství byla Markéta, která vešla do dějin pod názvem královna Dagmar - dobrotivá královna dánská. Přemysl Otakar I. se potom s Adélou rozvedl a oženil se s Konstancí Uherskou, sestrou uherského krále. Po dlouhých bojích bylo jeho manželství s Adélou Míšeňskou rozvázáno, protože nebylo tak docela právoplatné. Z druhého manželství s Konstancí se narodily vynikající děti. Václav I., Vladislav /kníže/ a blahoslavená Anežka, která byla géníem českého království.

Přemysl Otakar I. se dostal při sporech o manželství také do sporů o převahu pravomoci světské nad duchovní a tehdy mocné duchovenstvo se bránilo proti králi. Zprvu boj nebyl tak ostrý, v Čechách byl mírný biskup Daniel, ale po jeho smrti se stal biskupem přísný probošt vyšehradský Ondřej. A tento biskup Ondřej se velmi ostře přel s králem o otázku pravomoci nad duchovenstvem, obsazování far atd., kterou

si král přisvojoval. Přemysl Otakar I. zase ostře postupoval proti biskupovi, který musel utéci do Říma a tam potom žaloval u papeže na krále. Na základě této žaloby papež vyslovil nad králem a Čechami interdikt /t.zn. zákaz konání bohoslužeb, udílení svátostí atd./. Ale poměry byly v té době takové, že ani biskupové takováto nařízení řádně nedodržovali. A tak i olomoucký biskup, který spravoval Čechy za nepřítomnosti Ondřeje, interdikt nedodržel. Když se potom poměry v zemi poněkud uspořádaly, vrátil se biskup Ondřej do Prahy, ale neměl dobrou pozici, protože se proti němu obrátili jak páni, tak duchovenstvo, proto se opět odebral do Říma, kde také zemřel. Tento spor krále s papežem byl vyřízen až prostřednictvím papežského legáta r. 1221 a vyhrálo ho duchovenstvo, které bylo tímto vymaněno z moci světské i se svými statky.

Přemysl Otakar I. dal ještě za svého života korunovat svého syna Václava I. za krále českého, aby se vyhnul sporům o trůn. Přemysl Otakar I. byl silný panovník a získal českému království významné postavení v dějinách Evropy tím, že rozhodoval v římské justici. Vystavěl také Prahu - všechny románské kostely jsou z jeho doby.

Jeho dcera - blahoslavená Anežka Přemyslovna /nar. se r. 1208, zemřela 1282/, ačkoliv žila většinou v naprostém ústraní světského dění, měla silný vliv jak na svého otce Přemysla Otakara I., tak na bratra Václava I., i synovce Přemysla Otakara II. V dětství byla zasnoubena synu císaře Fridricha II. - Jindřichovi. Toto zasnoubení však bylo zrušeno, protože Jindřich se oženil s Markétou Babenberkovou /šlo o získání území Rakouska/. Anežka, která byla na jeho dvoře vychovávána, se musela vrátit domů. Bylo to pro ni silné pòkoření /Přemyslovci byli hrdí/, ale působilo na ni dobře, takže když potom sám císař Fridrich II. žádal o její ruku místo svého syna, odmítla ho. Předtím už samozřejmě měla v úmyslu vstoupit do kláštera. Ovšem benedikтинky u sv. Jiří nebyly podle jejího ducha. Hledala tedy řeholi, která by jí vyhovovala. Vedla korespondenci se sv. Klárou /tato korespondence se věrně zachovala/, povolala do Čech františkány a založila klášter klarisek na protilehlém břehu Vltavy /Na Františku/. Tato nová řehole se stala význačnou duchovní dominantou. Jednak Anežčin klášter je první gotickou stavbou z té doby /úplně první byla Zlatá koruna/ a potom byl též úžasným organizačním útvarem. Byly tam tři kos-

tely, klášter klarisek a františkánů /ovšem odděleně/, který měl pravomoc poskytovat asyl všem ubožákům jak tělesným, tak mnohdy i kriminálním živlům /proto musela dostat oblast kláštera Na Františku i trestní pravomoc, měla svého biřice, ovšem nebyla tam pravomoc hrdelní. V Areálu kláštera byl též zřízen špitál pro nemocné, u Křížovníků založila blah. Anežka první starobinec u nás. Stala se duchovní vladařkou a zakladatelkou neobyčejného charitativního díla v péči o nemocné, chudé, staré a pronásledované. Byla i vladařkou v zemi, protože radila jak svému bratrovi Václavu I., tak synoveovi Přemyslu Otakaru II., ovšem často marně. Byla duchem rady a pomoci pro celé království.

Po Přemyslu Otakaru I. nastupuje vládu jeho syn Václav I. /vládl 1230-1253/. Říkalo se mu král jedooký, protože v jedné bitvě přišel o oko. Jeho manželkou byla Kunhuta Švábská, příbuzná císaře Fridricha II.

Václav I. byl sice králem silné povahy, ale měl vášnivého koníčka - byl minesenger a střídal nálady minesengra s náladami pevného vladaře. Velmi rád se utíkal na jeden z hradů, kde se obklopoval společností minesengrů. Tento koníček byl příčinou jeho občasné vladařské nedba-

losti. Měl střídavě dobrý a špatný vztah k císaři, k papeži atd.

V boji proti Tatarům, v němž se spojil s rakouským králem, se však projevil jako nejrozhodnější a nejlépe organizovaný vladař. Tataři se chtěli zmocnit Evropy. Jejich vůdce byl syn chána. Udeřili na Polsko, které obsadili, druhý proud podnikl nájezd na Maďarsko, které Tataři také nadlouho obsadili a pronikli až na Moravu, kde ale narazili na opevněné pohraničí ještě z dob Soběslava I. - na Olomouc. Zde se proslavil Jaroslav ze Šternberka, který se Tatarům ubránil, obsadil Olomouc a udělal na jejich vojska výpad a s pomocí královského ~~opu~~ vojska Tatary pod Velehraďem porazil /pomoc Matky Boží/. Tataři utekli do Uher, odkud se pak stáhli. Jejich porážka byla strašná, i země byla od Tatarů strašně popleněna.

Po vyhnání Tatarů ze země se Václav I. opět dostal do sporu s papežem, pak zase s císařem. Jeho syn - Přemysl Otakar II., který se stal po Vladislavovi markrabětem moravským, se vzbouřil proti otci a byl ve své vzpouře podporován stavy. Protože jakmile byl trochu slabší král - a tím Václav I. přes všechny své vladařské schopnosti byl /ne bavilo ho totiž vládnout,

věnoval se víc koníčkům a společnosti/ - vz-
máhala se šlechta, brala si navzájem hrady a úze-
mí, upevňovala své pozice a v zemi vládl chaos.
Přemysl Otakar II. se tedy jako druhý syn Vác-
lava I., podporován vzmáhající se šlechtou,
vzbouřil a prohlásil za krále. Nastalo kolem
toho mnoho zmatků, nakonec se však na přímluvu
a domluvu Anežčinu s otcem smířil a Václav I. se
opět ujal vlády. Napětí mezi nimi však zůstalo.

Po smrti rakouského krále byl Přemysl Ota-
kar II. zvolen králem rakouským a části Uher.
Rod Babenberkovců, který tam vládl, vymřel po
meči. Babenberkovci se však nechtěli vzdát své-
ho práva a ustanovili právoplatné nástupnictví
žen na trůně. Vdovou po zemřelém rakouském krá-
li Vladislavovi, synu Václava I. a bratru Přemys-
la Otakara II. byla Gertruda Babenberkovna, kte-
rá hájila svá nástupnická práva a utekla sek k
uherskému králi Belovi. Přemysl Otakar II. se
však nevzdal práva na Rakousko a oženil se s
nejstarší Babenberkovou - 46-letou Markétou,
která byla vdovou po bývalém ženichu Anežky -
Jindřichovi.

Tím si Přemysl Otakar II., když potom na-
stoupil na trůn jako král český, pojistil vládu
i nad Rakouskem. Ale vystoupil proti němu Bela

Uherský a Přemysl Otakar II. se zapletl do války s Uhry. Tentokrát mu pomohl sám papež. Jeho otec Václav I. mu v těchto sporech nepomáhal - dával nadále přednost vzdělanosti před válkou /vládou/, přes své neobyčejné vladařské schopnosti. /Schopný byl i jako hospodářs. Ještě dal v Praze postavit kostel P. Marie pod řetězem u paty Juditině mostu/.

Přemysl Otakar II. vládl od r. 1253 do r. 1278. Byl synovcem blah. Anežky české a říkalo se mu král železný a zlatý. V období jeho vlády spadalo pod české království Rakousko, část Maďarska a Štýrsko. Přemysl Otakar II. vedl právě o Štýrsko spor s Belou Uherským. V této době se právě na prosbu papeže ještě spojil s bohatýrským Ruskem /tehdy východní Polsko/ a s Polskem, kde vládl mladičkový král Vladislav a táhli spolu na Litvu proti pohanským Prusům, které násilně pokřtili. Pro Poláky bylo spojenectví s českým králem pomocí nejen politickou, ale i národní a r. 1253 společně porazili Prusy zásluhou Přemysla Otakara II. Za tyto jeho zásluhy se císařský stolec vůči němu příznivě postavil a dva významní biskupové /mezi nimi muhučský/ nabídli Přemyslu Otakarovi II. císařskou korunu a on ji odmítl.

Tahdy byly takové poměry ve střední Evropě,

že se prolínala světská moc s duchovní.

Spory o Štýrsko se však táhly dále a nakonec se vyhrotily v bitvě na poli Moravském /to nebyla ještě ona osudná bitva, v níž Přemysl padl - ty bitvy byly dvě - a této tedy právě byla první/, kde byl Přemysl Otakar II. poražen a Štýrsko bylo připojeno k Uhrám. Páni však na Přemysla naléhali, aby upevnil své postavení sňatkem. Nebylo to možné, protože jeho manželka Markéta byla ještě živa. Ale sama mu napomohla tím, že prohlásila před svědky, že po smrti svého prvního manžela složila řeholní sliby a že tedy manželství je neplatné. Roku 1261 se tedy Přemysl Otakar II. oženil s Kunhutou a tímto sňatkem připojil k české koruně ještě Korutany a Bavorské.

Přemyslu Otakarovi II., který byl moudrý a prozíravý panovník, podléhaly dokonce i některé městské státy italské. Přemysl totiž pořád rozšiřoval území své vlády. /Itálie v té době nebyla jednotným státem, ale jednotlivá města se svým okolím tvořila samostatné státní celky - Milán, Florencie, Bologna atd. Rozpad Itálie na městské státy znamenal ustavičné spory s papežskou stolicí, spory měst a jejich vládařů mezi sebou - jedni byli s papežem, druzí proti němu, takže Itálie byla neustálými spory docela rozvrácená/.

Přemysl Otakar II. se dále zapletl do války s Maďary - tantokrát šlo o Rakousko, o které se přel s nástupcem Belovým - Štěpánem. V Rakousku se osnovaly ustavičné intriky, např. místní biskup si dělal nárok na světský trůn a přemlouval šlechtu, aby ho v této snaze podporovala, ale Přemysl Otakar II. diplomaticky zvítězil a dal se slavnostně nastolit jako vévoda. Páni tak biskupa sesadili i z biskupství a Přemysl Otakar II. připojil opět diplomatickou cestou jeho statky k Rakousku. Přemyslovci totiž byli velmi nadaní vladaři. Při návratu z Korutan nastražil Štěpán Uherský léčku, on jí unikl, ale oba se ~~t~~ utkali ve válce, Přemysl se zmocnil Prešpurku /dnešní Bratislavy/ i jiných hradů a v několika bitvách Maďary porazil. Pak se prostřednictvím biskupů se Štěpánem smířil, ale po Štěpánově smrti nastaly zase spory a války s jeho nástupcem. Štýrsko zase připadlo Přemyslu Otakaru II. a dokonce se zmocnil části Maďarska, a dokonce se tamní páni dobrovolně dali Přemyslovi do poddanství /to se tenkrát mohlo volně přecházet/.

Když Přemysl Otakar II. takto upevnil svou moc, znovu za ním přišla šlechta římského císařství prostřednictvím biskupa, aby přijal císařskou korunu. On však po druhé odmítl. Důvody ne-

jsou dosud dost ujasněné. A tu - a te byl začátek konce Přemysla Otakara II. - se kurfiřti, hluboce uraženi, dohodli o jiném císaři, a tím kandidátem byl hrabě Rudolf Habsburský, který se r. 1273 stává římským císařem. /Římským císařem nemusel být vždy vladař, mohl se jím stát i obyčejný šlechtic/. Protože Přemysl Otakar II. odmítnutím císařské koruny urazil kurfiřty, zavázali se tito při volbě nového císaře Rudolfa Habsburského, že musí jako císař žádat od Přemysla Otakara II. nazpět jako návrat lén všechny země, které patřily k německé císařské říši a které postupně získal. Přemysl Otakar II. se však vzepřel proti zvolení Rudolfa Habsburského za císaře a spojil se s Jindřichem, vévodou Bavorským - a jako kurfiřt nepotvrdil tuto císařskou volbu. A zde byl začátek konce Přemysla Otakara II. Přemysl byl velmi silný vladař, měl řadu nepřátel i ve své vlastní zemi - např. nesmírně mocné Rožmberky /Vítkovce/, kteří jako mocný rod byli v opozici proti Přemyslovcům, ale nikdy ne přímo v opozici válečné. Kromě toho Přemysla Otakara II. domácí šlechta moc nemilovala - právě proto, že byl silným vladařem a páni měli vždy tendenci stát se samostatnými, vymanit se z područí svého feudálního vladaře. /Tyto tendence charakterizovaly dějiny středo-

věké Evropy vůbec/. A tak se tito čeští páno-
vé smlouvali s císařem Rudolfem proti svému
Králi. Přemysl měl proti sobě kromě nich i
některé vladaře - Korutance a dokonce i jed-
noho biskupa, ke kterému se sám zachoval ve-
lice šlechtně /dal mu jako léno Korutany a
Kraňsko/. Další moment, který se ve hře sta-
věl proti Přemyslovi, byla skutečnost, že Ru-
dolf Habsburský byl dost osobně žárlivý na
moc Přemyslovu a jako císař si začal uvědomo-
vat svá feudální práva. Proto r. 1275 Přemys-
la Otakara vyzval, aby se k němu dostavil a
přihlásil se o svá léna - Čechy, Moravu a
ostatní nabyté země a toto vše aby přijal ja-
ko léno od císaře římského, včetně svých zemí
dědičných. Přemysl Otakar II. se k císaři po-
chopitelně nedostavil, proto Rudolf nad ním
vyslovil římskou klatbu a jako císař - jako
jeho lenní pán - ho jako svého vazala zbavil
jeho vlastních zemí. Rovněž a ze stejných dů-
vodů byl dán do římské klatby spojenců Přemys-
lův - Jindřich Bavorský. Přemysl Otakar věděl,
že to znamená válku s císařem. Kromě Jindřicha
Bavorského měl ještě spojence mezi pány rakou-
skými, maďarskými a jinými. Předpokládal, že
císař vtrhne do Čech a tak proti jeho vpádu

Čechy zabezpečil. Rudolf však místo toho vtrhl do Rakouska, obléhal Vídeň a dobyl opěrného bodu - zřejmě nějakou vnitřní zradou. Nyní musel tedy Přemysl Otakar II. s Rudolfem vyjednávat a smlouvou mu postoupit všechny země vyjma Čech a Moravy, které mu pak Rudolf jako císař dal lénem. Aby nyní upevnil své pozice, oženil se Přemysl s jednou dcerou Rudolfovou a Rudolfův syn si vzal jednu dceru Přemyslovu. Ale Rudolf, který byl velice chtivý moci a vlády, se s tím nespokojil a i když se nyní Přemysl Otakar II. podrobil pod jeho císařskou pravomoc, tak se Rudolf velice vměšoval i do vnitřních věcí království českého - např. chránil proti Přemyslovi odbojné pány a vměšoval se i do právních věcí. Proto se Přemysl Otakar II. rozhodl, že tyto poměry vyřeší válkou s císařem Rudolfem. Rudolf byl toho času v Rakousku a Přemysl proti němu vytáhl se svými spojenci - některými z pánů rakouských, braniborských, míšenských a saských. 27. června r. 1278 opustil tedy Přemysl Otakar II. Prahu a odebral se do Brna, kde se k němu mělo připojit polské vojsko. Ale v této situaci se vynořil nový nepřítel - a sice papež Mikuláš III., který chránil císaře Rudolfa a právo feudálního pána Římské říše - a prohlásil církevní klatbu nad všemi

odpůrci císaře Rudolfa. Nyní se někteří ze spojenců Přemysla Otakara II. zalekli a stáhli se. Ale Přemysl měl velmi silné vojsko a dne 26.8. 1278 svedl velikou bitvu - opět na poli Moravském - byla to jedna z největších bitev středověku. Až do západu slunce byla nerozhodná. Dodnes není zcela jasné, proč Přemysl prohrál. Říká se, že zradou dědice trůnu, který byl velitelem poslední zálohy a vyjádřil se, že válka je prohraná. Tím vojsko Přemyslovovo pokleslo na duchu a rozuteklo se, zatímco Rudolf Habsburský měl mocnou zálohu těžkooděnců a těžké jízdy a ty nasadil v poslední etapě bitvy. Přemysl Otakar, statečný voják, se s hrstkou nejvěrnějších pánů ještě pustil do boje - a v tomto boji padl. Rudolf pak dal odvést jeho tělo v královském odění se všemi poctami do Vídně, kde po balzámování bylo tři neděle vystaveno a pak ho dal pohřbit ve Znojmě, kde byli pochováni králové a markrabata moravská. Posléze bylo jeho tělo převezeno ke sv. Vítu do Prahy, kde je pohřbeno v královské hrobce.

Historikové říkají, že Přemysl Otakar II. byl král velice zbožný, dobrosrdečný a přímý a kromě toho výborný hospodář, ale v zahraniční politice byl velmi neobežretný a jako diplomat

znamenity nebyl. Byl dost hrdý, jako ostatně všichni Přemyslovci.

Po Přemyslu Otakaru II. nastoupil na český trůn král Václav II. Byl to syn Přemysla a Kunhuty. Narodil se r. 1271 a bylo mu tedy 7 let, když jeho otec padl na poli Moravském. Vítězové potom převzali nad mladičským princem t.zv. péči. Především Rudolf Habsburský, který si po Přemyslově smrti vzal pod patronát Moravu /ne, že by ji odtrhl od Čech, ale vzal si nad ní ještě zvlášť patronát/ a poručnictví nad jeho synem svěřil Ottovi Braniborskému, jakémusi podezřelému spojenci Přemysla Otakara II.

Mládí královic Václava bylo neobyčejně smutné. Otta Braniborský měl strach, aby mladičský princ nebo jeho matka neuplatňovali svá práva na královské statky /on si je totiž jako poručník sám přisvojil po dobu svého poručnictví/, proto matku i syna izoloval na hradě Bezdězu. Tuto událost z našich dějin překrásně zpracoval Svatopluk Čech ve své básni "Vězeň na Bezděze". Báseň končí scénou, kdy Otta přináší Václavovi ptáčka v kleci. Mladý královic otevře klec a ptáčka pustí na svobodu. Tato hluboká etická báseň potom končí verši:

ani svobody, ani stým s okolím, a s lidmi. Vzdělání mu Otta také žádné nedal. Ale už jako mladičkový chlapec byl ženat s dcerou císaře Rudolfa - Habsburkovou Gutou /Jutou/. Samozřejmě spolu nežili, princezgy byly ve výchově u svých tchánů. Nemůžeme se tedy divit, že mohl papež rozvazovat takové předčasné a formální sňatky. Děti byly sezdány v šesti, sedmi letech, kdy o věci neměly potuchy a později tedy klidně mohlo být manželství prohlášeno za neprávoplatné. Ovšem zase třeba ten spor Jindřicha VIII. anglického s papežem a rozvod - to byla jiná záležitost. Jindřich byl už dvakrát ženatý a to v dospělém věku - jeho žádost byla tedy zcela neoprávněná a na základě zamítnutí ze strany papeže vznikli potom anglikáni.

Otta Braniborský pustil Václava II. do Čech asi v roce 1283 a dvanáctiletý král měl pak slavný vjezd do Prahy. Česká šlechta od začátku usilovala o to, aby jí byl král vrácen a nepokoušela se najít náhradou žádného jiného vladaře. Václav II. měl už od malička dost velkou znalost lidí. Panoval od začátku sám - neměl žádného regenta ani regentku - jeho matka byla provdána za Falkensteina. Měl ale znamenitého rádce - pražského biskupa Tobiáše a pá-

"Syn Otakarův

tvůj dar ti vrací s díkem.

On může vězněm být,

však nikdy žalářníkem!"

Václavova matka Kunhuta byla žena velice krásná. Podařilo se jí dostat se z hradu a provdala se za Záviše z Falkensteina. Synka opustila, nechala ho v Ottově područí. Tato skutečnost také poněkud vysvětluje pozdější divné chování Václavovo k jejímu druhému manželovi Závišovi. Záviš byl Vítkovec a Přemyslovci a Vítkovci byly znepřátelené rody. Hlavou Vítkovců Jan z Falkensteina.

Kunhuta ani po svém osvobození neměla o synka mateřskou starost. Sama si pomohla na svobodu a o jeho osud se dál nestarala, nechala ho v moci braniborské. Čeští pánové se snažili Václava z tohoto zajetí vykoupit, ale Otta se bál, aby ho neosvobodili - proto ho dal odvést do vězení v Německu. Tím si pojistil poručnictví nad ním a Čechami. Také v Čechách se samozřejmě choval zcela suverénně, vzal si do zástavy české hrady a snažil se ze své funkce poručníka získat pro sebe co nejvíce. Svého svěřence však nevychoval, ani nevzdělával. Mladický prine se pouze protloukal vězením. Neměl

na z Janovic. Je zajímavé, že mu pomáhal i císař Rudolf, který se dost pečlivě staral o jeho zahraniční a vnitřně politické zájmy. Tak např. dal rozhodnout na říšském sněmu, že Václav po svém propuštění Ottovi nic nedluží a dokonce vrátil mladému českému králi ze své správy Moravu. Po čase se potom na povolení Václavovo vrátila do Prahy i Kunhuta se svým manželem Závišem z Falkensteina. Tento Vítkovec se ještě za nezletilosti Václavovy staral o královské země, a to velmi dobře. To znamená, že by místo Václava vládl - Václav právoplatně podepisoval všechny listiny, ale spolu s jeho rádci se staral o správy království. Přesto však Václavův vztah k Závišovi od začátku nebyl dobrý, protože se do toho vměšovali také různí nepřátelé Vítkovců a namlouvali Václavovi, že Záviš zadržel korunní statky. Toto podezření nebylo ovšem oprávněné. Vítkovci vždy jako silný rod /později se nazývali Rožmberkové/ soupeřili s Přemyslovci i na poli kulturním. V jižních Čechách dodnes vidíme stopy tohoto kulturního boje - první gotický kostel ve Zlaté Koruně, výstavba kostelů, hradů, vesnic, kde se Rožmberci starali o velmi moderní hospodářství, takže na tom byli majet-

kově většinou vždy lépe než panující rody a za Rudolfa II. Habsburského také jeden Rožmberk přišel o statky jen proto, že vydržoval válku proti Turkům. Rožmberci byli velmoži. Zadržovali Záviš nějaké korunní statky /majetek/, pak leda v zájmu Václava II. Za toto bezvládní totiž, které v Čechách bylo - i když si čeští páni přáli nastolení Václava II. na trůn - zde bylo nebezpečí, že by si něco pro sebe ukořistili jak mocensky, tak hospodářsky - už vzhledem k tomu, že Přemysl Otakar II. měl tolik nepřátel mezi českou šlechtou, protože ji držel naprosto zkrátka. Záviš proti Václavovi vůbec nebyl a ti, kdo Václava proti němu podněcovali, měli spíš citové náměty. Václav II. byl totiž hodně citový. Protože ho matka v dětství kvůli Závišovi opustila, trpěl hlubokou dětskou žárlivostí a pocitem opuštěnosti - atoto hlavně potom rozhodovalo o jeho vztahu k Závišovi. Smrtí Kunhuty se tyto nedobré vztahy ještě přiosměřily. Kunhuta je přece jen jaksi spojovala, protože Václav II. k ní měl velmi vroucí vztah.

Nejvíce se však vyhrotil Václavův negativní vztah k Závišovi, když přišla na jeho dvůr už dospělá - šestnáctiletá Václavova

manželka Guta. Určitá šlechtická klika totiž ustavičně štvála Václava proti Falkensteinovi. Když se Václavovi narodil syn, podlehl tomuto štvání a žádal po Závišovi - zrovna v nejméně vhodnou dobu, když tento přijel slavně na křtiny jeho synka - vrácení korunních statků. Tento požadavek nebyl ze strany Václava naprosto oprávněný, ani v jeho vlastním zájmu. Záviš žil v té době už úplně izolovaně na svém zámku ve Svojanově se svou druhou chotí, šlechtičnou uherskou. Proti tomuto Václavovu jednání vystoupili Vítkovci, jejichž hlavou byl v té době Záviš a vzniklo zde veliké napětí. Václav II. otevřeně vystoupil proti Vítkovcům a začal dobývat jejich hrady. Několik jich dobyl a stanul před Hlubokou. Tam žádal prostřednictvím purkrabího bratra Závišova Vítka, aby se vzdal a hrad mu vydal, jinak že dá Záviše popravit. Vítek se domníval, že to je pouhý nátlak a že se toho král neodváží, ale přepočítal se. Když Vítek odmítl vydat hrad, dal Václav Záviše před Hlubokou stít. Vítek sám pak a Závišovi nejbližší příbuzní odešli do ciziny. Král potom neměl dobré svědomí a za pokání dal do Čech povolat cisterciáky, kterým postavil klášter na Zbraslavi a také kostel, kde zřídil králov-

skou hrobku. Tam byla pohřbena Kunhuta a ostatní členové královské rodiny.

Po smrti Závišově odňal král Vítkovcům Závišovy statky a od markraběte Fridricha Faltského dostal území, které patřilo Závišovi, rovněž též kus území v Polsku. /To byl totiž feudální systém: jednotliví páni si mohli dát do poddanství jinému feudálnímu pánovi. Např. polský šlechtic se přidal v rámci Římské říše k českému králi, nebo za Přemysla Otakara II. maďarští pánové atd. To také vedlo k různým rozepřím a bojům/. Řada polských šlechticů se tedy dala do poddanství krále Václava II. a ten byl dokonce r. 1300 zvolen za polského krále v Hnězdně. Už předtím, po smrti své první manželky Guty, se zasnoubil s Alžbětou /Eliškou/ Rejčkou, dcerou polského posledního krále Přemysla a tím také potvrdil svou legitimitu na polský trůn. V Polsku ale nesídlil, ustanovil tam správce.

Po vymření rodu Arpádovců nabídli i Maďari svou korunu českému králi Václavu II. Ten ale poslal do Maďarska jako místodržitele svého syna Václava III., který byl v Budapešti slavně korunován /byl však ještě nezletilý/. Toto nastolení mladičského českého krále na

uherský trůn vedlo ale k velkým sporům jak s papežem, tak s císařem, protože o uvolněný trůn po Arpádovcích se hlásil Robert Neapolský a byl podporován papežem Bonifácem VIII.. Karel Robert tedy vtrhl vojensky do Maďarska, ale byl Václavovým vojskem poražen. Spor s papežem a císařem byl však více méně motivován prestiží - otázkou pravomoci papeže a císaře. Papež uplatňoval svůj vliv na uherský trůn proto, že se opíral o léno a korunovací prvního maďarského krále - svatého Štěpána - které bylo v pravomoci papežské a vyvodil z toho závěr, že má právo o Uhrách rozhodovat jako o svém lénu. Stál tedy za Karlem Robertem a byl proti českému králi. Povolal oba tyto kandidáty na uherský trůn do Říma před soudní stolicí papežskou, aby se o jejich nároku rozhodlo. Václav II. se však tímto pozváním cítil uražen, k papeži vůbec nešel a spojil se s jeho nepřítelem, francouzským králem Filipem krásným. Papež zase měl spojence v Římském císaři, který nastoupil po Rudolfovi Habsburském - v Albrechtovi. Guta, manželka Václava II. a dcera císaře Rudolfa, která oba spojovala, zemřela a tak se vztah mezi Václavem a římským císařem přiostržil. Císař Albrecht byl člověk velice záluďný, nespolehlivý a byl Václavovým nepřítelem - nejen politickým, ale i

jeho osobní nenávisť k českému králi byla velice hluboká. A tak se stalo, když prošla lhůta, v níž se oba kandidáti na uherský trůn měli dostavit do Říma /r. 1303/, že papež prohlásil Karla Roberta za jediného právoplatného uherského dědice a Václavovy nároky naprosto odmítl. Karel Robert vtrhl tedy do Uher a mladičkový Václav II., který tam byl jako místodržitel, se ocitl ve velmi tíživé situaci. Císař Albrecht který ještě nebyl ani uznán papežem za císaře římského, žádal po Václavu II., aby vydal království maďarské i polské římskému císaři jako léno, a by vydal Krakovsko, Chebsko a Míšeň a dokonce jako naprosto neslýchaný požadavek chtěl postoupení výtěžku ze stříbrných dolů v Kutné Hoře římskému císaři po dobu šesti let - a nebo vyplatit v hotovosti osmdesát tisíc hřiven stříbra. Tento požadavek byl protiprávní - výtěžek kutnohorských dolů patřil odjakživa přímo osobně králi - byla to ~~xxx~~ t.zv. regálie. Císař Albrecht se tedy domáhal něčeho z osobních příjmů komory české. Byla to od něho opovážlivost a Václav II. se odebral do Uher, jednak chránit zemi a hlavně osvobodit svého syna Václava III. z moci nepřátel. Maďaři totiž sami nebyli spokojeni s vládou mladičkového krále českého, který se u nich také -

bokužel zkazil. R. 1304 se Václav II. s otcovskou láskou probojoval k synovi do Bučina a vrátil se s ním do Čech. Vzal sebou i korunu maďarskou a říšské klenoty.

Po návratu do vlasti však vypukla válka mezi ním a císařem Albrechtem a jeho spojenci, ke kterým se kromě Karla Roberta přidal i nápadník polského trůnu a později i polský král Vladislav. Albrecht vpadl do Čech a mířil ke Kutné Hoře a plenil zemi. Jeho vojsko však u Kutné Hory onemocnělo. Říkalo se, že horníci otrávilí utrejchem potok, který tekł kolem vojenského tábora. Ale nemusí to být pravda. Albrecht byl bez peněz, přestal vyplácet žold a nakonec musel sám žádat o mír s Václavem. Václav II. však právem na něj nepřistoupil a chystal další rozhodující výpravu proti Albrechtovi, ale v přípravách na tuto válku zemřel - bylo mu teprve 34 let.

Václav II. byl dobrý znalec lidí - uměl si vybírat své rádce a pomocníky. Občas byl nerozhodný a trochu chabý, což se dá přičíst i událostem z jeho mládí. Neměl také žádné zvláštní vzdělání. I když hodně stavěl, osobní účast v tomto podnikání velkou neměl. Ze své chabosti se však dovedl donutit k ráznos-

ti. Byl prý velmi dobrotivý, velmi zbožný a osobně rozumný, znal lidi a byl znamenitý praktický hospodář. I Polsko se velmi rozmohlo za jeho vlády - proto byl i zvolen králem polským. Už on měl v úmyslu založit universitu a vydat velký zemský zákoník. K tomu sice nedospěl, ale vydal výborný zákoník horní, který velmi moudře a znamenitě upravoval vztahy mezi horníky v Kutné Hoře a královskou komorou. Za Václava II. byla též změna mince. Stanovil pevnou valutu, takže hřivna stříbra obnášela 60 grošů a groš měl 12 penízů.

Po smrti krále Václava II. nastoupil jeho syn Václav III. Bylo mu teprve 16 let, když se po otci stal králem českým, uherským a polským. Byl velmi hezký, schopný, mluvil výborně několika jazyky /česky, německy, maďarsky, latinsky/, ale právě v Uhrách si jako mladičkový navykl rozmařilému životu. Hleděl si víc přátel než vlády a po svém návratu do Prahy a převzetí trůnu se klidně vzdával zemí a královských práv. Při pitkách poděloval svoje přátele různými hrady. Pak, když vystřízlivěl, viděl, že udělal chybu, ale nedalo se už nic dělat, protože dal úpisy. Proti této jeho lehkomyšlnosti nezmohla nic ani jeho velmi krásná a rozumná manželka Viola Těšínská. Domlouvala mu též zbraslavský

opat Kunrát a po jedné takové domluvě se Václav III. rozhodl udělat výpravu do Polska. Právě, když se k ní chystal, zastavil se cestou v Brně a v Olomouci. V Olomouci však byl v srpnu r. 1306 v domě kapitulního děkana zavražděn. Říkalo se, že ho zabil nějaký Kunrat, ale jestli to byl najatý vrah a kdo vlastně stál za tou vraždou, se nikdy pořádně nevyšetřilo, protože stráž, která viděla vraha vycházet se zakrvácenou zbraní, ho na místě rozsekala.

Po smrti Václava III. nastaly v zemi velmi neurovnané poměry. Václav III. měl jen tři mladé sestry, Annu, která byla provdána nedávno předtím za Jindřicha Korutanského, Elišku a Markétu, která byla jako malička zasnoubena Boleslavovi Vladislavskému. Václavem III. vymřel rod Přemyslovců po meči r. 1306. Středoevropská zájmy se nyní střetávaly v boji o český trůn. Přímo po smrti Václava III. r. 1306 nastoupil na český trůn syn německého /římského/ císaře Albrechta - Rudolf, který měl za manželku Elišku Rejčku, druhou manželku Václava II. a z tohoto titulu se ucházel o český trůn. Rudolf nastoupil vládu, ale po několika měsících zemřel přirozenou smrtí a český trůn byl zase neobsazený.

Jako další nastoupil vládu r. 1307 manžel první dcery Václava II. - Anny - Jindřich Korutanský, který byl ale naprosto neschopný. Mezitím byl císař Albrecht zavražděn svým synovcem Janem Rakouským a nebyl zde nikdo, kdo by rozhodl o poměrech v Čechách. V zemi byly hospodářské i právní zmatky. Brzy se čeští pánové obrátili na nového císaře, který byl zvolen po Albrechtovi - na Jana Jindřicha VII. Lucemburského a domluvili s ním, že druhá dcera Václava II., - Eliška - se provdá za císařova syna Jana a ten že nastoupí na český trůn místo Jindřicha Korutanského. Svatba Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovnou byla velice slavná. Roku 1310 přišel Jan Lucemburský - čtrnáctiletý - s Eliškou Přemyslovnou - deváctiletou - do Čech a hravě svrhl Jindřicha Korutanského s trůnu.

Mezi Eliškou Přemyslovnou a Eliškou Rejčkou, vdovou po jejím otci a Rudolfovi, bylo v té době veliké nepřátelství. Nebyly to jen osobní spory, které obě ženy dělily. Eliška Rejčka byla velmi vzdělaná a naše kultura jí za mnoho vděčí. Odstěhovala se pak na vdovské sídlo do Hradce Králové, říkalo se jí hradecká královna. Eliška Přemyslovna tolik vzdělaná

Tito pánové tedy Janovi namluvili, že Eliška chce sama vlédnout. Ona totiž byla - jako pravá Přemyslovna - nadaná i vladařsky. Oba manželé žili tedy ve sporech. V roce 1318 měli spolu čtyři děti: Markétu /nar. 1313/, Gutu /1315/, Karla Václava /který byl nazýván Karlem, protože dostal na dvoře francouzském, kde byl vychováván, jméno Karel po svém biřmovacím kmotrovi Karlu francouzském - narodil se 14. května 1316 a byl to pozdější panovník Karel IV./ . Pak měli ještě syna Přemysla, který v dětství zemřel. Jan dovedl své dcery provdat diplomaticky podle zahraničních zájmů.

Jan Lucemburský nebyl špatný, ale víc než vladařem byl rytířem duší i tělem. Pro tuto svou zálibu měl mnoho přátel, kterým pomáhal v nejrůznějších válkách. Sám pak byl znamenitým rytířem a bojovníkem, kterého si jeho současníci i trochu přibájili, takže vzniklo přísloví: "Bez pomoci Boží a krále českého nelze nic vyhrát." - Tehdy byl ale Jan ještě hodně mladičký.

Eliška Přemyslovna neměla smysl pro jeho zájmy ani takovýto způsob života. Byla víc hospodyní, ale Jan hospodárný nebyl. Měl tedy jiné přátele. Dokonce jednou, podněcován pány,

nebyla, ale byla velmi rozhodně povahy, někdy až svéhlavá. A na této vzájemné neshutí obou žen se živily zájmy českých pánů.

Ochráncem a také milencem Elišky Rejčky byl velmi mocný pán - Jindřich z Lysé, který byl zároveň finančním správcem v českém království. Tak se obě Elišky přely o korunní majetek. Eliška Rejčka si kladla své nároky a Eliška Přemyslovna obhajovala zase svoje - a pánem nad veškerým jměním byl Jindřich z Lysé. Za Eliškou Přemyslovnou ale stál její manžel - nový král Jan Lucemburský, který spolu s ní hájil královský majetek. A teď ti pánové a hlavně Jindřich z Lysé pochopili, že nejlepší a pro jejich zájmy nejvýhodnější řešení dané situace bude rozeštvat oba manžely. Jan měl dost rozmařilé choutky - páni mu tedy dávali dost peněz, pokud ovšem nebyly ohroženy jejich vlastní zájmy a začali štvát na Elišku Přemyslovnu. Eliška byla - jako všichni Přemyslovci - hospodárná, starala se o finance ne ani pro sebe, jako pro zájmy království - a to se pánům nelíbilo. Jan nepotřeboval peníze jen na rozmařilý život, ale on byl především bojovníkem a potřeboval hodně peněz na válčení /pomáhal všem možným přátelům v bitvách/.

přepadl Elisku na hradě Lokti, kde trávila většinu času /bylo to r. 1319/, odňal jí děti - dokonce i čtyřletého Václava, kterého na čas uvěznil na Křivoklátě - aby se snad Eliška v jeho jménu nedomohla vlády. Ve prospěch Elišky vzniklo v národě povstání, které Jan potlačil a tím nastala hluboká roztržka mezi manžely.

Král Jan Lucemburský tedy dál jako znamenitý válečník cestoval Evropou, pomáhal v bojích, zejména v zájmech králů francouzských, protože jeho sestra, krásná Marie Lucemburská, byla provdána za francouzského krále Karla. Ale o správu českých zemí se nestaral. Možná ho také odrazovaly velice spleťtité poměry, které byly v té době v Čechách. Jan měl vůbec nechuť k vládě nad českými zeměmi - a r. 1319, kdy došlo ke sporu s manželkou, chtěl dokonce Čechy vyměnit s Ludvíkem Bavořem za Porýní. Eliška se však proti tomu samozřejmě vzepřela a z povstání vznikla dokonce jakási válka mezi manžely.

V r. 1321 se Jan s Eliškou na krátkou dobu smířil, měli spolu ještě dvě děti /mezi nimi syna Jana/ a nakonec se zase ve zlém

rozešli. Byli jednak neustále rozeštváváni a potom to byly povahy, které se vylučovaly. Eliška potom dokonce musela před manželovými úklady na čas utéci ke knížeti Jindřichu z Lanžhotu, který měl její desetiletou dceru Markétu za manželku /to manželství smluvil Jan/. Vrátila se pak až za dva a půl roku. Král Jan jí po této definitivní roztržce odňal dokonce všechny důchody, vzal jí syna Václava /později Karel IV./, kterého odvezl do Paříže k jeho tetě Marii Lucemburské a strýci - francouzskému králi Karlovi, po kterém právě dostal to biřmovací jméno Karel.

Pro mladého Karla tedy bylo toto odloučení od domova dobré. Na francouzském dvoře se dostal do vysoce kultivovaného a vzdělaného prostředí. Jeho vychovatelem byl pozdější papež Klement, který mu také po celý život pomáhal a byl jeho osobním přítelem. Karel také studoval na proslulé pařížské universitě, která vynikala zvláště teologií. Stal se přívržencem filosofie sv. Tomáše Aquinského /t.zv. tomistou/ a zajímal se i o sv. Augustina. Měl hluboké universitní vzdělání a zajímaly ho otázky jak náboženské, tak kulturní i politické, protože na francouzském dvoře

se nalézal v centru evropského dění. Jeho otec Jan Lucemburský ho osobně velice miloval. Učil ho také na rytíře a Karel se zde velice osvědčil. A francouzská výchova mu dala k jeho přirozeným vlohám také kulturní a politický přehled.

Eliška, odloučená od manžela, žila potom většinou na Mělníce a zemřela r. 1330 ve věku 39 let. Pohřbena byla na Zbraslavi. Karel IV. přišel potom osobně k jejímu hrobu a ve svém životopise, který sepsal v latině, píše: "Zvolil jsem vlast své matky." - Když se jako mladičká vrátil do Čech, neuměl česky, ale velmi rychle se česky naučil a měl k českým tradicím vroucí a hluboký vztah, takže je dodnes nazýván otcem vlasti české.

Jan Lucemburský se po smrti Elišky Přemyslovny oženil s Beatricí Burgundskou, se kterou měl ještě syna Václava /je zajímavé, že ho nazval Václavem, když už jednoho syna Václava měl, kterého nazývali Karlem/. Tento druhý syn Václav zdědil dědičné léno Janovo - Lucembursko.

Jan Lucemburský se převážně udržoval v cizině, do Čech jezdil jen pro peníze, zasta-

voval statky šlechtě, když potřeboval peníze. Dokonce se říká, že když se Karel IV. vrátil do Čech, neměl kde bydlet. Pražský hrad vyhořel u Prašné brány. - Karel IV. byl již jako chlapec zasnouben s neteří francouzského krále - Blankou. Jeho sestra Juta byla provdána za francouzského následníka trůna a stala se pramatkou všech králů tohoto rodu.

Jan Lucemburský, tak jak byl nezodpovědný ve vztahu k vnitřním poměrům v zemi, dbal ale o reprezentaci českého království v zahraničí. Bojoval o jeho vnější zájmy - o knížectví vladislavské, těšínské, polské, osvětimské /r. 1327/. Válečně se zasadil o to, aby dd Čech nebyla odňata Lednice, Hlohov, Olešnice a jiná pohraniční sídla, zkrátka obhajoval zahraniční zájmy českého království, jehož vnější sláva rostla skrze proslulost českého krále. Čechy samotné však na úkor této bojovnícké slávy chudly a šlechta se hlásila o své. V zemi rostla nespokojenost.

Svého syna Jana, který se mu narodil po míru s Eliškou, oženil pak Jan Lucemburský s Markétou Maultasch a tím si zjednal knížectví tyrolské a korutanské. Pak si začal zařizovat druhé království. Několik městských

statků italských ho přijalo a provolalo za svého vladaře. Proti této italské vládě Jana Lucemburského se však postavil císař Ludvík a králové polští, maďarští a vévodové rakouští kromě Janova zetě Jindřicha Bavorského. Jan Lucemburský měl proto velké nesnáze a r. 1333 se dokonce musel navždy vzdát vlády nad částí Itálie.

Při bojích o tato města - a také kvůli vojenské výchově - povolal na pomoc svého mladického syna Karla /válčil s ním dva roky - od čtrnácti do šestnácti let/. Vychovával ho ve vojenských ctnostech a v rytířství. Šestnáctiletý zvítězil pak r. 1332 v Itálii a Jan ho zato jmenoval markrabětem moravským.

Jan Lucemburský také třikrát táhl na Litvu proti pohanským Prusům /tato tažení byla už za Přemysla Otakara II./ a násilím je křtil. Při jedné z těchto výprav přišel Jan o oko a pak docela oslepl. A tak jednak bojovnícká sláva Jana Lucemburského a hlavně vliv papeže Klementa, který byl vychovatelem Karla IV., sblížily české země s papežskou kurií. A tak Karel IV. docílil hned v r. 1344 od tohoto papeže povýšení pražského biskupství na arcibiskupství a tím vymanění z duchovní správy němec-

kých biskupů.

Jan Lucemburský odvrátil r. 1345 od českého království velké nebezpečí, které mu hrozilo spiknutím Bavorů, Poláků, Uhrů, Rakušanů a Slezanů svídnických. Zdárně zakročil proti mocnému a energickému králi polskému Kazimíru. Spiknutí proti Čechám vyvolal císař Ludvík, který byl pak za tento čin sesazen. Na jeho místo byl pak jmenován /zvolen/ r. 1346 tehdy třicetiletý Karel IV., který se stal římským císařem. Tím přibylo k jeho jménu "čtvrtý" - sice jako český král byl prvním svého jména, ale byl čtvrtým Karlem v posloupnosti římských císařů.

Jan Lucemburský pak ještě při své poslední válečné výpravě proslavil jméno českých králů tím, že prohlásil známý výrok: "Toho bohdá nebude, aby český král z boje utíkal." Cítil se stále českým králem, třebaže o tyto země neměl vůbec zájem. Při své poslední výpravě r. 1346 šel na pomoc svému příteli, francouzskému Filipovi, když Angličané pod vedením t.zv. Černého prince vpadli do Francie a tam se strhla bitva u Kresčaku, kde Jan Lucemburský padl. Pustil se totiž už jako slepý sám do zoufalého boje s Angličany a byl

zabit. Jeho rytířskou čest poctil i nepřítel, následník anglického trůnu Černý princ. Ten na počest Jana Lucemburského zřídil v Anglii rytířský řád, který obdržel ten, kdo se vyznačoval rytířskými ctnostmi. /Středověké rytířské gesto totiž bylo, že nepřítel poctil padlého odpůrce/. Karel IV. se též zúčastnil této bitvy u Kresčaku a byl prý při ní zachráněn českými pány.

Roku 1346 tedy nastupuje Karel IV. na český trůn jako král český a císař římský.
Vládl až do své smrti r. 1378.

Karel IV. přišel do Čech už r. 1333. Se svým otcem Janem Lucemburským řešil velmi mnoho záležitostí. Např. pomáhal papeži Klementu VIII. vyřešit spor s císařem Ludvíkem IV. Bavorským. Papež žádal na kurfiřtech, aby Luďvíka zbavili koruny císařské a ten byl skutečně sesazen. A už tehdy v r. 1346 byl Karel IV. ~~zvořen~~ na římského císaře - ještě jako pouhý správce české země, ne jako král. Teprve později - r. 1355 byl korunován papežem jako císař římský podle řádu Římské říše, který už Karel Veliký a Karel IV. mu dal nový zákonný podklad.

Protože Jan Lucemburský nebyl hospodár-
ný a nestaral se o zemi, Čechy chudly a vzrů-
stala nespokojenost lidu. Ta se vystupňovala
v r. 1337, proto Jan Lucemburský povolal Kar-
la do Čech. Karel už v této době byl charak-
terově vyzrálý a velmi pevný, a otcovu plýt-
vání majetky velmi odpíral. Byly mezi nimi
často rozpory, které ale nikdy nevedly k roz-
tržce mezi otcem a synem. Také se dovedl o-
přít francouzskému způsobu chování šlechticů,
které si sebou do Prahy jako svoji družinu
vzala Karlova první manželka Blanka. Fran-
couzští šlechtici se chovali nadřezně vůči
Pražanům a nedělalo to dobrotu. Karel tehdy
požadoval od Blanky, aby se vzdala francouz-
ského dvora a učila se česky.

Protože Karel IV. byl tak výraznou a vše-
stranně rozvinutou osobností v našich ději-
nách, musíme se pro přehled na jeho život
podívat z více stránek. Nejprve jeho život
osobní - rodinný:

První manželkou Karla IV. byla tedy fran-
couzská Blanka, kterou Karel velmi miloval
a měl s ní dvě dcery: Markétu a Kařinu /Ka-
rel IV. velice ctil sv. Kateřinu/. Blanka
však záhy zemřela, a to v roce veliké zakla-

datelské aktivity Karlovy, kdy vznikla Karlova universita /1348/. Bylo mu tehdy 32 let. Roku 1349 se z politických důvodů oženil s Annou Faltskou, se kterou měl sice syna Václava, ale ten po dvou letech zemřel. Po smrti Anny Faltské /r. 1353/ se oženil - rovněž z politických důvodů - s Annou Svídnickou, se kterou žil do r. 1362. Měli spolu dceru Alžbětu a syna Václava /pozdější král Václav IV./ Po smrti Anny Svídnické se opět oženil s Alžbětou Pomořanskou /to je ta silná královna, která uměla lámat železo/. S ní měl pět dětí: dceru Annu, která prý zdělila nejvíc kladů po otci /nar. r. 1366/ a později se stala královnou anglickou, manželkou krále Richarda anglického a dodnes je v Anglii uctívána jako dobrá královna Anna a na její památku vznikla koleda o sv. Václavu, která se v Anglii zpívá ještě dnes. /Tato koleda je též nazpívána v originále Kühnovým dětským sborem na vánoční gramofonové desce "Bambini di Praga", která vyšla v r. 1982. Tato koleda je na první straně desky, uváděna jako poslední v pořadí č. 11 a jmenuje se "GOOD KING WENCESLAS" /dobrý král Václav/. Richard anglický byl muž velmi prchlivý, ale Anna jej ovládala svou

dobrotou a poddaností a po její smrti prý jí dal její manžel nádherný náhrobek, kde se s ní loučí jako se svým jediným přítelem.

Pak měl Karel s Annou Pomořanskou ještě syny: Zikmunda, který se pak stal po Václavovi IV. českým králem, Jana a Karla a dceru Markétu. Karel zemřel jako maličký, asi po roce.

V roce 1376 dal Karel IV. zvolit svého syna Václava IV. za císaře římského /bylo mu 16 let/.

Nyní se trochu podíváme na přehled dějinných událostí za života Karla IV.

R. 1346 založil Karel IV. pražské arcibiskupství, ke kterému si vymohl souhlas od papeže už v r. 1344. Roku 1347 začíná s výstavbou Prahy /k tomu se ještě vrátíme podrobněji/, r. 1348 zakládá universitu a Praha se stává nejmodernějším městem ve střední Evropě. Když jako císař má vést nějaké jednání v rámci říše, zve všechny své vazaly do Prahy, takže se Praha stala za jeho vlády centrem Římské říše. Karel IV. měl skvělý dvůr a byl výborný hospodář. Uměl také reprezentovat. Zlatá bulla mu dávala sice pravomoc krá-

lovskou, ale jako císař si uměl udržet i centrální moc. Šlo mu především o pokoj a jistou bezpečnost v zemi i v říši - mezi šlechtou domácí a říšskou. Také vyčistil Čechy od všech loupeživých rytířů.

V r. 1368 se vypravil podruhé do Říma a pohnul tehdejšího papeže Urbana, který sídlil v Avignonu, aby se vrátil do Říma /poprvé tak učinil v případě svého přítele Klementa, o tom bude ještě řeč/. Je zajímavé, že o Karel IV. se v kronikách píše, že byl posledním císařem římským, který byl korunován v městě Áru /Ára byla ještě za keltských dob střediskem Galie/. Francie za dob Karla IV. nebyla tak velkou zemí jako dnes - vlastní království Francie bylo jen okolo Paříže, jinak byla Francie rozdělená na řadu vévodství, markrabství atd. /Burgundsko, Areánsko - to bylo na jiho země, kde byla ta starověká Ára/. Teprve Jana z Arcu korunovací krále v Remeši začala spojovat Francii v jednu říši. Tak například země království českého byly rozlohou mnohem větší v té době než vlastní francouzské království. R. 1348 např. už patřily ke koruně české tyto země: Čechy a Morava, Slezsko, Horní Lužice, Dolní Lužice. R. 1366 udělal Karel

IV. smlouvu mezi rodem králů českých a vévodů rakouských /Habsburků/, která byla ovšem vázána na svolení stavů, že po vymření rodu buď český král /vymřou-li Habsburkové/ nebo rakouský vévoda /vymře-li český královský rod/ právo na trůn. Touto smlouvou chtěl Karel IV. zabránit bezvládí v zemi a zmatkům v případě vymření rodu, ale zpečetil jí také skutečně naše osudy po Bílé Hoře.

Karel IV. rozšířil české panství také tím, že kupoval četné hrady, města i celá území /v Horním Faltsku, Míšni atd./, které potom byly nazývány německými lény české koruny. Také ještě za svého života prosadil vlivem a svou mocí, že jeho milovaný syn Václav IV. byl v šestnácti letech zvolen za římského císaře.

Zákonodárná a reformátorsko-organizační činnost Karla IV. je dalším důležitým faktorem v období jeho vlády. Reformoval správu zemskou. Ustanovil pro říši pevné kurfiřty a stejný ~~system~~ počet duchovních. V Čechách zrušil župní systém a zavedl systém patrimoniální, t.j. vyšší šlechta - feudální pánové - byli poddáni přímo králi, nižší šlechta - zemané - šlechtě vyšší a zemanům byl poddán lid.

Na Karlovu dobu to byla reforma vynikající, ale později v 17. století, kdy po Bílé Hoře přišli cizí páni do Čech, byla na základě tohoto systému zavedena tvrdá robotá.

To, že r. 1344 vyžádal Karel IV. na papeži Klementu povýšení pražského biskupství na arcibiskupství, znamenalo vymanění českých zemí z nadvlády německých biskupů, protože doposud jsme podléhali biskupství řezenskému a moravskému. Nadvláda německých biskupů nebyla ale zase tak docela negativní. O pražské biskupství se sice zasloužila abatyše Mlada, ale velmi se o nás bral řezenský biskup sv. Wolfgang, který za Boleslava III. podporoval a stavěl pražské biskupství.

Prvním pražským arcibiskupem byl jmenován Arnošt z Pardubic, nesmírně vzdělaný člověk, milovník umění a úzký spolupracovník Karla IV., zvláště v uměleckém rozvoji české kultury.

Roku 1348 také vydal Karel IV. zákon - Majestát Carolina, který byl velmi důležitý pro Čechy, ale později byl bohužel odvolaný. Tento zákon stanovil, že volba krále smí být až po vymření rodu, jinak nastupují na trůn

prvorozenci. /Toto sice už bylo za Přemyslovců, ale Karel IV. tento zákon postavil na pevné právní základy/.

Dále založil universitu, první ve střední a východní Evropě, velmi dobře organizoval po vzoru universit římských a francouzských. Roku 1356 vydal Karel IV. Zlatou bullu - velký zákon, který se týkal celé Římské říše. Reformačními a organizačními zásahy se dále snažil odstranit dvoupapežství. Přemluvil svého učitele a přítele - papeže Klementa VII., aby opustil Avignon a šel do Říma. Bohužel to ale netrvalo dlouho a došlo opět k dvoupapežství. Jeden papež sídlil v Římě a druhý v Avignonu. Toto dvoupapežství bylo příčinou velkých nesnází a též nesvárů v církvi.

Karel IV. také držel šlechtu zkrátka - zakročil proti jejím zlořádům a vyhladil loupeživé rytíře /šlechtice, kteří se živili loupeží/. Karel IV. měl sám osobně velký smysl pro právní řád, bděl nad spravedlností soudu, a to nejen vůči pánům, ale i vůči prostým lidem. Vládl spravedlivě a bylo k němu odvolání z řad prostých poddaných. Diplomaticky a někdy i vojensky krotil pletichy pánů, a to jak doma, tak i v říši. Ačkoliv velice přál duchovenstvu, ne-

strpěl v něm velké zlořády. Prosazoval u nich autoritu římského papeže.

Založil dále dodnes zachovanou svatováclavskou kapli na Pražském hradě a šířil úctu ke sv. Václavu jako patronu země české. Tato svatováclavská úcta se dostala až do nejširších lidových vrstev. Svatováclavskému kultu dal pevnou formu, za kterou stál celou svou osobností.

Karel IV. měl spoustu přátel. První pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic byl jeho osobním přítelem, též stavitel Petr Parléř, který byl jedním z prvních pomocníků Karla IV.

Karel IV. se též v neposlední řadě velmi zasloužil o výstavbu a kulturní i hospodářské povznesení země. Měl velkou schopnost volit si spolupracovníky a byl velkým znalcem lidí. Stavitel Petra Parléře povolal do Čech z Vídně. Byl to tehdy mladík devatenáctiletý, ze staré vídeňské rodiny stavitelů a kameníků. Karel IV. si ho sám vybral. V Praze dorostl do velikého umělce - nejen architekta, ale také sochaře. Později přišli do Čech i jeho bratři a pracoval s ním i jeho syn. Parléř nejen dostavěl svatovítskou katedrálu, kterou začal stavět Fran-

couz Matyáš z Arrasu /vystavěl loď presbytáře a věž - je to vynikající Parlérova architektura - byl velikým stavitelem/, ale také velikým mistrem v sochařství. Na jeho sochách vidíme, jak se naprosto ztotožnil s úctou k předkům, kterou měl Karel IV. Například vytvořil sochu sv. Václava, která je ve svatováclavské kapli na Pražském hradě. Sv. Václav zde má přemyslovskou lebku i přemyslovské znaky a trochu i podobu Karla IV. Tato socha je na světové úrovni gotického umění. Parlér také vytvořil v kaplích náhrobky se sochami pochovaných králů /Přemysla Otakara II., Břetislava, atd./. Sochy odpovídají charakteristice jednotlivých králů. Břetislav je tu mladičkový rytíř, Přemysl Otakar II. jako král železný a zlatý. Každá z královských osobností je tu vyjádřena. Parlér se musel velice ztotožnit s českou minulostí, aby dovedl tak umělecky ztvárnit velikou minulost našeho národa.

Také udělal portréty všech čtyř manželek Karla IV. i portrét svůj a umístil je u stropu /triforiu/ presbytáře chrámu sv. Víta. Dnes jsou v galerii a na Karlštejně. Jsou vrcholem gotického portrétového umění. Gotická typizace osobnosti byla osobnost, která je

povznesená nad všednost.

Petr Parlér vedl svatovítskou huť. Huť byla skupina všech řemeslníků, kteří se nějak podíleli na stavbě /kameníci, sochaři, tesaři, atd./ a jejím vedoucím byl architekt. Parlér přijal myšlenky a pojetí Karla IV. za své. Ve svatovítské huti pracovali též jeho bratři, synové i jeho zeť - kameník z Kolína nad Rýnem. Po smrti Petra Parléra se pak stal vedoucím svatovítské huti jeho syn Jan.

Petr Parlér zemřel až za vlády Václava IV. Nestavěl jen svatovítský dóm, účastnil se i výstavby Karlova mostu, kostela všech svatých na Pražském hradě, kostela v Kolíně a řady dalších kostelů. Byl hlavním poradcem Karla IV. při výstavbě Nového města pražského.

Stavba Nového města pražského je velkolepé a nedostižitelné urbanistické dílo /t.j. dílo městské výstavby/ Karla IV. Plán Nového města měl Karel IV. v úmyslu už od r. 1347. Založil ho od Vyšehradu až k Vltavě po Poříčí. Z jeho doby je např. Chrám sv. Jindřicha, Nekázanka, Karlov, kostel P. Marie Sněžné, Emauzy, kam povolal rád benediktinů slovanského obřadu, aby oživil staroslověnskou liturgii a zpěvy, potom benediktinský chrám sv. Ambro-

že, kde zavedl milánské obřady /u dnešní Prašné brány/. Dále kostel sv. Kateřiny, kam povolal poustevníky sv. Augustina, kostely Na trávníčku, Na slupi, u Apolináře, atd. Hlavní osou Nového města pražského byla horizontála, která vede Karlovým náměstím a vertikála, která vede Václavským náměstím /dříve to byl koňský trh/. Karlovo náměstí bylo novoměstským rynkem, kde byla postavena novoměstská radnice. Uprostřed byl kruhový kostel Božího Těla /Josef II. ho pak dal zbořit/.

Karel IV. byl člověk, který velice překračoval svou dobu. Zavedl také první veřejné výstavy. Na Karlově náměstí byla postavena t.zv. věž, kde skoro každý rok byla vystavena jeho sbírka relikviářů /Karel IV. byl veliký sběratel nejen relikvií, ale i relikviářů/. Proudila tam procesí z celé země.

Kromě toho na Starém městě pražském dostavoval kostel sv. Tomáše, Jakuba, Víta, kostel na Vyšehradě a pod. Do Prahy se přistěhovala spousta lidí z celé Evropy, samozřejmě Němců, protože Praha se stala centrem německé říše.

Intimně posvátnou stavbou Karla IV. byl

korunní hrad Karlštejn, kde zavedl svatováclavské kanovníky, kteří měli povinnost se modlit za všechny předky Karla IV., za české krále, předchůdce a za vlast. V tomto hradě byly též chovány korunovační klenoty. Karlštejn byl jakousi Karlovou poustevnou, kde se uchýloval do samoty a modlil se /měl na odlohlém místě hradu soukromou kapli./.

Kromě toho zakládal spoustu měst a míst. Karlovy Vary, na Prácheňská Kašperk, atd. Též se říká, že založil Monte Carlo.

Karel IV. zemřel potom 24. listopadu 1378 a byl pohřben v královské hrobce svatovítské.

Po smrti Karla IV. nastupuje na český trůn jeho syn Václav IV. Byl synem Anny Svidnické, která se provdala za Karla IV. jako čtrnáctiletá a byla korunována za královnu, později i císařovnu papežem v Římě a zemřela mladičká, asi 23 roků.

Václav IV. se narodil r. 1361 v Norimberku a zemřel r. 1419 v Kunraticích u Prahy. Narodil se Karlovi v jeho 45 letech. Byl velmi hezký a nadaný, ale chováním byl ledabylý. Tím, že byl jediným synem Karla IV., který mu zůstal /ty poslední dva měl skoro až ve stáří/,

byl stále vychvalován a byl trochu rozmazlený. Přes pečlivou výchovu a přirozené nadání nedosáhl hloubky vzdělanosti svého otce. Byl roztěkaný, labilní, měl sice dobrou vůli, ale neměl houževnatost, dlouho u ničeho nevydržel. Povahou byl velice vášnivý a svým vášním také podléhal, neuměl je zvládnout.

Václav IV. je především postavou tragickou. Jednak užil už v mládí příliš mnoho holdování a světské slávy, protože jeho otec Karel IV. mu toho hodně dopřával. Mimo to i jeho učitelé a celé okolí, když viděli tu velikou náklonnost otce, tak se snažili zalíbit se otci tím, že chválili syna a že na něj tak nedozírali. Tak sice Václav IV. byl vzdělaný, ale jeho vzdělání bylo povrchní. Měl vůbec ochablou vůli. Měl sice v povaze jistou dobrosrdečnost - to byla jeho kladná vlastnost - ale také byl rozmarný, náladový, nechával se vléci svými vášněmi. Vidíme to na jeho osudných sporech - jednak s arcibiskupem pražským Janem z Jenštejně a potom především na tom vážném zločinu, kterého se dopustil na sv. Janu Nepomuckém.

Václav IV. hodně podléhal svým náladám a

rozmarům. V mládí byl prioritní chlapec - hezký, nadaný, měl své záliby. Byl sice silně sociálně založený - to byl další klad jeho povahy, ale nebavily ho zábavy na hradě, chodil se svou partou po hospůdkách a volně se bavil. Měl smysl pro reformy, ale neměl vytrvalost, houževnatost a cílevědomost svého otce. Už za svého života byl zván Ukrutným. Něco na tom bylo. Měl nějakou katovnu, což prozrazuje ostatně osud Jana Nepomuckého. Někdy na svých nočních toulkách Prahou sbíral studenty, kteří se mu nějak nelíbili a když byl opilý, prováděl pak sadistické kousky. Trochu sadismu v něm asi bylo. Na jednu stranu, když byl v sentimentální náladě, projevoval se jako laskavý a jemnocitný, ale když ho sentimentality přešla, byl ukrutný i ke své rodině.

Bojoval také proti nešvarům u feudálů jako jeho otec, snažil se bojovat i proti pýše a rozmařilosti v církvi, ale klonil se k nižším stavům, dával přednost stavu rytířskému a zemanskému před vyšší šlechtou a to také nedělalo dobrotu. Nejhorší bylo, že v ničem co započal, nevytrval. Zvlášť potom v pozdějším věku se ještě jeho povaha vyhrotila, že neměl jen svou nižší rytířskou partu, ale i své ob-

líbence z neurozených stavů a to mu šlechta velmi zazlívala. Dostával pak v dějinách - a už i v současnosti - přízvisko Václav Líný a někdy i Ukrutný.

Hluboce disharmonický je vztah Václava IV. k arcibiskupovi Janu z Jenštejna. Zde se střetly dvě povahy - svým způsobem blízké a přece si navzájem odporující. Jan z Jenštejna byl také hluboce vášnivý, ale přitom opravdový, hluboký. Kdežto Václav IV. byl povrchní - rád uhybal před každou vážností.

Když se stal mladý Jan z Jenštejna arcibiskupem, patřil k oblíbencům Václava IV. Jezdil s ním na hony, účastnil se i pitek a byli si velice blízcí, takže Jan z Jenštejna se stal i kancléřem Václava IV. A potom ho stihl osud všech slavných kancléřů /Tomáše Backeta, Tomáše Moora/ - byl nakonec největším nepřítelem Václava IV. Jan z Jenštejna se totiž obrátil od rozmařilého života, který vedl s králem, a vedl potom tvrdě kající život - mrskal se a pod. Byl pak podle své povahy zase vášnivě kající a vášnivě i proti normálně společenskému životu. A byl-li dříve svolný ke kdekterému ústupku králi, po této své vnitřní hluboké kon-

versi si vzal za své přímo tvrdou linii v zájmu církevních věcí, statků a autority. Na základě toho se stal potom i Václavovým osobním nepřítelem.

Druhá osudná událost Václavova je umučení sv. Jana Nepomuckého. O této věci jsou různé verze. Někteří historikové popírají vůbec existenci sv. Jana Nepomuckého, ale svatý Jan Nepomucký byl skutečnou historickou postavou v našich dějinách a skutečně byl umučen pro zpovědní tajemství. Nebylo ale dost jasně pochopeno, že zpovědní tajemství královny se netýkalo ani tolik královny Žofie Bavorské, Václavovy druhé manželky, jako se týkalo první zesnulé manželky Václavovy - Johany - též Bavorské. Celá záležitost měla závažnější pozadí, než by se na první pohled zdálo. Za všech okolností však od sv. Jana bylo jeho mučednictví hrdiným zachováním zpovědního tajemství.

Celá věc se měla takto: Jan Nepomucký, kanovník, byl zároveň almužníkem a zároveň zpovědníkem obou královen. Jan Nepomucký se mimo to dostal ještě do sporů, které měl Václav IV. s arcibiskupem Janem z Jenštejna - a sice o obsazení a zařizování církevních hodnostářů

/to je tak vždy, pleťe-li se světská moc do církevních věcí/. Šlo o opata jednoho významného kláštera a Jan Nepomucký se přiklonil k arcibiskupovi.

Ta epizoda se zpovědním tajemstvím má také hlubší příčiny. První manželkou Václava IV. byla Johana Bavorská a byl to dobrý sňatek, měli se rádi. Byli asi stejně staří a Johana byla velice vážný člověk, byla dobrá křesťanka a záleželo jí na manželovi - na jeho osobnosti, charakteru i kvalitě víry. Uměla mu domlouvat. On sám pochopil, že byla jeho nejlepším přítelem. Snažila se ho trochu držet i v jeho mladické rozmařilosti. A teď se stala tragická událost. Václav IV. byl vášnivý lovec, miloval psy a psy měl i ve své ložnici. Jednoho dne se stalo, že ti psi v ložnici královnu roztrhali. Byla to záhada, protože psi královnu znali. Tento příběh zůstal záhadou. Buď byl Václav opilý a rozlít se na Johanu /dovedl být velmi vzteklý/ a psi se pak na ni vrhli - to se neví - ale je fakt, že královna Johana byla od psů v ložnici roztrhána a tato událost vzbudila velký rozruch i v Evropě, zvláště u její rodiny.

Václav se potom oženil se Žofií - náhodou také Bavorskou - ale Žofie byla sama dosti leh-

kompslná a docela dobře se bavila při pitkách s Václavem. Sama však nevyhledávala žádné zábavy a Václava to asi tolik nezajímalo, protože by se byl z dvorských klepů dozvěděl bez zpovědníka, co potřeboval. Spíš, když došlo k vážným sporům s arcibiskupem a začaly se vynořovat pověsti o smrti Johany, chtěl vypáčit z Jana Nepomuckého, nesdělila-li mu už někdy předtím Johana něco o jeho vztazích. Celá věc s Johanou se tutlala. Je fakt, že hned po její smrti dal Václav psy zabít a další už si nepořizoval, ale leccos se povídalo a ještě na obrazech ze 16. století jsou u královské rodiny Václava IV. v popředí psi.

Václav IV. měl pak i velké výčitky svědomí pro umučení sv. Jana Nepomuckého. V husitských bouřích byl pak spor o Janovi z Nepomuku mezi kališníky a katolíky, pak ale byl Jan svatořečen a všude se stavěly jeho sochy na smír za znehodnocení jeho osoby. /Byla tendence znehodnotit katolické osobnosti/. Král Václav se po tomto krutém skutku své prchlivosti chtěl usmířit s Janem z Jenštejna, ale s tím už nebyla řeč. Bylo už tehdy známé, že Václav měl svou katovnu a na nočních toulkách sbíral lidi a mučil je tam, ale nikdo tam nezemřel,

až sv. Jan Nepomucký. Zprávy o Václavově krutosti byly šířeny - už za jeho života někdo napsal na svatováclavskou kapli o něm "alter Nero". Na jeho sadistické sklony ukazuje i to, že dával nepoctivé pekaře ponořovat v koši do Vltavy /ne topit, ale ponořovat/.

Václav IV. měl také schopnost činit pokání. Později, když byl několikrát zajat pány, snažil se být dobrým vladařem, zvláště, když byl starší. Ale jeho povaha byla nevyrovnaná, do jisté míry zkažená a při své labilitě byl i agresivní. Později zanechal i lovů, ale opíjel se.

Taková postava a povaha nemohla pochopitelně zvládnout obrovské rozpory, které v té době byly. Václav IV. přišel do vývojové etapy t.zv. barokního principu - t.j. pochybnosti o klasických hodnotách minulé fáze slohu a neschopnost odpovědět na nové světozorné otázky, které formuluje.

Václav IV. se čas od času snažil tyto otázky své doby řešit, ale nemohl se opřít o žádnou silnou osobnost, protože i jeho současníci byly rozporné postavy. Jan z Jenštejna, i když pak žil mnišsky kající, tvrdě a neúprosně asketicky, byl také do jisté míry

postavou rozpornou.

Václav IV. měl ale ještě jeden klad po Přemyslovcích - to, že byl hospodárný. Ani tolik na své záliby nepotřeboval a dovedl pokračovat v otcově díle. Stavěl dál na Novém Městě /kapli Božího Těla, kostel sv. Václava/, vážil si Petra Parléře a nechal ho dál stavět svatovítskou katedrálu /mnoho věcí je na ní z jeho doby/. Jistou linií spojitosti Václava IV. s Karlem IV. měl, a úctu k otcovu dědictví. Přál také reformátorům a reformám, ale spíš přál nižší šlechtě proti vyšší, což zapříčiňovalo také potom velké rozpory s vyšší šlechtou. Vůči vyšší šlechtě byl často nepřijemný. Pokračoval v díle otcově i tím, že dovršil pražskou universitu Kutnohorským dekretem, který na podnět Husův znamenal novou ústavu pro universitu. Karel IV. podle tehdejších zvyklostí založil universitu universální, bylo na ní hodně německých mistrů a také mistři francouzští a Karel IV. jako císař římský jim přál, takže cizí mistři měli tři hlasy proti jednomu hlasu mistrů domácích a to později vedlo k velkým rozporům. Cizí mistři se stavěli proti reformátorskému proudu mistrů českých. Tak např. vznikla velká reforma českého pra-

vopisu. Pravopis spřežkový /t.j. zdvojená písmena/, jak ho dodnes užívají Poláci a Maďaři, upravil Hus na diakritický /jednoduchý, háčky a čárky nad písmeny/. Tím byl pravopis zjednodušen. V té době jsme měli s Poláky úplně stejný jazyk a po tomto odstranění spřežek z českého pravopisu nastalo odloučení a Václav IV. tuto reformu schválil.

Kuthohorský dekret vzbudil nevoli u cizích mistrů, kteří pak odcházeli do ciziny a zakládali jinde své university. Ta původní Karlova universální evropská soustava však zjednotila pražské universitě jméno.

Cizí mistry na pražské universitě však ještě více podráždily značné rozpory, které byly, zejména na fakultě teologické. Tyto rozpory vznikly v poměru jednotlivých mistrů k Viklefovi. /Viklef byl anglický teolog, ještě v době, kdy Anglie byla katolická. Psal bludy různého druhu. v Oxfordu byl potom odsouzen a nesměl psát. Jeho učení se dostalo do Čech přes anglickou královnu Annu, dceru Karla IV. z posledního manželství, která tam byla provdána za Richarda anglického/. Pražští mistři vykládali Viklefa, studovali ho a zabývali se

jeho reformátorským učením. Husovi, který byl jedním z českých mistrů na teologické fakultě university Karlovy, bylo vytýkáno, že je přívržencem Viklefovy reformy. Hus na universitě totiž Viklefa vykládal. Podle moderních rozborů učení mistra Jana z Husi a toho, co se dělo na kostnickém koncilu, víme, že Hus bez kritiky Viklefa nepřijímal. Vyjádřil se totiž potom v Kostnici, že se Viklefa nedržel. Holandský teolog, který se účastnil II. vatikánského koncilu a tuto věc studoval, charakterizuje ji takto:

Jan Hus nebyl vynikajícím teologem. Byl vynikajícím kazatelem a dobrý, poctivý katolický kněz. A také nebyl docela podle Viklefa. Nedá se mu prakticky dokázat žádný skutečný hmatatelný blud. Jeho odpůrci - vyšetřovatelé - byli znamenití lidé, kteří ale v nauce o církvi zastávali moderní stanoviska, která však byla dogmaticky potvrzena až za 150 let. Tehdy - v té době - Husovy názory na církev, hierarchii, vztah k učitelskému úřadu církve atd. nebyly žádným věroučným bludem, protože názory jeho odpůrců, které se udržovaly po celá léta, byly závazné až po koncilu tridentském. A celá situace koncilu, na kterém byl

Hus souzen, byla sporná; bylo to totiž v době dvou a trojpapežství a papež Jan XXIII. utekl nakonec z tohoto koncilu, takže celé zasedání kostnického koncilu nebylo regulární /pravoplatné/ a teprve až koncil bazilejský zjednal tomuto koncilu jakousi právní platnost, takže ze stanoviska právního řádu byl Hus odsouzen skutečně neprávem. Upálen potom církví jako takovou sice nebyl, byl předán světské pravomoci, která nad ním hrdelní soud vykonala, ale byl jí předán jako kacíř. Soud nad Husem na kostnickém koncilu byl tedy skutečně nepravoplatný a opravdu tedy byl hanbou církve, proto potom i dnešní papež Jan XXIII. si toto jméno "Jan XXIII." vzal, aby tím anuloval onu velice spornou osobnost papeže Jana XXIII. v době Husově.

Reformou Václava IV. na pražské universitě vznikla jedna veliká negace - že totiž později universita teoreticky podporovala husitské hnutí. A tak, jako je osobnost Václava IV. rozporná, a tragická, tak i celé husitské hnutí je tragické a rozporné. Mělo sice celou řadu kladných a průbojných rysů, ale mělo i rysy negativní. Šlo proti zkostnatělostem v učení, mravech a praxi církve - a to zcela oprávněně.

Také kladně bylo, že se starala o věci náboženské, ale negativní byl způsob, jak husité tyto myšlenky prosazovali, jak postupovali a rvali se za své ideje. A Václav IV., který byl osobně neobyčejně nakloněn Husovi, do celé věci nezasáhl.

Poměry v celé Evropě v té době byly velice spleťtité, a na to nestačily už síly nikoho, nejen Václava IV. Václav IV. se také nedovedl opřít dvojpažství. Ačkoliv držel na principu papeže římského, z lásky ke dvoru francouzskému a anglickému zase trpěl na papeže avignonského. Protože dvoupapežství nečelily v té době ani silné osobnosti, došlo k anarchii v církvi. Různila se teologická stanoviska atd. Je ku podivu, že tuto krizi církev přežila a že z milosti Boží nedošlo k horším důsledkům, než jaké se staly.

Je smutné, že my jako národ jsme tyto rozpory museli prožít tak hluboce. Nesli jsme je jako břemeno. Vedle církevně-právních rozporů zde byly též rozpory sociální. Vedle feudálních pánů se objevují silná města, která si osobovala práva pánů - měla i své poddané atd. Bohatá města byla mocnější než páni. I mezi městy a pány vznikaly rozpory. Měšťané

byli velmi silná složka, šířící vzdělanost. Tento fakt znamenal šíření vzdělanosti i v nejširších vrstvách. Na universitě studovala nižší i vyšší šlechta, i měšťané. Národ byl gramotný. V této době vznikaly však i ideové rozpory, prestižní i hmotné. Nejen, že vyšší šlechta zazlívala králi, že drží na zemany a rytíře, ale kvůli dvoupapežství došlo k dalšímu rozporu - v otázkách moci mezi duchovenstvem a světskými pány. Vyšší duchovenstvo se totiž také cítilo být feudálními pány. Byly mezi nimi rozpory majetkové, prestižní a s těmi ještě soupeřili měšťané. Člověk jako Václav IV. nemohl tyto rozpory zvládnout ani jako císař /jevily se totiž i u Němců/, ani jako král. Proto se vzdal šance je řešit. Jeho vláda byla slabá. Jedině ekonomicky držel zemi v rozmachu a na výši, protože zde už po Karlu IV. bylo vychováno dobré úřednictvo ve všech vrstvách.

Nejvíce u nás ale kvasila válka náboženská. Podíváme se však nejprve na dějinný rámec událostí.

Václavův bratr Zikmund byl jako markrabě braniborský povolán r. 1387 jako král do Maďarska a oženil se s dědičkou maďarského

království Barborou callskou. V Polsku se objevil nový panovnícký rod Jagelovců /byl to rod litevský, ne polský/. Prvním na trůnu byl král Vladislav Jagelovský. Václav IV. měl osobní vztahy přes tetu a sestru do Francie a Anglie. V Německu vzrůstalo napětí mezi šlechtou a městy, které potom přešlo ve válku. Václav IV., který rád unikal nesnázím, se chtěl vzdát císařství římského, ale protože nebylo jiného kandidáta, tak se dal přemluvit, aby na císařském stolci zůstal. Jako římský císař pak byl volán do Itálie, aby udělal v říši pořádek, ale Václav IV. tomu uhnul a chtěl celou záležitost svěřit svému bratranci Joštovi, markraběti moravskému. To se mu však nepodařilo. /Později, r. 1400, byl jako císař stejně pro svou neschopnost sesazen/.

Jaká byla situace v církvi: Po smrti papeže Urbana VI. /r. 1389/ se stal v Římě papežem Bonifác IX. Po smrti Klementa VII. byl r. 1394 v Avignonu druhý papež - Benedikt XII. A tento stav se udržel. I v Čechách se jedni hlásili k papeži avignonskému, druzí k římskému.

Václav IV. byl pro svou slabost a nespolehlivost i v politických věcech dvakrát jat.

Jednou po smrti sv. Jana Nepomuckého od pánů, to byl odveden až do Rakouska, podruhé ho dal zajmout bratr Zikmund r. 1402 a byl rovněž v Rakousku. Tato zajetí nebyla ani tak zaměřena proti Václavu IV., spíš ho měla chránit před veřejným míněním, které se proti němu bouřilo. Proto byl dvakrát odveden z Čech.

Osobnost Václava IV. předznamenává nové dějiny české. Husitské hnutí v Čechách nevzniklo naráz, vyvíjelo se a podmínky k němu vytvářelo politické a duchovní napětí v Čechách. Už v r. 1406 byly velké rozpory kolem zvolení papeže Řehoře XII., protože nechtěl uznat Václava IV. za římského císaře /byl r. 1400 už sesazen/ a Václav zase oplátkou ho nechtěl uznat za papeže. Dokonce rozkázal, že při zemích království českého Řehoř XII. nemá být uznáván za papeže. Z toho vznikly další zmatky v zemi, protože na universitě /Řehoře XII. neuznávali jen čeští mistři, ostatní ano./ Velmi účinně se za tento králův rozkaz neuznávat Řehoře XII. postavili mistr Jan Hus a mistr Jeroným Pražský. Z toho zase vznikl další národnostní rozpor mezi Čechy a Němci a ten pak v husitských válkách znamenal mnoho; kvůli papeži se opět Václav IV. přel s arcibiskupem Janem z Jenštejna.

Hus, který držel s králem, velmi ostře kázal proti znemravnělému kněžstvu a papežskému dvoru, který byl vlastně dvojí. Pravdu ve věci měl. V Itálii byla celá řada reformátorů, také sv. Kateřina Sienská psala ostré dopisy papežům /aby se avignonský papež přestěhoval do Říma, o právoplatnosti volby atd./. Hus navazoval na tradici a přitom se on i jeho současníci domnívali, že jsou věrní církvi a že ji jen reformují. Tuto reformu podporovali už za Karla IV. významní arcibiskupové, jako Arnošt z Pardubic a Jan Očko z Vlašimi. Už za Karla IV. byli dost ostří reformátoři - Konrád Waldhauser, Jan Milíč z Kroměříže. Ale ti kritizovali hlavně křesťanskou praxi - život kněží, biskupů i papežů. K nim se přidávali také laičtí spisovatelé jako Tomáš Štítný ze Štítného, kteří šířili vážnost katolické praxe v nejširších vrstvách. Odvolávali se na ně sice první husitští reformátoři a pak husité vůbec. Ale ti už zašli na stranu proticírkevní a protikatolickou vůbec. /Většinou následovníci berou všechno moc doslova a zkazí dílo dobrou vůlí začaté/.

Ještě dále než reformátoři doby Karlovy šel pražský kanovník Matěj z Janova /zemřel

r. 1394/. Byl to vynikající teolog a přeložil celé Písmo svaté do češtiny. To vše ale bylo stále v rámci církve. I Hus, který byl velký ctitel mariánský, měl pevné vnitřní přesvědčení, že je dobrý katolík. Jenže vlivem učení Viklefova nebyl v některých teologických otázkách tak pevný, aby v kázání nezajel do bludu. Když pak byl konfrontován s Viklefem, prohlásil, že nepropagoval bludné články Viklefova učení. Ale Viklefa na pražské universitě vykládal, protože občas ujel. Kázal v kapli Betlémské na Starém Městě pražském spolu s mistrem Jeronýmem Pražským. Roku 1403 zapověděl arcibiskup Jan z Jenštejna na papežův příkaz Viklefovo učení. Ještě ostřeji tak učinil potom r. 1408. Tito reformátoři ale neuposlechli a Viklefa obhajovali dále. Tak vznikly ostré spory teologické i politické, které se projevily také ve skupinách národních, protože cizí mistři byli konzervativnější. Docházelo už i k pouličním rvačkám mezi v Čechách usazenými konzervativními Němci a reformátorskými Čechy. Nebyly zde jen rozpory náboženské, ale i národnostní. Němci byli dobří hospodáři a právníci, měli tedy obsazené pražské radnice

a mocenský vliv zde také hrál roli. Po vydání dekretu Kutnohorského se toto napětí zase ještě zostřilo /pražští Němci drželi s německými mistry, kteří se odstěhovali z Prahy/.

Mezitím se sešli na sněmu v Pizze kardinálové, kteří chtěli učinit konec dvoupapežství, sesadili jak římského papeže Řehoře tak avignonského Benedikta a zvolili jako právoplatného nového, Alexandra V. Ale tím se věc nevyřešila, vznikly další komplikace. Václav IV. byl pro nového papeže, Jan z Jenštejna se držel Řehoře XII., král Václav chtěl pomoci Alexandru V. a pohrozil neposlušným kněžím, ale hlavně biskupům, odnětím statků. Oni se sice trochu podvolili, ale nebylo to z náboženských motivů. Nový papež Alexander V. prohlásil Viklefovy knihy za kacířské a z toho vznikly nové bouře. Když potom Jan z Jenštejna odešel do Říma, kde zemřel v hluboké kajícnosti /napsal překrásné básně na světové úrovni gotické poezie/, tak po něm nastoupili arcibiskupové ne příliš vzdělaní. Např. arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburku, který vzal příliš vážně prohlášení papeže Alexandra V., kde odsuzuje Viklefa jako kacíře, dal veřejně spálit Viklefovy knihy. Z toho byly nové bouře

a protože neměl velkou autoritu, tak celá Praha na něj zpívala posměšky, říkalo se mu Abeceda, protože neměl velkého vzdělání. Tak například se zpíval posměšek: "Zbyněk Zajíc Abeceda spálil knihy, a nevěděl, co v nich psáno". Toto spálení knih se králi nelíbilo a žádal, aby arcibiskup tuto ztrátu vlastníkům nahradil. Protože Hus hájil Viklefovy spisy, tak Zbyněk Zajíc dal Husa do klatby. Král zase žádal, aby Husa té klatby zbavil.

Po papeži Alexandru V., který brzy zemřel, nastoupil pak papež Jan XXII. Ten schválil jednání arcibiskupa Zbyňka, že dal spálit Viklefovy knihy. Arcibiskup se tedy zase zdráhal králi vyhovět a knihy nenahradil. Jeden z nejúpornějších obhájců vědy ve věci Viklefově dal Husa povolát k sobě. Ale král, který měl Husa osobně rád, nepřipustil, aby Hus za ním šel a také z prestižních důvodů, že jeho poddaný, mistr vysokého učení má být souzen jinde než v Čechách/. /Obhajoval tím feudální právo poddanství/. Hus se podvolil, že věc vysvětlí, ale k papeži poslal své přátele. Mezitím zase došlo k roztržce mezi arcibiskupem a králem a král arcibiskupovi zadržel příjmy. Arcibiskup na to odpověděl

interdiktem na Prahu. Král žádal odvolání interdiktu, arcibiskup ale odešel z Prahy a chtěl se utéci k císaři Zikmundovi, bratru Václavovu /byl pak císařem/, ale po cestě zemřel. Na jeho místo vlivem krále byl zvolen staříčský tělesný lékař králův, Albín z Uničova. Byl zřejmě kněz a přitom lékař. Víc však byl lékař a byl už opravdu starý a takovéto rozhárané poměry nemohl zmocit, už pro své stáří. Proto se tedy vzdal úřadu a na jeho místo nastoupil cizinec Konrád, který držel s Němci a tím se také zostřilo napětí národní.

Zvolením třetího papeže mělo být odstraněno dvojpapežství, ale vzniklo trojpapežství, protože pořád někteří drželi se sesazenými papeži, jiný s novým. K dovršení všech zmatků proti trojpapežství vzniklo trojcísařství a to se velice ostře týkalo právě Čech. Nepřítel Václava IV., císař Ruprecht Faltský /který byl po Václavově sesazení zvolen/, zemřel. Kurfiřšti volili nového císaře. Jedni markraběte moravského Jošta, bratrance Václavova, druzí zase krále Zikmunda, ale ten, z loyality k bratrovi, uznával pořád císařství Václava IV., i když byl tento už r. 1400 sesazen. Vztahy mezi Václavem IV. a Zikmundem byly

někdy velmi napjaté a někdy i nepřátelské. Jošt byl zvolen za římského císaře jen několika kurfiřty, ale zemřel bez potomků a Václav se Zikmundem se rozdělili o dědictví tak, že Morava a Dolní Lužice patřily Václavovi, Zikmundovi pak Branibory; ale ten je hned zastavil Fridrichovi Hohenzollenskému, který byl vládcem německého císařského rodu.

Mezitím zase byl zvolen nový papež Jan XXIII. a je pochybnost, zda byl právoplatně zvolen, protože na posledním vatikánském koncilu bylo konstatováno, že ta jeho tehdejší volba byla neprávoplatná. Ale tento Jan XXIII. hned vypsál odpustky s velkou reklamou. Protože se zneprátelil s neapolským králem Vladislavem, tak vypsál, že odpustky patří všem, kdo by šli proti Vladislavovi. Dal je vyhlášovat i v Čechách. Proti těmto odpustkům se ozval Hus a Jeroným a to jak teologicky, na universitě, tak v kázání. Tohle velmi dobře pochopily nejnižší české vrstvy, měšťané, šlechta, i selský lid, kteří se k Husovi přidali. Vok z Valdštejna dal uspořádat posměšný maškarní průvod s papežskou odpustkovou bulu v Praze spálil. Proti odpustkům také vystoupili dva mladíci v kostelích po vzoru Husově.

Ty dali však popravit a lid i Hus sám je prohlásil za svaté mučedníky, protože prý hájili svatou věc. Král se ovšem před tím zarazil, bál se totiž dalších nepokojů a poradil Husovi, aby z Prahy odešel. Hus sice poslechl, ale národní boje mezi Čechy a Němci, které byly motivované též nábožensky, se tím jen přiostrily. Němci - a hlavně kutnohorští havíři - zabili královského výběršího a vypálili městečko u Kutné Hory, které jim odporovalo. Zde se už děly věci, které musely být stíhány i hrdelně.

Obdobné poměry však byly v celé Římské říši, ale ne tak ostře vyhocené jako u nás. Kardinálové proto r. 1414 svolali koncil v Kostnici: účelem bylo tohoto koncilu vytvoření jednoty v církvi. Zikmund jako římský císař pozval Husa, který byl už předtím zván k papeži, aby se před tento koncil dostavil, obhájl svoje stanovisko a slíbil přitom Husovi bezpečný průvod. Dal mu ochranný císařský glejt. /To potom Zikmundovi moc vyčítali, ale celá věc byla složitější/. Také čeští stavové dali Husovi listy, které dosvědčovaly, že sám arcibiskup na českém sněmu veřejně prohlásil, že jeho učení není bludné a dostal

vysvědčení od biskupa nazaretského, který byl vyslán do Čech papežem jako legát, který měl za úkol vyšetřit kacířské bludy. Tento legát tedy také prohlásil Husa za pravověrného katolíka. Tato všechna osvědčení měl tedy Hus sebou. Král Václav, který stále na Husa držel, poslal s ním několik českých pánů pro jeho bezpečnost. Ale jakmile Hus dorazil do Kostnice, byl hned osočen svými nepřáteli, byl jat a dán do žaláře jako obžalovaný u církevního soudu a Zikmundův glejt i všechna osvědčení mu nebyla nic platná. Nakolik se Zikmund zřekl Husa nebo proč mu ten glejt nepomohl, to nevíme, ale poměry byly tehdy tak rozvrácené, že ani císařský glejt neměl velkou váhu. Zikmund sám byl později přívržencem ortodoxních katolíků proti českému bludařství. Ovšem jestli opravdu zavinil Husovo žalářování, to nevíme a není to prokázáno. Všechna doporučení tedy Husovi nebyla nic platná, ani teologický výslech, kde bylo prokázáno, že jeho vyšetřovatelé s ním vedli dialog o věcech, které zastávali jako teorii, která ještě nebyla právoplatným učením církve. Hus hájil jiné stanovisko, takže ani jeho vyšetřovatelé nebyli zlovolní. Dopustili se také těžké chyby, ale

fakt je, že Hus byl opravdu 6. července 1415 upálen, což bylo v Čechách přijato se strašným pobouřením. A ještě větší pobouření bylo, když Jeroným Pražský, který byl přítelem Jana Husa a šel ho do Kostnice obhajovat, byl za rok nato, r. 1416 rovněž upálen a rovněž na popud tohoto neprávoplatného koncilu. Z tohoto koncilu potom Jan XXIII. úplně potupně utekl, protože tento koncil ho chtěl sesadit. Ten celý koncil vůbec byl neplatný.

A tu se v Čechách rozrušené veřejné mínění po tomto dvojím upálení rozbouřilo ještě víc a lid se vzbouřil, obořil se na kanovníky, prohledával kláštery a ubíjel i domnělé odpůrce Husovy. To už vlastně začala vznikat husitská hrůzovláda.

Už předtím začal kněz Jakoubek ze Stříbra podávat pod obojí. Arcibiskup to zapovídal. Jiní kněží však s tím začali také a vše se valem šířilo. Tak arcibiskup opět uvalil interdikt na Prahu. Mezitím pražská universita "pod obojí" schválila.

Teprve později se udělal na tom nešťastném a neprávoplatném kostnickém koncilu pořádek - všichni papežové se museli vzdát a znovu

byl zvolen jednomyslně nový papež Martin V.

Až dosud nadržoval Václav IV. změnám. Papež Martin V. však stále více naléhal, aby potlačil v Čechách kacířství a král Císař Zikmund napsal bratru Václavovi naléhavý dopis, v němž mu připomíná otce. Václav pod vlivem této domluvy chtěl jakž takž zjednat pořádek. Vykázal "pod obojí" jen tři kostely a přikázal, aby se na fary vrátili kněží, kteří byli předtím od těch "pod obojí" vytlačeni.

Na venkově vznikaly též nepokoje, byl zmatek na farách. Tyto nepokoje venku podněcoval Mikuláš z Husince. Lidé se shromáždňovali kolem "pod obojí", vykázaných z far, a pak to propuklo.

V neděli 30. července r. 1419 bývalý mnich ze Želiva Jan, kazatel u P. Marie Sněžné v Praze, "pod obojí" /byl velmi populární, vedl procesí od P. Marie Sněžné ke sv. Štěpánu Na Rybníčku a našel kostel zavřený, protože tam byl katolický kněz./ Lid si tedy otevřel kostel násilím a tam jim právě ten Jan ze Želiva podával pod obojí. Pak se vraceli kolem Novoměstské radnice. Konšelé se na ten průvod dívali z oken a lid je žádal, aby propustili vězně, zavřené pro přijímání "pod obojí". Konšelé však odpově-

děli tím, že házeli do lidu kamením a dokonce i po knězi, který nesl Nejsvětější svátost. Tím vznikla bouře a bitka, královský podkomoří spěchal s třemi sty jezdci zjednat pořádek a musel ustoupit před rozvášněným lidem. Zvony zněly na poplach a lid se bouřil, bil se na život a na smrt a tak vlastně začaly husitské války.

Václav IV., který byl r. 1403 po svém návratu z druhého zajetí lidem nadšeně přivítán i přes domácí rozvrácené poměry, přebýval nyní na záměčku v Kunraticích u Prahy. Když se dozvěděl, že vypuklo husitské povstání, byl raněn mrtvicí. Po prvé byl raněn při zprávě o Janu Želivském a konšelích a po druhé nato už podlehl a zemřel. Bylo to r. 1419. Václav IV. sice husitům vyhrožoval, ale zvládnout věc nedovedl. Jeho tělo pak bylo dokonce tajně odvezeno na Vyšehrad, pak na Pražský hrad a nakonec byl pohřben na Zbraslavi. Jeho smrt však znamenala další komplikace.

Poslední dědic Lucemburského rodu - Zikmund - nastoupil tedy na český trůn. Byl už králem uherským a císařem římským a stal se nyní ještě králem českým. V důsledku těchto bouří se Zikmund stal úhlavním nepřítelem husitů.

toto nějakým způsobem srovnat.

Hned na počátku husitského hnutí zde byla řada směrů: byli husité mírní, radikální, divocí, tradicionalisté, racionalisté, byly tu tendence aristokracie proti demokracii, tendence společenské - socialismus až komunismus, a objevily se i směry mystické, víra v konec světa koncem tisíciletí, a dokonce i ateismus. Všechny tyto směry se projevovaly až do důsledku. Jsou to takové zvláštní dějiny střední Evropy. Je pozoruhodné, že všechny tyto tendence se prejevily tak do důsledku a tak vášnivě a že zde nebyla žádná vladařská ruka. Teprve vysoké učení pražské uvedlo do těchto směrů jakýsi pořádek a vykrytalizovaly se skupiny. Kolem university byli mírní kališníci /nejvíce z aristokracie/ - představovali je mistr Jan Příbram a Křišťan z Prachatic a potom horliví - ty představoval mistr Jakoubek ze Stříbra a Jan Rokycana. Nakonec se vytvořily lidové skupiny pod vedením zemanů, to byli Táboři, kteří se zase dělili: do skupiny t.zv. Velkých Táborů patřil kněz Prokop Holý a Mikuláš Biskupec z Pelhřimova. Další skupinou byli přívrženci Jana Žižky z Trocnova. Jan Žižka se stal vojenskou rukou těchto

hnutí. Kdysi byl poddaný Rožmberků. Podle Josefa Pekaře vystoupil nejdřív proti Rožmberkům. Byl to vynikající a zkušený lapka - čili loupeživý rytíř. Proti Rožmberkům vedl partizánskou válku. Vedle Žižky byli ještě malí vojevůdcové - Mikuláš z Husi a kněz Prokop Holý.

Druhá strana považovala srocující se Táboory kolem vojevůdců za povstalce a lapky a celou věc za vzpouru, snažila se je porazit a tak už v r. 1419 vznikl začátek husitských válek jak v Praze, tak současně i v krajích. Žižka byl vynikající stratég a nepotřeboval žádné zvláštní zbraně, stačily mu primitivní selské nástroje, cepy, palcáty atd. Žižka uměl podle těchto zbraní boje organizovat. Využíval zvláštních možností, které byly v lidu /např. slavné vozové hradby/, využíval terénu, takže jízda a těžkooděnci v takových bitvách prohrávali. Měl i taktiku spálené země - kde byli, spálili za sebou zemi - a dovedl organizovat i vojsko. Vytvořil jádrové odborné čety - byli to dobrovolníci z lidu, kteří se dali k jeho vojsku. Tato Žižkova ohromná vojevůdcovská schopnost také získala husitům podivuhodná vítězství, takže povstalecké boje trvaly 15 let

proti profesionálnímu vojsku.

Tak tedy Zikmund r. 1419 reagoval krutě na toto první povstání - na sněmu berlínském - a ostrou odvetou proti husitům měli též němečtí kutnohorští havíři.

R. 1420 založil Žižka opevněné město Tábor, což byl výkon. Uvnitř mělo znamenitou náboženskou organizaci, ze které se později vyvinula jednota bratrská /byli obětaví, měli úroveň/. Na druhé straně zde bylo partizánské vojsko, velmi dobře organizované. Jedno z prvních velkých vítězství Žižkových bylo v bitvě u Sudoměře. Po tomto vítězství husitů byl říšský sjezd ve Vratislavi, kde Zikmund prohlásil křížové tažení proti Čechům. Měl k tomu hluboký důvod. Táborité ničili kláštery, kostely, pálili obrazy, zabíjeli kněze a mnichy, a nad tím už se začala pozastavovat i šlechta, protože i její statky byly přitom ničeny. Pražané se nakonec spojili se Žižkou, ale obyvatelstvo kolísalo. Křížáci pak oblehli Prahu a Žižka měl nad Prahou rozhodné vítězství. Přitom ale přece jen chtěli jakýsi smír, tak při tom Žižkově vítězství byly vyhlášeny čtyři artikule pražské, t.zn. takové dovolení přijímat pod obojí a přijmout Tábority jako rovnocennou

náboženskou složku, ale nedomluvili se ani navzájem, ani samozřejmě s druhou stranou. Zikmund žádal a celkem právem - aby církevní pánové zastavili církevní statky a tím poskytli finanční podporu na žold pro protihusitské žoldnéře. Církevní pánové však statky dobrovolně dát nechtěli, Zikmund měl málo peněz na udržování žoldnéřů a u Vyšehradu tedy bylo jeho vojsko poraženo a s ním i spojená šlechta česká a moravská.

Zatím Žižka vítězil v jižních Čechách. Zikmund byl r. 1421 vypuzen ze země. Žižka dobyl i střední a východní Čechy, dobyl Pražský hrad a arcibiskup Kunrát se - asi ze zbabělosti - přidal k husitům. Husité si pak udělali sněm v Čáslavi, kde Zikmund byl prohlášen za nehodného české koruny.

Tehdy už vznikly různice i mezi husity samotnými - upálili kněze Martínka Housku a Žižka vyhladil - celkem právem - všechny adamiťy. Stále vítězil nad mocně vyzbrojenými křižáky. V bitvě u Žatce Žižka zvítězil nad další křížovou výpravou, a tak zase začíná vyjednávání v Polsku, a země je poddána pod moc Jagelovců; Protože Zikmundovo sesazení

nebylo právoplatné, utekl sice r. 1422 ze země, ale sjednával další křížovou výpravu proti Čechům. U Německého Brodu Žižka nad křižáky opět zvítězil a revolučním panovníkem se stal litevský kníže Zikmund Koribut. Král Zikmund byl po druhé sesazen a jako odpověď na tyto události v Čechách vyhlašuje norimberský sněm třetí křížovou výpravu proti husitům a tato výprava má osvobodit Karlštejn, který se ocitl v moci husitů.

Mezi husity začínají opět vážné rozbroje, které jsou tak příznačné pro další dobu. Spory mezi lidem a šlechtou se jakž takž usmířily na svatohavelském sněmu. Žižka mezitím táhl na Moravu a do Uher. Zikmund, aby zvládl situaci, propůjčil Moravu, která už byla v Žižkově moci, Albrechtu Rakouskému. Nakonec proti husitům dokonce zasedal koncil - r. 1423 - a sice sienský. I na něm se ale projeví rozpory mezi skupinou aristokratickou a demokratickou. Roku 1424 zemřel Žižka u Přibyslavi. Do Prahy se vrátil Litevec Zikmund Koribut, ale jeho vláda není právoplatná. Po smrti Žižkově byly dělány marné pokusy o smír. Na jeho místo nastoupil velmi schopný vojevůdce Prokop Holý, který - když

viděl zmatky na obou stranách, přešel k ofenzivě a dělal husitské výpravy i do ciziny. Tím pořád udržoval vojenskou moc.

Roku 1427 začali mírní husité pod vedením Koributovým vyjednávat mír s Římem. Proti tomu se zase vzbouřil Jan Rokycana se svými přívrženci, vyhnal z Prahy mírné mistry a též Koributa. Vznikla nová válka plenící nájezdy do Rakous, Slezska, Uher, Lužice, Saska, Bavor, také mnohá německá města se zavázala k roční dani, aby měla od husitů pokoj.

Za nepřítomnosti Zikmunda byl pak svolán frankfurtský sněm, který se usnesl na čtvrtém křížovém tažení, v jehož čele stál kardinál a královský princ anglický Jindřich z Belfortu. Zikmund byl mezitím zaměstnán válkou proti Turkům, ale k bitvě nedošlo, protože křížácká vojska ze strachu před husity utekla. Přestože vojevůdce velmi pečlivě připravoval další tažení, byla tato zmařena strachem a skepsí křížáků.

Roku 1429 se Zikmund znovu pokusil o smír s husity, ale jeho pokusy byly zbytečné, marné. Husité se v té době cítili jako silná válečná moc. Dělalí nájezdy do Míšně, do Němec a donucovali světské i duchovní autority všude k jed-

nání. Až konečně byl r. 1430 - 1431 sjednán koncil bazilejský, ale ten znovu rozhodl, že se pokusí zlomit husity přece jen válečnou mocí místo jednáním o smír, vyhlásil páté křížové tažení proti husitům, které vedl kardinál Juliano Cesarini.. S mocným vojskem asi 130 000 vojáků svedli bitvu u Domažlic, ale křižáci tam opět utekli a na útěku jich bylo velké množství pobito.

Dělaly se zde zásadní chyby: církevní moc se měla smířit s prohlášenými kacíři, ale nechtěla /potom se to projednávalo na koncilu bazilejském/. Vysoká šlechta byla také v úzkých a celkem vítězili demokraté, čili nižší šlechta a lid. R. 1432 vidělo už vedení světské i církevní, že se bude muset ustoupit. Byla svolána konference chebská a církev též teď moudře, ale už pozdě - se usnesla, že se rozhodne mezi obojími podle autority Písma a že bude veden s husity dialog. A tak r. 1433 byl na bazilejský sněm pozván právoplatný mluvčí a posel za husity, kněz Prokop Veliký a Jan Rokycana. Tyto dialogy se vedly v lednu až dubnu 1433 a oba delegáti za husitskou stranu se vraceli s tím, že budou dialogy vedeny dále a že se najde jiná forma srovnání mezi stranou katolickou a

husitskou. Přesto však byla sjednána t.zv. kompaktáta bazilejská, která byla jakýmsi smírem mezi katolíky a husity /obsahovala, že bude povoleno přijímání pod obojí a jiné úlevy/. Tato kompaktáta však nebyla dost dobře realizovatelná - katolické ústupky byly přílišné, tak i vyjednávači z husitské strany museli ustoupit a uvnitř husitů se změnily poměry. Katoličtí šlechtici, vedeni Menhartem z Hradce, svedli novou domácí válku, ovládli husitské Nové město pražské, osvobodili Plzeň, která byla obležena husity a konečně r. 1434 svedli bitvu u Lipan, která znamenala naprostou porážku husitů. Oba Prokopové - Prokop Holý i Prokop Veliký - padli v boji a jejich roty byly zéludně upalovány po stodolách - ale lidé nebyli pobity, prostě byli zavřeni do stodoly a upáleni. Byly potřeny především živly radikální a obecné smýšlení zůstalo ještě jakž takž kališnické. Bitvou u Lipan ale končí války husitské. Pak následovala nekonečná jednání v Praze, v Řevně, v Brně, v Uhrách - od r. 1434 do r. 1436, až konečně r. 1436 byla v Jihlavě uzavřena kompaktáta s bazilejským koncilem definitivně, povoleno "pod obojí", ale praxe s tím "pod obojím" byla všelijaká. R. 1436 se do Čech vrátil Zikmund,

ale s podmínkami. Na základě kompaktát bazi-
lejských by se byla bývala mohla uspořádat
praxe, která by vedla nakonec k smíru, ale pro-
tože ani jedna ani druhá strana to nemyslela
upřímně a nakonec chtěla přece jen zvítězit,
dopadlo to tak, že ačkoliv byl mistr Jan Roky-
cana na sněmu v Bazileji, ačkoliv byl jmenován
arcibiskupem pražským, aby věci urovnal, měl
tolik obtíží ze strany katolické i kališnické,
že r. 1436 musel opustit Prahu. Nyní ti mírněj-
ší husité si mohli žít podle svého, radikální,
kteří ještě bojovali přemoženi na svém hradě
Sicnu a jejich vůdce - Jan Roháč z Dubé - byl
v Praze potupným způsobem poběšen. Tento zásah
znovu popudil Čechy a císař Zikmund musel opu-
stit Prahu před novou válečnou bouří, ovšem té-
hož roku /1437/ ve Znojmě zemřel.

Po jeho smrti se zformovaly dvě strany:
katolická a mírně kališnická a ty měly své zá-
stupce v úřadech: královským purk~~ab~~abím byl ka-
tolík Menhart z Hradce a mírný kališník Oldřich
z Rožmberka. Zvítězili spíš mírní kališníci,
kteří se jakž takž s katolíky smiřovali. Už za
husitských válek zde byla dobrá vůle uspořádat
poměry v Čechách. Realizoval ji pan Hynek Ptá-
ček z Pilštejna a po něm Jiří z Poděbrad. Za

nimi byla sice pobouřená, ale rozumně smýšlející nižší šlechta - zemanstvo a města a za nimi stálo též veřejné národní mínění. R.1433 tato skupina zvolila za Zikmundova nástupce Albrachta Rakouského, kterého korunovali na Hradě pražském. Druhá skupina ovšem zvolila polského Kazimíra Jagelovce.

Roku 1439 zase v důsledku této dvojí volby vznikla válka, která ale nerozhodla tento spor o nástupnictví, protože Albrecht mezitím v Uhrách zemřel a dědičné právo jeho syna Ladislava Pohrobka nebylo vůbec uznáno. Mezi r. 1440 a 1453 bylo mezivládí - čili bezvládí - a vládli a vítězili střídavě obě strany. Roku 1444 Hynek z Pilštejna zemřel a stále mocněji se uplatňovala na sněmu jako státotvorná síla pán a vysoký šlechtic Jiří z Poděbrad, který se zmocnil Vyšehradu i katolíka Menharta z Hradce.

Jiří z Poděbrad nabyl moci, Jan Rokycana byl povolán zpět do Prahy, a mírní kališníci se přiklonili buď ke katolíkům nebo k Jiřímu z Poděbrad. Odpůrci - táboorská strana - se pak spojili se svým dosavadním nepřitelem - Oldřichem z Rožmberka - a propukaly stále znovu a znovu malé občanské války. Oldřich z Rožmberka

pak ustoupil z vedení a konečně byl r. 1452
zvolen za správce země české Jiří z Poděbrad.

Jiří z Poděbrad byl velice zajímavá osobnost. Velký diplomat, ideově silný. Stál sice na straně protikatolické, ale tím, že chtěl zjednat právoplatnost "pod obojí" a byl odpůrcem tábořské strany a radikálních husitů, byl nakonec uznán i od katolíků. Chtěl totiž, aby přestaly konečně sváry a bitky a snažil se poměry uklidnit. K tomu potom velmi napomáhal dříve radikální Jan Rokycana a smyslem jejich vyjednávání s církevní mocí i jednání o uspořádání poměrů bylo, aby byla uznána právoplatnost požadavků ~~v~~zbouřených katolíků. Např. Jan Rokycana usiloval o to, aby bylo uznáno, že přes tyto rozpory se šlo směrem katolickým a že to byla reformace - vzpoura, která byla vyvolána také druhou stranou. Jiří z Poděbrad se snažil všechny radikální úchytky vyrovnat. Ale jednak byly pořád války proti Turkům a jednak už mysl lidu byla rozbouřená do krajnosti, takže Jiří z Poděbrad měl ustavičné spory s papeži a ustavičně musel zápasit o uznání legality českého království, zda je Jiří z Poděbrad právoplatně zvolený atd. Na mezinárodní linii se vyznačoval tím, že dal první návrh na mírovou

smlouvu v Evropě. Myšlenkově je jeho návrh na evropskou mírovou smlouvu úžasný, je to koncept soužití národů Evropy. Samozřejmě ale to bylo více méně teoretické a ideové, protože síly mezitím byly velice rozpoutané. Přesto se poměry za Jiřího z Poděbrad díky jeho úsilí o mír uklidnily.

Mezitím nespokojení rakouští stavové přinutili římského císaře Friedricha III., aby vydal na svobodu krále Ladislava Pohrobka. Už se vyjednávalo delší dobu, aby tento Zikmundův vnuk a syn Albrechtův byl uznán za krále a za to se stavěla právě strana poděbradská už na sněmu a přehlasovala protistranu. Nakonec se potom stavovský sněm dohodl, že Ladislav Pohrobek nebude uznán jako král podle dědičného práva /jako potomek Zikmundův/, ale jako král zvolený. A tak r. 1453 přichází do Čech třináctiletý Ladislav Pohrobek a hned po svém příjezdu je korunován za krále. Jeho poručníkem a zároveň správce země byl nadále Jiří z Poděbrad. V tomto období - pod správou Jiřího z Poděbrad byla naše země v pokoji a blahobytu.

Zato v Uhrách byly bouře. Tam byl správcem země za Ladislava Pohrobka Hunyady, který měl

spory s královským strýcem z Cellu a stavěl se proti Ladislavovi Pohrobkovi, protože měl dva syny: Ladislava a Matyáše. A ti - zejména Matyáš, pozdější zeť Jiřího z Poděbrad - byli neomalení, měli spory se strýcem z Cellu - dokonce vlastnoručně zavraždili cellského vládce, když tento doprovázel krále Ladislava do Maďarska. Ladislav potom oba dva syny Hunyadyho právem uvěznil. Jiří z Poděbrad smluvil jeho jménem sňatek Ladislava Pohrobka s dcerou francouzského krále Karla VII., ale Ladislav pohrobek ještě před svatbou v Praze zemřel jako sedmnáctiletý r. 1457. Ladislav Pohrobek byl schopný a byl by býval dobrým a rozhodným panovníkem.

Poměry se po jeho smrti však zase zhoršily. R. 1457 byl za Ladislava Pohrobka potom zvolen za uherského krále jeden z vrahů hraběte cellského - Matyáš Hunyady, řečený Korvín /byl černovlasý a slovo "korán" v maďarštině znamená havran/, který byl mezitím osvobozen a Jiří z Poděbrad ho pro pokoj zasnoubil se svou ještě mladičkou dcerou, která byla pak vychovávána na uherském dvoře matkou Matyášovou.

Roku 1458 byl místo Ladislava Pohrobka

zvolen Jiří z Poděbrad za krále českého. Byly však zase nesnáze, protože Morava se proti králi "pod obojí" vzbouřila a zejména Šlezsko a obojí Lužice, které si své od husitů zakusily a celkem to byly země katolické. Jeří musel táhnout na Moravu, kde ho konečně přijala všechna města kromě Jihlavy. Potom ho přijalo i Šlezsko a Lužice.

Matyáš Hunyady, který byl osobně despota a krutý člověk, byl v Uhrách velmi neoblíbený, a tak maďarská šlechta nabídla trůn Jiřímu z Poděbrad. Ten však odmítl - jednak z loyality, jednak z příbuzenského poměru k Matyášovi. Ale byl v této středoevropské královské volbě podporován jak císařem Friedrichem III., tak pod jeho vlivem i uznán a podporován papeži Kalixtem III. a Piem II. Jiří v této situaci poslal poselství do Říma, aby byla znovu potvrzena kompaktáta bazilejská, ale nepořídil. Papež Pius II. je dokonce r. 1462 naprosto zrušil. Tím zase nastala roztržka s papežem. Ne zrovna moc moudrý tehdejší nuncius chtěl Jiřího donutit, aby se zřekl "pod obojí". Proti králi Jiřímu z Poděbrad ještě ostřeji jako proti heretikovi postupoval papež Pavel II. Také nejvyšší purkrabí - Zdeněk ze Šternberka - vytvo-

řil jakousi jednotu panskou, takže smíru pro Jiřího z Poděbrad vlastně nebylo. Protože papežové ostře vystupovali proti kacířům v Čechách, začaly zase války náboženské /r. 1467/. A těchto náboženských válek použil velmi nešlechtný Matyáš Korvín - ve jménu katolíků - a táhl proti Jiřímu, ale nezvítězil a musel žádat o smír. Tehdy jeho manželka a dcera Jiřího zemřela. Matyášovi totiž vůbec nešlo o věci náboženské, šlo mu o to zmocnit se koruny české. Když nepořídil poprvé, vpadl po druhé r. 1470 do Čech, ale musel utéci. Zdálo se, že se bouře zase uklidní, i spory náboženské, ale r. 1471 Jiří z Poděbrad zemřel.

A tu zase znovu nastaly spory o vládu. Byl zvolen rod litevský - Jagelovci, kteří vládli v Čechách od r. 1471 - 1526 jako králové polští, protože Jagel byl spojen sňatkem s polskou princeznou Jadvigou. Na sněmu Kutnohorském byl stavý zvolen za krále Patnáctiletý prvorozený syn krále Kazimíra polského - Vladislav. Byl korunován jako Vladislav II. Jagelovský. /V Praze/. Tím zvítězila strana konzervativní. Proti této volbě potom povstal Matyáš Korvín a hlásil se jako právoplatný dědic české koruny. Vznikla z toho dlouhá válka,

střídala se příměří a zase boje a dopadla špatně. R. 1479 Matyášovi byl přiznán titul českého krále a doživotně měl držet Moravu, Slezsko a Lužici.

Ale katolická jednota, která by předtím byla držela s Matyášem, se nyní přidala k Vladislavovi Jagelovskému. Tím převládl vliv katolíků v Čechách, protože katolická šlechta rozhodla nakonec smírně. Proti tomu se ale vzbouřila obec pražská r. 1483 a teprve r. 1485 smlouvou Kutnohorskou byly spory o vyznání ukončeny. Překryly je totiž spory sociální a spory o vládní pravomoc. Pánové, jako Hynek Ptáček a Jiří z Poděbrad, se starali o nižší šlechtu - o zemany a měšťanstvo - a to proti své vlastní vysoké šlechtě /Jiří patřil k vysoké šlechtě/. Tím byly vytvořeny poměry, že nižší šlechta měla praktickou moc v zemi a lid spolupracoval, protože to tak už bylo za válek husitských. Teď povstala ale vyšší moc a nikdo s tím nebyl spokojený. Šlechta se domnívala, že vítězstvím u Lipan nastanou definitivně opět poměry, ve kterých ona bude rozhodovat. Zde začínají opět boje o moc, a někdy ve jménu vyznání.

Roku 1487 byl rozhodnutím krále Vladislava

II. uznána nižší šlechta za rovnocennou šlechtě vyšší, tak nižší šlechta opustila měšťanstvo i lid, přidala se k vyšší šlechtě a měšťané už se museli tvrdě domáhat svých práv na základě později potom vytvořené Svatováclavské smlouvy r. 1517. Obojí ale směřovala k naprosté porobě drobného lidu. Protože se napřed s tímto drobným lidem spojovala jakž takž nižší šlechta. Měšťanstvo nikdy moc ne, protože od dob Karla IV. města chtěla být rovnocenná vysoké šlechtě a měla práva feudálních pánů. Měšťané tedy na selský lid moc nedali. A když se zemanstvo přidalo k vysoké šlechtě a dostalo stejnou pravomoc a měšťanstvo prohrálo, byl drobný lid úplně opuštěn. Tady nastává teprve ta spustava poroby. Na základě feudalismu nebyla poroba lidu. Lid - to byli poddaní, kteří byli povinni třeba naturálními poplatky, ale nebyli ve všem právně podřízeni pánům. Mohli se např. ženit s poddanými jiných pánů, páni neměli v ruce ani hrdelní pravomoc. Poddaný se mohl odvolat ke králi. Ale teď nastala poroba. Lidé se staly raby, ne poddanými, ale nevolníky.

Roku 1490 po smrti Matyáše Korvína byl zvolen Vladislav II. i za krále uherského.

Vladislav II. vůbec byl takovou paradoxní postavou. Ty pověsti o králi Ničínkovi jsou z jeho doby. Vladislav měl rád lid a lid právě za jeho vlády přišel do poroby. Byl osobně pravým opakem Matyáše, který byl sveřepým a surovým diktátorem. Vladislav II. byl dobrotivý, mírný, pravdivý a důvěřivý. Proto také uherská šlechta, která už měla dost tvrdé nadvlády Matyášovy, zvolila za svého krále tohoto krále Vladislava. Toto jeho zvolení za uherského krále nebylo pro české království šťastné, protože Vladislav střídal své pobyty mezi Čechami a Uhry. Vladislav II. nejen osobně lnul k Čechám, ale měl vůli nastoupit cestu Karla IV. - jít v jeho šlépějích pokračovat v jeho linii, Ukazuje to i svatováclavská kaple, kterou dal domalovat v tradicích Karla IV., vybuďoval na pražském hradě Vladislavský sál. Byl oslněn osobností Karla IV. a chtěl ho následovat. Nebyl sice člověkem bez vůle a rozhodnosti, ale dostal se přesto do vleku poměrů, které nestačil - především svou důvěřivostí a dobrotou. Neuměl myslet nic zlého o lidech, chyběla mu Karlova vladařská moudrost a prozíravost. Nestačil pletichářům ani v Čechách ani v Uhrách. Nestačil na složitost roz-

poutané doby a oporu neměl žádnou. V Čechách se projevovaly negativní vlivy - vysoká šlechta byla také zkažená předchozím obdobím, a takových osobností, jako byl skvělý velmož Vilém z Pernštejna v Čechách nebo Ctibor Tovačovský bylo málo. Kromě toho Vladislav - právě snad i pro svou důvěřivost - nebyl dobrý hospodář. On osobně sice neplýtvál, ale kdokdo ho ošidil. Když zemřel, zanechal velké zemské dluhy. Vláda tohoto dobrotivého a ušlechtilého panovníka byla pro nás velice sporná, i pro Uhry. Zemřel bez vlivu, protože si z něho nikdo nic nedělal a páni si dělali co chtěli - také proto, že pobýval častěji v Uhrách než v Čechách. Nechal se o všem přesvědčit a podepsal vše, co mu vysvětlili. Dlouho byl také bez potomka, až r. 1502 se mu narodil syn s francouzskou kněžnou Annou.

Mezitím se za jeho vlády v Čechách vytvořila vynikající náboženská skupina - jednota bratrská, která si vzala za své reformátorské ideály a byla sice "pod obojí", ale na základě náboženského vyznání, které bylo velmi hluboké /vydávali i kancionály a pod./. Čeští bratři by byli bývali měli schopnost soustředit živly "pod obojí" a kališnické, které byly rozpoutány

za válek husitských. A tu zase král Vladislav II. je dal pronásledovat a své oslabení si způsobili i oni sami tím, že vzali doslova Písmo svaté a hlásali, že lidé poddaní jsou povinni naprostou poslušností své vrchnosti. Za krále Vladislava to ještě šlo, ale vůči šlechtě to už bylo horší. Šlechta i její vlívné úřednictvo byli velice vzdělaní a právnicky zběhlí /právní akta z té doby byla na světové úrovni/, ale praxe samozřejmě byla svémocná. A tak začala vysoká šlechta pronásledovat evangelíky. Hodilo se jim to také proto, že mezi šlechtou a měšťany - zvláště pražskými - byly stále větší rozpory, které ústily až do krvavých srážek a města se dokonce začala spojovat v obranný svazek měst - a sice r. 1513, což bylo velmi významné, protože města zde vytvořila stavovskou skupinu. Král Vladislav se v té době zrovna vrátil po delším pobytu v Uhrách do Prahy, ale ne, aby řešil rozpory, ale korunoval svého tříletého syna Ludvíka za krále. Proti zjevné občanské válce mezi stavy nezmohl nic. Ani její nebezpečí nezpozoroval, protože vysoká šlechta, zběhlá v právech, ho dovedla ukonejšit. Po této korunovaci opět Vladislav odejel do Uher, kde potom v Budíně r. 1516 zemřel.

Spory o dědictví nebyly, protože syn králův, Ludvík, byl devítiletý. Nikomu také na osobě krále nezáleželo, vládli vysokí úředníci a královská moc neměla nějakou zvláštní váhu. Tento stav byl i v Uhrách. Vysoká šlechta měla v moci až diktátorskou úřední vládu. V Čechách se vynořil jeden velmi neúšlechtilý pán - Zdeněk z Rožmitálu a Blatné - který byl diktátorem z titulu nejvyššího pražského purkrabí. A tento pán rozhodoval v zemi. Jeho samovolná diktatura však vzbuzovala v zemi nevoli a odpor. Už to zase vypadalo na občanskou válku mezi stavy a jednotlivými pány a zasáhl jenom velmi moudrý Vilém z Pernštejna, který obě strany - a hlavně vysokou šlechtu a měšťany - dovedl přesvědčit, že obojí škodí zemi a přiměl je r. 1517 ke smlouvě Svatováclavské. Tato smlouva je vynikající právnícké dílo. Je to ústava, kterou se řídila správa země - alespoň v principu - až do Bílé Hory. A ty principy platily i nadále, protože to bylo skutečně vynikající právnícké dílo.

Smlouva Svatováclavská vymezila práva a kompetence šlechty a měst, stavů a stanovila také právní sankce proti těm, kteří by ji porušovali. Lidu, a hlavně selskému, tím

ovšem pomoheno nebylo, a propukající malé místní vzpoury byly krvavě potlačeny.

Teď přišla další komplikace, protože r. 1517 vystupuje Martin Luther. Vzniká německý a evropský protestantismus a v jiné podobě ještě jako kalvinismus /byl ještě radikálnější než protestantismus - pojmenován podle reformátora Jana Kalvína, který působil v Ženevě a současníky byl nazýván protestantským papežem/. Vznikají ~~podpůrčí~~ náboženská seskupení a toto je zdrojem nových náboženských bojů. "Pod obojí" se na jedné straně klonili k Jednotě bratrské, na druhé straně k Lutherovi, zvláště Němci. Šlechta byla buď "pod obojí" nebo luteránská a přibývá nová straně a nové směry reformace.

Mezitím král Ludvík dospěl a zejména po svém sňatku s Marií Habsburskou se ukázal jako silný panovník. Nastoupil r. 1516 a r. 1522 se v Čechách ukázala jeho pevná ruka. Přijel do Čech - především kvůli svým královským důchodům, které byly značně ztenčeny. Poznal, že šlechtici, zejména onen diktátor z Rožmitálu, jsou neupřímní, neschopní a rozdrádají královský majetek. Tak Ludvík purkrabího sesadil, po něm pak ostatní

úředníky a nahradil je lidmi poctivými a ne násilníky.

Mezitím se vysoká šlechta rozložila do skupin; jednak náboženských a jednak mocenských. Dokonce se stalo, že nejvyšší úředníci zemští se postavili věrně do vzpoury proti králi, protože se obávali, že by je mohlo postihnout sesazení. Věrným zůstal jen pan Adam z Hradce, nejvyšší kancléř. Ludvík by byl patrně tuto vzpoutru zmohl, ale tu vtrhl do Uher sultán Soliman /r. 1526/. Král Ludvík vytáhl do boje proti Turkům - Čebhy ho vůbec nepodporovaly - a svedl s nimi bitvu, v níž padl. Zemské úřady tuto zprávu uvítaly a nastala vláda šlechtické byrokracie.

Velbou a podle dávných dohod s Habsburky, které uzákonil Karel IV., nastoupil na český trůn Ferdinand I. Habsburský, který byl českými stavy zvolen. Doba jeho vlády byla poznamenána válkami s Turky a náboženskými rozepřemi, které byly čím dál složitější, protože ještě přibýlo luteránství. Ferdinand se ale snažil uspořádat legálně tyto náboženské spory. Když byl zvolen, zavázal se stavům, že ve smyslu kompaktát budou mít katolíci i "pod obojí" stejná práva. Tento závazek se však

nevztahoval na Jednotu bratrskou, která se utvořila až po husitských válkách a nevztahovala se také na luterány. Náboženské rozpory nebyly jen v Praze a ve velkých městech, ale i v malých obcích. Ve velkých městech bylo tedy zakázáno srocování lidu - hlavně v Praze, lid se směl scházet jen po královském povolení. Tím velice oslábila moc měst. Jezuité ve městech také konali jiné bohoslužby než katolické a staré "pod obojí".

Ferdinand do kompaktát bazilejských pojí jenom staré "pod obojí". Jeho cílem bylo odstranit nové náboženské skupiny, proto také usiloval o to, aby papež potvrdil kompaktáta a aby také obsadil arcibiskupský stolec. Bránil také tomu, aby se strana "pod obojí" organizovala a nové "pod obojí" nepodporoval. Podle kompaktát měly být některé fary obsazovány nekatolickými kněžími, tak je obsazoval pouze starými "pod obojí".

Roku 1545 vymohl Ferdinand I. na sněmu dědičnost rodu Habsburků a tím zabezpečil dynastický postup při zabezpečování českého trůnu. Snažil se uspořádat i finanční politiku, která byla velmi špatná, protože důchody koruny velice upadaly a tak zavedl nové berné,

které potřeboval jednak na administrativu, jednak na války turecké. Potřeboval jako panovník i nad Uhrami uhájit část země proti turecké nadvládě.

Češi však nebyli spokojeni s vládou Ferdinanda I., přestože byla pevná. Ale po minulých bouřích byli velice ochablí, takže nedocházelo k tak velkým svárům mezi náboženskými vyznáními a také se proti Ferdinandovi ničeho důsledně nedomáhali. Teprve, když v Sasku vznikla válka šmalkatská, která byla válkou náboženskou i prestižní mezi dvěma stranami v Sasku, táhl Ferdinand na pomoc svému bratru - císaři Karlu B. /bylo to roku 1547/, který chtěl poměry v Německu uspořádat. A tu češi králi odepřeli poslušnost a táhlo s ním jenom vojsko dobrovolníků. Dokonce v nepřítomnosti krále vyvolali stavové vzpouru, ale také jen chabou, kterou Ferdinand návratem do země za pomoci císaře Karla I., který byl hlavou španělské větve Habsburků, zcela potlačil. Pctrestal kromě hlavních šlechtických vůdců především města. Ta ztratila úplně význam /předtím si městský stav předcházela jak vysoká, tak nízká šlechta/. Když dal Ferdinand vyhlásit rytíře a

zemany za stav rovnocenný pánům, tak se tito přidali k šlechtě a města opustili. Po této vzpouře navíc odňal Ferdinand všem městům jejich statky jako propadlé koruně a městskou samosprávu dal pod dohled královských hejtmánů a rychtářů. Tím i oslabil národní živel český, protože se už předtím čeští páni klonili k němčině /měli ji za vyšší kulturní řeč/. České vědomí žilo v lidu venkovském a v městech /měšťané byli Němci i Češi - byl to živel smíšený/. R. 1547 vydal Ferdinand ostrý majestát proti pikartům /heretikům/, pod čímž byli míněni hlavně Čeští bratři, kteří byli vypovídáni více méně individuálně ze země. Luterány by byl Ferdinand také vystěhoval, ale nezmohl je, protože to bylo vyznání většinou přistěhovalé německé šlechty a bohatého měšťanstva. Ferdinand proti všem zdůrazňoval kompaktnost a žádal na koncilu tridentském, který měl uspořádat a také uspořádal teologické i právní spory a dát do pořádku volbu papežskou, přímo papeže /r.1564/ o povolení kalicha. Sice toho nedocílil, ale byl /už předtím/ nově obsazený arcibiskupský stolec po dlouhém bezvládí. Nebylo však vyjasněno, kdo spadá pod moc arcibiskupa. Samozřejmě pod ní spadali katolíci a staří "pod

obojí".

Roku 1564 Ferdinand I. zemřel a po něm nastoupil jeho syn, který byl zároveň římským císařem, Maximilián II. /vládl 1564-1576/ Za jeho vlády staré spory pokračovaly. Čeští bratři a luteráni mezi sebou sjednali t.zv. Českou konfesi jako společné protestantské vyznání, ale byla v tom pouze vnější smlouva a prakticky se každý řídil po svém. Žádné z těchto vyznání neuznávalo jak církevní ~~ve~~chnost, tak arcibiskupskou konsistoř, takže vznikla veliká nekázeň v kněžstvu a lid pustl. Války s Turky pokračovaly, ale našich zemí se týkaly jen finančně. Jinak byl v zemi klid. A tím vznikala jistý blahobyť a rozkvět, a sice více věd než umění, zejména právníctví. Stoupala též u nás obecná úroveň vzdělanosti.

Po Maximiliánovi II. nastoupil jeho syn Rudolf II., který byl dědičně nejen králem českým, ale i císařem římským. Vádl v letech 1576 - 1611.

Rudolf II. byl zajímavá osobnost. Byl trochu psychopat a sice už po svém dědovi Karlu V., který byl synem Johany šílené - Habsburkovny, která byla dědičkou španělskou.

Propadal velmi často melancholii, měl cyklickou psychózu a jakkoli byl neobyčejně vzdělaný a nadaný, vladařsky nadaný nebyl. Na to měl příliš těkavou mysl a nedovedl být důsledný. Ani ho politické věci zvláště nezajímaly. Byl vášnivý sběratel, sbíral jak umělecká díla, tak i kýchce, zajímal se o přírodní vědy, ale i o "pavědy". S astronomií pěstoval i šejdlířskou astrologii a zajímal se o alchymii - nejen vědecky, ale propadl podvodům /hledání kamene moudrosti, měnění jiných hmot ve zlato atd./. Měl úplně debilního syna - jako i jeho příbuzný Filip II. španělský. /Filipův syn - proslulý don Carlos, byl debilní sadista. Jak ho líčil Schiller, to vůbec neodpovídalo pravdě. Byl k tomu ještě sexuální maniak a zabíjel své milenky, takže Filip II. se musel odhodlat dát ho tajně popravit, protože by vraždil. Byl to jeho jediný nástupce/. Podobně Rudolf II. dopustil, aby jeho syn na Krumlově spáchal sebevraždu.

Rudolf II. tedy zavedl u nás údobí kulturní universality - především na základech katolické víry - a všestrannou kulturní orientaci: za jeho vlády ještě pokračo-

vály války s Turky. Byla to finanční zátěž především pro staré šlechtické rody - Pernštejny a Rožmberky, kteří se zadlužili.

Rudolf II. vedl nákladný dvůr, protože byl zároveň i císařem. Praha byla střediskem nejen střední Evropy, ale celé Evropy a kulturním střediskem světovým, protože ke dvoru Rudolfovu přicházali i lidé z Východu - Indové, atd. Jeho vláda spadá do období konce gotiky, italské renesance a začátku baroka.

Na dvoře Rudolfa II. se tedy soustřeďovaly vědy a umění celé této doby. Byli zde skuteční vědci a umělci, ale také podvodníci a dobrodruzi, kteří císaře dovedli ošidit. Rudolfova doba byla dobou kulturních dobrodružství - kladných i záporných. Na jeho skvělý a vzdělaný dvůr se hrnuli též cizí dobrodružní šlechticové, kteří si dovedli získat císařovu přízeň a na jeho účet se obohatit. Rudolf II. měl jako všichni Habsburkové německý dvůr, ale nebyl jen německý, byl evropský. Uplatnili se na něm též hlavně Italové a Francouzi, dále Nizozemci a jako obchodníci též Arabové a Indové. S těmito cizinci přišly do Čech i peníze a

drahocenné věci. Císařský dvůr chudl, ale měšťané a řemeslníci bohatli a naučili se ve svých oborech nejen novým věcem a nové technice, ale také lehkovážnému životu "na vysoké noze". V době Rudolfově kvetla zejména umělecká řemesla a sice jak úrovní tak bohatstvím. Vše bylo luxusní, propracované - i boty, řemeny, postroje na koně atd. V Praze i v jiných městech se usadili cizinci, pěstovali řemesla a umění a měli dost zakázek. Obecně se rozmáhal luxus a s ním i nevázanost a do jisté míry ideová netečnost. A to jak u dvora, tak i v ostatních vrstvách. Vnesl se zmatek i do prostého lidu, a to i po stránce náboženské. Habsburkové byli přísní katolíci a přitahovali i cizí katolickou šlechtu. A právě s takovouto jistou nevázaností byla ve věcech náboženských jistá lhostejnost. Pokud docházelo k bojům mezi jednotlivými vyznáními, tak zde víc než o pravdy víry šlo o prestiž. A už tehdy - což se potom osudně projevilo na Bílé Hoře - spojovali se "pod obojí" i evangelíci s luterány i jinými protestantskými směry, jako např. kalvíny a pod. Názorové zmatky v té době neprojevovaly, ale o to osudnější se projevíly později.

Rudolf II., protože sám neměl velký zájem o politiku, byl dost ovládán svými rádci, kteří sami nebyli politicky vyspělí. Rozeštvávali habsburské bratry - císaře Rudolfa a Matyáše, který spravoval Rakousko a sídlil ve Vídni. Někteří z pánů, protože Rudolfova vláda byla dost zmatená, podněcovali Matyáše, který sám nebyl také nijak zvlášť vynikajícím panovníkem, aby se zmocnil trůnu, protože Rudolf jako psychopat je neschopný. Matyáš se tedy vzbouřil proti bratrovi, vtrhl na Moravu, kde se k němu přidali moravští páni, kteří byli převážně členy Jednoty bratrské, a v jejichž čele stál vynikající člověk - Karel Starší ze Žerotína.

Karel ze Žerotína byl velmi vzdělaný a pevný člověk a spojil se s Matyášem z důvodů vlasteneckých /r. 1608/. Chtěl povznést Moravu a ačkoli byl členem Jednoty bratrské, byl nábožensky velmi tolerantní a spravedlivý /také poskytl Komenskému potom místo učitele na své bratrské škole/. Karel ze Žerotína měl velmi vzdělané přátele. Je jednou z nejzajímavějších osobností své doby, protože to byl člověk, který sjednával mír, dovedl velice moudře a rozumně perspektivně

uvažovat a snažil se zachovávat legitimitu, třebaže se účastnil vzpoury proti Rudolfovi. Právě, že byl člověkem tak vynikající úrovně, intelektuální osobností a svou dobu přesahoval, tak přesto na svou dobu nestačil. Zkusil od života spoustu pronásledování, sporů a obžalování a byl dost osamocený. Když viděl, že pro Čechy nemůže nic udělat, specializoval se jen na Moravu. Proti změti názorů rudolfínské doby byl Karel ze Žerotína syntetik, měl řádovou soustavu myšlení, hodnot, ale neprorazil myšlení své doby. I při vzpouře proti Rudolfovi se nakonec čeští evangeličtí stavové proti Rudolfovi nepostavili. Zdálo se jim výhodnější vymáhat náboženskou svobodu a vůdcům tohoto hnutí v Čechách byl Václav z Budova.

Srážka s Rudolfem skončila mírem Libeňským, ale to byl nešťastný mír, protože se zase království roztrhlo. Rudolf měl mít Čechy, Slezsko a Lužici, Matyáš Rakousko, Moravu a Uhry. Matyáš pak odtáhl a čeští pánové naléhali na Rudolfa, aby uznal rovnoprávnost katolíkům a všech protestantů, nejen starých "pod obojí". Rudolf jako slabý panovník přistoupil tedy r. 1609 na úmluvu - byl to t.zv. Majestát Rudolfův. Bylo zde např. sta-

noveno, že konzistoř řídí rovnoprávně všechna vyznání. Pro tuto svou ideovou porážku v boji s jinověrci se však Rudolf musel r. 1611 vzdát koruny a za českého krále byl korunován Matyáš. Ten však také nebyl nějakou vynikající vladařskou osobností, takže r. 1619 nastaly velké zmatky a za nástupce na český trůn byl potom korunován arcikníže tyrolský Ferdinand II. Habsburský.

Za vlády Matyášovy se začaly vytvářet náboženské bloky, a sice katolický a protestantský, Silný vliv měli luteráni, nejen němečtí, ale evropští vůbec. Tyto stavy protestantské vedl nedávno v Čechách usazený Němec - hrabě Jindřich Matyáš z Thurnu. Protestanté pod jeho vedením zavedli u konzistoře i mimo konzistoř soustavu obránců víry t.zv. defenzorů - protestantských, kteří byli dozorčí silou nad společnou konzistoří. Smlouvalo se na všech stranách a byl z toho velký rozkol i mezi katolíky samotnými. Protože Habsburkové byli rod výhradně katolický, vznikla proti nim silná opozice.

Habsburkové byli v té době velmi silný panovnický rod v Evropě. Za císaře Karla V. bylo jejich panství říší, nad kterou slunce nezapadá. Španělská větev Habsburků /Španěl-

sko mělo v té době též spoustu kolonií v zámoří a bylo světovou velmocí/, proti které byl silný odpor ze strany francouzského krále Jindřicha Navarského /r. 1610/ - ten protihabsburskou ideu povýšil na ideu evropskou a potom větev Rakousko-česko-uherská.

Náboženský rozkol se tedy stal záminkou boje proti Habsburkům. Nápadník českého trůnu - Ferdinand II. - změnil i v Čechách situaci. Jindřich Matyáš z Thurnu už nebyl hlavním činitelem dějů v Čechách, akcent se přenesl na stranu katolickou.

A tu se protestanté odhodlali k úderu. Našli k němu záminku ve sporech německých protestantských poddaných v Broumově a ve Hrobi, kteří se bouřili proti katolickým pánům. Katolická kancelář strahovská se klonila spíš k těm katolickým pánům a tu se protestantská strana odhodlala k okázalému úderu - k pražské defenestraci r. 1618.

Toto svržení z okna Hradu úřadujících šlechticů - Martinice a Slavaty z Chlumu a Kosumberka a písaře Fabricia bylo velice nešťastné, protože tím začala třicetiletá válka a konec české samostatnosti na Bílé Hoře. Žádný z těch šlechticů se sice nezabil, ale

protestantská strana si okamžitě dosadila vládu třiceti direktorů a začínala najímat žoldnéře proti Habsburkům a na obranu víry. Ti direktori, dosazení do vlády, však byli velice chabí a sledovali víc svůj prospěch, a ani čeští páni se tedy o své žoldnéře nestarali, neplatili jim žold a žoldnéři se bouřili, somáhali svého. To se pak na Bílé Hoře stalo osudným.

Ferdinand II. se r. 1619 po smrti Matyášově cítil silným panovníkem. Nezahálel tedy a sbíral proti protestantům vojsko. Stýkal se s německými knížaty pod vedením Manfreda. Protestantští stavové nepřijali Ferdinanda II. jako právoplatného krále a neposlechli ani naléhání Karla ze Žerotína, který se tentokrát stavěl za legitimitu Ferdinanda II. Proti králi a pozdějšímu císaři se postavili protestanté r. 1619 si Čechové zvolili nového krále - kurfiřta faltského Friedricha, který byl kalvínský protestant. Friedrich byl sice podporován kurfiřtem sedmihradským, ale jejich pomoc nebyla vydatná. Savojský vévoda se pak pro hmotné výhody dal na stranu katolickou. Friedrich faltský byl slabý, jeho němečtí rádci byli pánovití, jeho žena arogantní a žádný z nich neznal české

poměry a neměl k Čechům kladný vztah.

Ferdinand II. se mezitím opatřil důležité a energické spojence: katolického vévodu Maximiliána Bavorského a kurfiřta saského, který se urazil, že Čechové nezvolili jeho za svého krále místo Friedricha a nadto byl chtivý poněz a plenu.

Obě strany pak svedli bitvu na Bílé Hoře 8. listopadu 1620. Byla to bitva tragická a životní pocit konce české samostatnosti na Bílé Hoře je dějinně oprávněný, protože se tam ukázala všechna slabost a bezmocnost Čechů. Opoziční straně ani nestálo za to vyplácet žold, kdekdo se chtěl obohatit, direktori se o nic nestarali a šlo jim jen o osobní zisk, vojevůdci byli chabí a většinou to byli cizinci. Porážka českých pánů cizími katolíky byla drtivá. Vydrželi jen Moravané - moravské vojsko, které přišlo na pomoc - a nebyli to jen protestanté, byli to i katolíci. Moravané si v té chvíli uvědomili, že jde o práva české koruny. A právě ti u té obory letohrádku Hvězda do jednoho padli a žádný z nich neutekl, zatímco žoldnéři se rozutekli.

Bitva na Bílé Hoře zůstane pro náš národ dějinnou připomínkou na to, jací nemáme

být, jak se nemáme chovat, jak nám svoboda musí být nade všechno.

Tato jediná bitva, která byla velice krátká - trvala asi jen hodinu - rozhodla. Pře krásně tuto dobu líčí Jaroslav Durych v trojdílném spisu Bloudění. Měl za tuto knihu dostat Nobelovu cenu, ale nedostal /za 1. republiky/ - zase pro naši typickou nesvornost. /Ta kniha ale nikde není k sehnání. Od tohoto spisovatele za posledních 40 - 50 let nic nevyšlo./

Na Bílé Hoře šlo o dvojí sobectví, o dvojí nekázeň, zmatenost. Zde tedy končí česká samostatnost. Ze strany Ferdinanda II. šlo také více o prestiž než o ryzost katolických zájmů. Ferdinand zprvu také nevěděl, má-li tvrdě zakročit proti vůdcům vzpoury a odhodlal se teprve za půl roku, ztrestal na hrdle hlavní vůdce vzpoury a direktory. Naše dějinné výklady často říkají, že ho k tomu přiměli jezuité. Je to možné, ale tato tendence "tažení proti jezuitům" není oprávněná. I jezuité se na Bílé Hoře rozdělili - jedni byli pro Habsburky a druzí pro lid - a ti velmi dobře chápali, co se tu vlastně stalo.

Cizí protestantští páni dále, ale bez účinku smlouvali s Ferdinandem II. a zmatek byl i mezi ušlechtilými zastánci samostatnosti, jako byl Václav Budovec z Budova a j. Nakonec se Ferdinand II. odhodlal k popravě dvaceti sedmi českých pánů jako vůdců povstání. Poprava se konala 21. června 1621 na Staroměstském náměstí v Praze. Byla divadlem naší charakterové věrnosti a dokazuje, že nejsme-li jako národ na výši, tak jsme jako srdce Evropy bičem.

Veřejné mínění po popravě sedmadvaceti českých pánů se ostře obrátilo proti Ferdinandovi II., zejména v českém národě, ale spíš to byl takový malátný odpor: nářek a vědomí neštěstí. Ferdinand II. začal nyní také velmi upevňovat absolutistickou vládu. Zbavoval se nejen svých odpůrců, ale také věděl, že velké nebezpečí pro upevnění jeho moci je v právním řádu bývalého českého státu, a proto suspendoval ústavní práva, která byla zakotvena na onom starém Zřízení zemském za krále Vladislava Jagelovského, a vydal nové - Obnovené zřízení zemské - ale teprve po sedmi letech své vlády. V něm byl sněm složen ze čtyř stavů: panského, rytířského, oslabeného městského a nového stavu duchov-

ního, který dříve ve sněmu zastoupen nebyl. Předtím byli sice duchovní také členy zemského sněmu, ale ne z titulu kléru, nýbrž z titulu svého postavení, protože to byli většinou vysocí šlechtici. Duchovenstvo tedy mělo teď na sněmu své zvláštní zastoupení a to nebylo zrovna šťastné. Bylo to katolické duchovenstvo, které bylo ostře proti poraženým. Jistě se v něm sem tam našel také nějaký šlechtetný člověk, ale celkem to byli páni, kteří moc lidu nepřáli.

Výkonem této absolutistické linie byli komisaři zemští - v Čechách Karel z Lichtenštejna a na Moravě kardinál František Štrých-tejn. Sněm byl omezený v rozhodování, zákonná moc naprosto oslabená a zbyla jen pravomoc finanční v povolování daní. Sněmovní páni se proti králi nezmohli na nic. Češi se ještě kromě tohoto pokoření a ponížení, které si zavinili také vlastní slabostí a prospěchářstvím, byli zapojeni do třicetileté války a Čechy byly jejím dějištěm, protože tato válka měla svůj původ v pražské defenestraci a jí také začala. Čechami se převalovala vojska a to jak protestantská, tak katolická. Palacký vykládá toto období spíš jako porážku víry než jako porážku národa. Palacký

totiž dějiny národa trochu zkreslil tím, že sám byl evangelík a dával vždy důraz na sílu doby husitské.

Ferdinand II. sám nebyl nějakou zvlášť vůdčí osobností, ale měl rozhodné a skvělé rádce. Bílá Hora byla pro náš národ hroznou porážkou, to je pravda, dělaly se velké chyby, zejména ze strany katolické a je smutné, že právě katolíky reprezentovaly méně silné a sympatické osobnosti, takže i sympatie člověka hluboce věřícího a katolíka musí být leckdy na straně evangelíků, ale zase ten jednostranný výklad českých dějin, kde jediné síla se ukázala v husitství a "pod obojí", je v podstatě zrovna tak nesmyslná.

Ve třicetileté válce už také začíná protireformační boj. Ferdinand II. sice měl vojsko, ale neměl peníze k jeho vydržování. Proto konfiskoval české šlechtě statky na válku a cizí páni se zmocňovali půdy. Konfiskoval majetek všem, kdo sympatizovali s jinověrci - i měšťanům domy atd. Národ byl velice ochuzován.

Na straně katolické stojí v té době velmi zajímavá osobnost - a sice ~~Albrecht~~ Albrecht z Valdštejna. Byl to český šlechtic, bohatý pán a uměl si také majetek opatřovat. Byl také - a to především - znamenitý vojevůdce. Najal si vojsko žoldnéřů, v němž byli jak katolíci, tak evangelíci, i mladí muži z poražené šlechty a toto vojsko vynikajícím způsobem vycvičil a velmi dobře ho vedl. Řádně platil žold, o plenu se rozhodovalo podle válečných pravidel, ve vojsku byla kázeň, bylo velmi dobře oblečené, dobře živené a podle toho se též chovalo a vyhrávalo. Ale vzniklo podezření, že Albrecht z Valdštejna zamýšlí zmocnit se království, proti Ferdinandovi. Je to stále záhadná otázka. Je jisté, že Albrecht měl také nějaké pikle se švédským králem Gustavem Adolfem, který byl

na straně protestantů. A tak byl r. 1634 od šlechticů, kteří se chtěli zalíbit Ferdinandovi II., v Chebu zavražděn. Albrecht z Valdštejna je osobností raného baroka, velmi zajímavou a dodnes záhadnou. Jeho zavražděním se velmi oslabil strana katolická. Zmizel velký vojevůdce a s ním i jeho vojsko. Čechy byly pak pleněny, zvláště Švédy. Praha byla popleněna a vyhlazeny znamenité památky, zrušeno bylo i venkov a menší města. Země koruny svatováclavské byly zozhvacovány. Slezsko okupovali Švédové. Venkov byl ochuzován, Čechy a Morava zchudly a zcela zpustly.

Konec této vražedné a pro nás vyhlazovací válce udělal pak r. 1648 mír Vestfálský. Po uzavření tohoto míru byl v celých Čechách jen 800 tisíc obyvatel. Ostatní pomřeli mečem, morem nebo uprchli ze země. Na opuštěná místa - pole, statky a do měst se stěhovali cizinci, především Němci, ale také Vlaši /Hallowé/ a Nizozemci, zejména šlechta.

Toto silné obsazování našich zemí Němci začalo sice už za Václava II., ale nejsilnější bylo po míru Vestfálském. Nástupce trůnu - Ferdinand III. potom pochopitelně v Obnoveném zřízení zemském dal rovnocennost řeči české

a německé a jako úřední řeč zejména u soudů - stanovil němčinu. Nová cizí šlechta i její poněmčené úřednictvo tehdy naprosto zotročili selský lid. Už předtím, v 16. století, se dostal drobný lid úplně pod moc pánů a měst, ale tentokrát už to bylo naprosté zotročení, protože každý z těch pánů a šlechticů si mohl dávat ve svých patrimoniích /~~územích~~ územích/ zákony jaké chtěl. I když někteří z pánů byli též lidmi dobré vůle a dobří křesťané, tak neuhlídali některé panství proti svým vlastním úředníkům. Ti si totiž pravomoc vykládali také libovolně. Nehledě k tomu, že cizí šlechtici naprosto neměli takový vztah k lidu, jaký měla stará šlechta - neměli to pravé feudální cítění sounáležitosti s lidem. V důsledku těchto poměrů vznikly už r. 1680 velké selské bouře, které ~~ale~~ byly krvavě potlačeny. Také poddaným městům byla upírána jejich práva a v královských městech vládli císařští rychtáři a královští úředníci. Do jisté míry má Alois Jirásek právo nazvat toto období dobou temna, jenomže on to temno svádí na katolíky, což není oprávněné, nebo na ducha protireformace. Víme, že např. mnoho jezuitů se úplně ztotožnilo s lidem a právě tito jezuité zachovávali ve svých

letopisech a kronikách české vědomí, zvláště potom později. České knihy v tomto období skutečně mizely, jezuité je též pálili, to je pravda, protože zde bylo nebezpečí šíření bludů, a nic nového se lidem náhradou nedalo.

Protireformace ovšem měla i své velice krásné a kladné stránky, a sice vzdělávání lidu nejen po stránce náboženské, ale též všeobecné. Např. česká kázání, probouzení českého vědomí, povznesení lidu ve víře. Vystupovali zde znamenití kazatelé a duchovní tvorba na českém člověku byla v té době na úžasně vysoké úrovni. Náboženská úroveň vůbec byla vysoká. Lidu se vedle hloubky víry dostávalo i vzdělání, příležitosti žít s uměním. I na venkově a všude v klášteřích, ve farních kostelích. Stavěly se nové kostely a staré byly opravovány, mnoho českých řemeslníků z měst i venkova se na těchto stavbách podílelo. Též barokní statky venkovské měly úroveň jak architektury, tak lidových krojů. Celkově byla v té době u všeho vysoká estetická úroveň. Co se na jedné straně selskému lidu vzalo, na druhé straně vynahrádilo a dalo se mu velmi mnoho - dala se mu universální kultura, i ve společenském chování a v jednání. Nej-

vyšší ale byla úroveň duchovního života. Nemůžeme tedy tak docela hanit protireformaci, protože to byla cesta k pozdvižení lidu. Bylo to povznesení lidu v obyčejném, normálním životě. I když byl lid na jedné straně deptán, tak na straně ducha a mysli byl velmi vzdělaný. Katolická církev se sice zejména v prvních dobách - uplatňovala autoritativně, ale potom stěže velmi uvolnily. Bohužel se však zejména ze začátku donucovalo k přijetí katolické víry a to vedlo též k povrchnosti, že byli lidé katolíky jen navenek. Nebýt znamenitých kazatelů, byly by zůstaly celé skupiny venkovského lidu bez duchovního vedení.

Též se začala upevňovat Habsburská dynastie. Po Ferdinandu II., který byl sám korunován jako následník trůnu /zavedl tuto tradici též u svých synů - nechal jako následníka trůnu korunovat svého syna i vnuka/, přišel r. 1637 jeho syn Ferdinand III. Ferdinand IV., korunovaný za nástupce Ferdinanda III., zemřel ještě předtím ním, ale na trůn nastoupil vnuk Ferdinand II. Leopold I., který vládl od r. 1656 do r. 1705.

Tento Leopold I., je kladnou vladařskou osobností z Habsburské dynastie. Byl to

opravdu dobrý, křesťanský a spravedlivý panovník a za jeho vlády se projevíly kladné stránky protireformace. Např. se k němu mohl kdokoli odvolat, což za této doby narůstající poroby lidu byl velký klad.

Správu českých zemí ovšem dědili úředníci zemští a nejvyšším pražským purkrabím a zemští soudcové. Habsburkové už tehdy nesídlili v Praze, ani tedy Leopold I., ale ve Vídni. Vládou úředníků u nás, kterou zavedl už Ferdinand II., začíná velká byrokratizace. Za Leopolda I. si zemští úředníci rozmysleli zneužívat své moci, protože se k němu mohl kdokoli odvolat jako k císaři. Také se skutečně několikrát stalo, že se prostý člověk odvolal k císaři a ten mu zjednal právo. Po této stránce byla tedy vláda Leopolda I. velmi pozitivní.

Zástupcem české koruny svatováclavské byl také zemský kancléř. Ten zastupoval sněm i ve věcech zákonodárných a byl hlavou české kanceláře vídeňské, která byla nejvyšším úřadem nad korunními zeměmi a byla přímo při osobě císařově. Zemské sněmy u nás sice zasedaly, ale vlastní dějiny jsme už tenkrát jako národ neměli. Žili jsme dějiny rakouské a špatné doby v říši se dotýkaly českého lidu víc než němec-

kých obyvatel.

Tato vláda úředníků u nás - lepších i horších - byla pak i za Josefa I., který se už ani nedal korunovat za českého krále, /vládl v letech 1705 - 1711/. Po něm nastoupil jeho syn Karel VI., který vládl dlouho /1711 - 1740/ a ten se dal korunovat za českého krále až po dvanácti letech své vlády, a to kvůli otázce nástupnictví své dcery Marie Terezie. Karel VI. měl jen dceru, tak se ve věci nástupnictví odvolal k zemskému sněmu a žádal, aby byla odhlasována t.zv. pragmatická sankce - t.zn. zákon, který zaručoval právo nástupnictví i ženským potomkům Habsburského rodu. R. 1720 si dal tedy Karel VI. tuto pragmatickou sankci odhlasovat a sněm ji ~~schválil~~ schválil. Ale nebylo to tak jednoduché. I když byla odhlasována českým sněmem, bránili se Uhři a některé další země v rámci Rakouské ríše. Uhři se bránili proto, že nesli největší tíhu válek s Turky.

Vedle toho se v této době začíná vzmáhat Francie; dříve bylo francouzské království jen uprostřed dnešní Francie, jinak bylo obklopeno knížectvími a vévodstvími. Začátkem 18. století se Francie sjednotila - bylo to za vlády Ludvíka XIII., Ludvíka XIV. V době

kdy králové byli nezletilí, vládli za ně kardinálové - slavný Richelieu a Mazarin /Mazarin byl původem Ital - Mazarino - nechal si pak pofrancouzštit jméno na Mazarin /čti Mazarén//. Tito kardinálové byli velicí státníci, byli to víc státníci než duchovní osobnosti. A ti napomohli prestiži Francie v evropských dějinách. Tito kardinálové napadali Římskou říši, protože Francie nebyla v té době zapojena do Římské říše, založené Karlem Velikým. Římská říše se jim nehodila a samozřejmě se jim též nehodilo vzmáhající se Rakousko a moc rodu Habsburků /Španělské a rakouské větve/. Oba kardinálové i králové, které oni vychovali, se velice chystali proti Rakouské říši. Byla to tedy Francie, která podnikla boje proti Marii Terezií, provdané za Františka Lotrinského /rod habsbursko-lotrinský/. Francii šlo především o roztržení Rakouska. Spojila se tedy s Bavorsy - s Felixem II., který si dělal nároky na dědictví české koruny a táhli společně na Rakousko, aby uchvátili české země. Do Čech tedy vtrhli Francouzi a spolu s Bavorsy a Sasy opanovali Prahu, a ačkoliv ještě vládl Karel VI. a potom teprve byla legitimně zvolena Marie Terezie, tak dosadili za krále

českého vévodu bavorského Felixe II., protože byl manželem dcery Josefa I. Stavové čeští dokonce tomuto panovníkovi složili přísahu. Teprve po roce se podařilo vojsku Marie Terezie vyhnat Francouze z Prahy a z Čech a po tomto vítězství byla Marie Terezie slavně korunována za královnu. Ale zase se dostala do válečného konfliktu s Friedrichem Pruským. Uzavřela s ním tedy mír - nejprve r. 1742 ve Vladislavi, ale ten Friedrich vůbec nedodržel, tak znovu uzavřela mír r. 1745 v Drážďanech, kde udělal ústupky na úkor korunních zemí. Postoupila Friedrichovi celé Slezsko až na Opavsko a Těšínsko.

Už za Ferdinanda II. začala v Rakouské říši centralizace z Vídně. Za Marie Terezie a zvláště potom za Josefa II. dostala centralizace tvrdý zákonný podklad. Především pro nás znamenala naprosté udušení práv české koruny. S touto centralizací souvisela také ostrá byrokracie a tím vymazání státních práv českých. Země koruny svatováclavské se již počítaly mezi země rakouské - patřily k rakouské říši. Vytvořil se zde pojem mocnářství - císařství rakouské. Tento proces, který byl pro náš národ tak velice znehodnocující a

bolestný, nebyl pro střední Evropu tak docela negativní. Veliký blok Rakouska, který se zde vytvořil, zbavil střední Evropu čistě německé nadvlády, která jí hrozila narůstajícím velkoněmečtvím. Rakousko bylo tedy obranným valem a to jak proti Německu, tak proti Východu. V našich zemích se v té době sice odehrával proces poněmčování, ale Rakousko samo jako stát složený z mnoha národností nebylo nakloněno politice Německé říše. Němectví, které u nás bylo za Rakouska, bylo němectví rakouské, ale nikoli velkoněmečtví Německé říše. Jakkoli tedy pro náš národ byla nadvláda Rakouské říše těžká, přece jen byl v rámci Rakouské říše jaksi chráněn, jak se později ukázalo.

Vláda Marie Terezie se nazývá vládou osvícenskou. Pokud jde o naše země, tak za Marie Terezie a zejména pak za Josefa II. byly pro náš národ velmi nepříznivé poměry, zvláště co se týče germanizace, náboženství a kultury vůbec. Osvícená vláda to byla, pokud šlo o politiku sociální. Marie Terezie měla za rádce vynikajícího státníka - českého šlechtice Václava Kounice, který uměl Rakousko zabezpečit proti Francii, Německu i Vý-

chodu, ale nedbal o státní práva česká. Pomáhal vytvořit velké Rakousko, což mělo nakonec také svůj pozitivní smysl. Centralizace v té době pokročila zrušením České kanceláře ve Vídni. Tato kancelář byla naším jediným národním zastupitelstvím u císařského dvora. Místo ní byly zřízeny dva nejvyšší úřady, které byly společné jak pro Rakousko, tak pro české země. Jejich názvy byly nejdříve Nejvyšší soudní dvůr a Nejvyšší správa politická, potom r. 1754 bylo toto direktorium přejmenováno na Společnou dvorskou kancelář česko-rakouskou. Jednotlivé země přitom měly své zemské správy, zemské úřady a vlastní zemskou správu a zemským úřadem byly od sebe odděleny i Čechy a Morava.

Z této doby byly dobré reformy sociální. Sociální tlak se však projevil i po stránce náboženské. Osvícenectví za Marie Terezie zanebhalo stopy v tom, že šlo silně proti moci duchovenstva - přes katolické založení Rakousko-uherského mocnářství. Především už tehdy vznikající zednáři docílili, že byl r. 1773 jezuitský řád a dokonce byl zrušen i papežem. To pro náš národ nebylo dobré, protože zrovna dorůstala generace jezuitů českých, kteří měli silné vlastenecké cítění a vědomí /např.

Bohuslav Balbín, který se velmi zasloužil o český jazyk/. Tito jezuité také v nejširších vrstvách toto vlastenecké vědomí probouzeli.

Sociální reformy, které byly naprosto nutné, byly navozeny zákonnou formou. Byly zřizovány nové školy a vyučování na školách se zlepšilo, bylo zmodernizováno hospodářství, zavedena ekonomika. Marie Terezie také ulevila poddaným Robotním patentem, vydaným r.1775. Nejdůležitější na něm byl zákon, který vrchnostenské úřady podřídil úřadům císařským, takže už nemohla vládnout **zvůle vrchnosti**, protože bylo **legální cestou** odvolání k císaři.

V duchu oprav tereziánských pak Josef II. zrušil robotu a sice Tolerančním patentem r. 1781. Tento patent také dával rovnoprávnost protestantům, ale ne českým bratrům.

Vládnoucí skupina kolem Josefa II. byla přímo citlivá na vše, co souviselo s Čechy. Josef II. v naší literatuře platí za **znamení** tého osvíceného panovníka a dokonce i B. Němcová ho v Babičce oslavuje. Ale ve vztahu k našemu národu takový nebyl. Jestli to dělalo jeho úřednictvo, to se neví, zdá se, že ano. Za jeho vlády se v Čechách **vzmáhala germani-**

začnící vášně, která byla pro nás drtivá. Jediné, co opravdu udělal dobrého bylo, že zrušil robotu. Tím uvolnil i venkovskému živlu, což se pak hlavně projevilo v době národního obrození. Snad právě tato vděčnost venkovského lidu dává Josefu II. tuto aureolu znamenitého císaře.

Josef II. za pomoci silné a vševládnoucí byrokracie ničil rafinovaně všechny české hodnoty a to nejen umělecké. Např. zrušením některých úřadů, klášterů a kostelů a ničením hodnotných českých památek, nejvíc rukopisů. Nádherné, cenné gotické rukopisy, uchovávané v klášterích, české rukopisy se ani ne za zlatku prodávaly překupníkům. Zrovna tak staré obrazy. Např. byl zrušen augustiánský klášter na Karlově, který už od dob Karla IV. měl povinnost pěstovat vědy a umění, a cenné památky, které přechovával, byly rozchváčeny. Obohacovali se na tom předně měšťané a též pražský purkmistra. A také především měšťané podléhali germanizaci a jen proto, že z toho měli výhody, dávali své děti do německých škol. Mnoho obnovených kostelů bylo prostě zrušeno, zbořeno. Tak byl zrušen také památný kostel Božího Těla na Karlově náměstí, vystavěný Karlem IV. Bylo to přímo neslýchané,

co se u nás dělo. Josef II. chtěl dokonce zrušit svatovítskou katedrálu a udělat z ní kasárna. Naštěstí k tomu nedošlo. I na venkově se z kostelů dělaly sýpky, z klášterních budov hospodářská stavení a vše šlo do eráru, ale většinou se zase na tom obohatili jednotlivci. Dokonce byl zrušen i klášter blah. Anežky na Františku. Až donedávna byly v klášterním areálu dílny, bylo tam vše rozbité, špína atd., stal se sídlem pražské společnosti. Jako bezcennou minulost dal Josef II. dokonce odvést do Vídně korunovační klenoty české. A přitom se za českého krále prohlásit nedal.

I když měl Josef II. svůj sociální význam, tak pro náš národ je králem neblahé paměti a literatura, která ho oslavuje, jde proti vlastním podmínkám. Vyučovací jazyk byla němčina. Josef II. byl pro náš národ jedním z nejhorších panovníků. Ale protože tento nátlak byl tak veliký a na druhé straně vlivem osvícenectví zde bylo určité uvolnění a tolerance i náboženská, tak se zase rozmohli čeští vzdělanci, kteří se dovedli opřít o venkovský lid. Tak zároveň s osvícenectvím se zde ukazuje už v zárodcích národní obrození.

Na národním obrození je úžasné, že hrstka lidí, kteří byli zapálení pro národ, dovedla probudit i v českém měšťanstvu zase lásku k českému jazyku a k české minulosti, že pak už v letech čtyřicátých, padesátých a šedesátých devatenáctého století nastupuje nejen vzdělaná, ale i uvědomělá svoobodomylná česká společnost.

Josef II. vládl pouze deset let, zemřel r. 1790. Osvícenecké ideje v kladném smyslu se projevily až za nástupce Josefa II. - za jeho bratra Leopolda II. Leopold II. se zalekl tvrdého odporu, který způsobila germanizační centralizace a byrokratická praxe - a to nejen v Čechách, ale i v Uhrách a dokonce v Holandsku, které bylo dočasně připojeno k říši rakouské. Leopold II. tedy - jistě už i za součinnosti osvíceného a národně uvědomělého úřednictva - obnovil v Čechách sněmovní řízení, dal se okázale korunovat za českého krále a dokonce sám přivezl zpět do Prahy české korunovační klenosty. Zdá se, že jeho vláda by bývala byla osvícená, ale zemřel už za dva roky po nástupu na trůn - r. 1792, v roce, kdy ve Francii vypukla revoluce.

Jeho nástupce František I. by byl možná

pokračoval v liberalistických tradicích, ale zalekl se důsledků absolutismu, které se projevily ve Francouzské revoluci a sil, které byly proti byrokratickému absolutismu rakouskému. Tak raději nechal běžet praxi byrokratického centralismu.

R. 1806 pak František I. zrušil soustavu Římské říše, založené Karlem Velikým a stal se císařem rakouským. Římský císař tedy zmizel. Německá říše se rozpadla na řadu samostatných království a knížectví, ale už Friedrichem I. byla centralizována na císařství Německé. Jednotlivá království a knížectví zůstala v rámci Římské říše autonomní. Zbyl zde tedy císař Rakousko-uherský, císař Německý a král francouzský, který byl r. 1792 za revoluce popraven. Na dějišti Evropy se začíná objevovat Napoleon. A František I. dává Napoleonovi dokonce svou dceru Marii Luisu, protože první nástup Napoleonův byl bouřlivě úspěšný.

Napoleon Bonaparte byl rodák z Korsiky. Nejprve byl důstojníkem v armádě, pak pro své neobyčejné schopnosti se stal velitelem vojska. Po revoluci byla Francie rozvrácená jak společensky - byly samé popravy - tak i nábo-

žensky. Napoleon viděl zhoubné účinky revoluce a úpadek národa a přišel na to, že jeho příčinou je odstranění náboženství a duchovenstva. Byl úžasně schopným velitelem, dovedl strhnout lidi a uchvátit moc. V Evropě, která se bála, že plameny revoluce přeskočí z Francie do ostatních zemí, byla vytvořena v té době t.zv. Svatá aliance /to byl spolek - blok proti Francii - rakouský císař, německý císař a ostatní němečtí panovníci a ruský car/. Spojili se a chtěli vtrhnout do Francie a udělat pořádek, dosadit na trůn legitimní dynastii. Napoleon viděl, že zákrok Svaté aliance by pro Francii znamenal další zhoubnou válku, tak strhl na sebe moc a upevnil se uvnitř země. Odstranil revolucionáře a obnovil náboženský kult. Svatá aliance ho však neuznala a spojení císaři chtěli proti němu táhnout. Napoleon přešel tedy do protiútoků a došlo nejprve k bitvě u Lipska - to byla t.zv. bitva národů - tam Napoleon porazil Prusko a jeho spojence a okupoval potom Německo. Svatá aliance se rozpadla a Rakousko s Ruskem vytvořilo proti němu další blok. Opět došlo k bitvě - tentokrát na našem území - u Slavkova - té se říkalo bitva tří císařů /Napoleon, který se

prohlásil za císaře, rakouský císař a ruský car/• Napoleon opět zvítězil a táhl na Rusko. Dostal se až k Moskvě, za sebou vše spálil. Před Moskvou se musel stáhnout a v jeho armádě nastal rozvrat. Jednak to způsobila ruská zima, pak hlad a bída, protože jak armáda ustupovala, nacházela všude spáleniště, které při postupu za sebou nechali. Blok rakousko-ruský nakonec potom v poslední bitvě u Waterloo nad Napoleonem zvítězil.

Napoleonské války, které se odehrávaly na začátku devatenáctého století, se dotýkaly i našich zemí v rámci Rakouské říše. František I. v té době nechával vládnout své ministry a podle nich vypadala vláda buď absolutisticky nebo liberálně.

Rakousko se už ~~ž~~ od dob Marie Terezie nově utvářelo. Tím, že vzniká Rakouská říše, formuje se v Evropě dvojí němectví - jsou zde dvojí německé země: Rakousko, kde byla povolena germanizace a rys tohoto němectví byl rakouský /vyznačoval se zejména byrokracií a v armádě/, a Německo, kde bylo němectví velkoněmecké, které za Františka I. dostává zvláštní náplň kancléřem Německé říše - Bismarckem.

Po napoleonských válkách vstupuje František I. do Německého spolku, který má po zrušení Římské říše nahrazovat bývalé společenství národů Evropy. Tento spolek ovšem už od začátku příliš srdečný nebyl. Pro naše země nemělo zapojení Rakouska do tohoto spolku žádné výhody. A na to, zda chtějí země koruny české do něj vstoupit, se zemského sněmu nikdo neptal.

Po válkách napoleonských také trochu zemdlela rakouská byrokracie a tím intenzivněji se mohla vyvíjet obrozenecká kulturní tvorba v Čechách. Národní vědomí české bylo v té době neobyčejně silné a také velmi brzy zejména za Ferdinanda V. se přímo bouřlivě rozvíjela česká literatura, umění, architektura, sochařství, hudba atd. Vzniká vědomá spojitá česká kultura, která je po všech stránkách úspěšná, i když se staví bojovně vůči Rakouské říši. Začalo se též rozvíjet české školství, zakládaly se české školy. Uvnitř vlastenců už ty vztahy byly trochu horší. Češi se opět rozdělili. Byla zde strana mladočeská a staročeská, a mezitím různé proudy. V nesvornosti jsme v dějinách vždycky vynikali.

Po Františku I. nastoupil Ferdinand V., zvaný Dobrotivý, který byl synem Františka I. Byl to člověk slabý a dobrácký a soudilo se, že měl slabý rozum. Není to ale pravda. Byl spíš soukromnický založený, měl rád idylický život. R. 1836 se dal korunovat za českého krále. Měl rád české prostředí, o vládu se příliš nestaral a za jeho doby byl život - zejména pro Čechy - velice idylický a skýtal příležitost k rozvoji české kultury. Už za Františka I. byly zakládány spolky, školy, muzea a obrazárny i v ostatních zemích Rakouské říše. U nás šlo o tvorbu nové české kultury. Čeští stavové začali uplatňovat svá práva, takže český sněm už r. 1847 odepřel přirážku k daním a domáhal se svých práv. V této době se také všude v Evropě pod vlivem francouzské revoluce a osvícenského hnutí začínají projevovat revoluční živly. V Itálii, v Německu i v Uhrách.

R. 1848 nechal Ferdinand V. padnout velkého a pevného kancléře rakouského - Metternicha. Vypukla revoluce a žádala se konstituce /ústava/ - ústavní monarchie. Tak byl také ustanoven ústavodárný sněm království českého a pokládalo se za samozřejmé, že Čechy zůstanou v rámci Rakouska, ale jako

samostatné a korunní země. - Zrovna tak rakouští Němci, kteří ale do jisté míry rozbíjeli Rakousko vlivem velkoněmectví, žádali císaře na frankfurtském sněmu o ústavodárný parlament německý - pro všechny Němce. Uhři se odtrhli v rámci Rakouska jako samostatný útvar, takže vzniká říše - Rakousko-Uherská.

Pro Čechy ovšem vzpoura ústavo-státoprávní dopadla v r. 1848. špatně. Díky pevným ministrům byla revoluce v Čechách krvavě potlačena, i když byla v rámci legitimacy Rakouské říše a nijak ji nebourala. Byla u nás mnohá věznění, popravy, vyhnanství a na Čechy veškeré důsledky revolučního roku 1848 dopadly nejtíživěji.

V prosinci r. 1848 se Ferdinand V. vzdal trůnu a jeho nástupcem se stal jeho osmáctiletý synovec František Josef I. Ten vládl velmi dlouho - a sice od r. 1848 až do r. 1916. Ferdinand V. se pak odstěhoval do Prahy a bydlel se svou manželkou na Pražském hradě. Idyllicky tím navodil novou slávu Pražského hradu, který pustil, protože přes 200 let v něm už nikdo nebydlel. Bydlel tam v bídnych podmínkách. Chodil pak volně po Praze a byl neobyčejně oblíben /ten přídomek "Dobrotivý" X

mu dali právě Češi/. Ferdinand V. byla vůbec idylická figurka pro český lid.

Nový mladý císař nechal dál vládnout byrokracií pro strašné následky r. 1848. Vojské a úřednická správa se sice poněmčila, ale r. 1848 dokázal své. Ústava byla Čechům přece jen dána - a to oktrojovaná - říkalo se jí oktrojírka - čili vnucená, ale byla to ústava a zákonná základna. Ve Vídni byl zřízen Říšský sněm, který měl centrálně zákonodárnou moc pro celou říši a sněmy zemské měly mít vedlejší funkci. Důležité bylo, že byly touto ústavou zrušeny všechny úřady patrimoniální, t.zv. Vrchostenské. Tím byla nejen vrchnosti odňata moc, ale zároveň se dovršilo osvobození selského lidu. Poddanské poměry mezi šlechtou a lidem byly upravovány na úplně občanské základně. Lid potom byl námezdnou silou a nikoli robotníky. Tím je ústavně zřízena říše Rakousko-uherská - středoevropská říše na půdoryse kdysi keltského podunají. Její dějiny byly závislé také na tom, byli-li v čele úředníci. Poměry v říši určovali hlavní ministři - císařský ministr, ministr zahraničních věcí a ministr vnitra jako hlava policie /např. Bachovský absolutismus - podle Baha Alexandra, známého ministra vnitra/.

A v té době byla zřízena Rovnocenná rada říšská, na níž se měly ústavně podílet všechny národy Rakousko-Uherské říše. Z mnohonárodní politiky Rakouské říše se jednotlivé národy mohly domáhat svých práv na Říšském sněmu. Zvláště Češi se jich museli velice bojovně domáhat. Museli bojovat s Němci, kteří měli tendenci germanizovat ostatní národy pod vlivem velkoněmectví. Ale germanizace už nebyla tak úspěšná, protože už zde byla určitá národní svoboda. Dlouhá vláda Františka Josefa I. bylo dramatem těchto vztahů uvnitř Rakousko-Uherska a byla také obětí evropského dění, z něhož povstala první světová válka.

František Josef I. se narodil r. 1830, byl synem císaře Karla a bavorské princezny Žofie. Jeho matka, která ho také převážně vychovávala, byla velice energická. František Josef I. byl neobyčejně krásný člověk - vysoký, štíhlý, měl nádherné modré oči. Bylo mu teprve osmnáct let, když musel nastoupit na trůn do divokých poměrů revolučního roku 1848. František Josef I. byl člověk svým způsobem tragický. Neměl vynikajícího ducha, ale byl nesmírně ukázněný, disciplinovaný, osobně zbožný - velice zbožný a tvrdé vojenské kázně.

Snažil se dělat věci dobře, ale spadl do nešťastné doby a ocitl se v jejím víru bez předchozích praktických zkušeností. V prvních letech za něj vládli jiní - např. slavný ministr Bach. V klidných dobách by byl možná zvládl zemi - tak jako jeho současnice - britská královna Viktorie, která také dlouho vládla. Ale vše, co se v Rakousku dělo, dělo se vlastně proti jeho vůli. Chtěl se starat o svěřené národy, ale v Německu udával ten velmi silný kancléř Bismarck, který propagoval myšlenku Velkého Německa /v podstatě šlo o prusáckou nadřazenost a tato velkoněmecká propaganda působila i na Němce, usazené v rámci Rakouské říše/. Poměry se přiostrhovaly i ve vztahu k našemu národu. František Josef I. se čas od času snažil a pokoušel jednotlivé národy snižovat, protože Rakousko bylo jako říše v rozkladu. Ale působily zde hlavně síly z Velkého Německa, které se chtělo sjednotit pod pruským králem. František Josef I. byl také závislý na vysokých vládních úřednících a ti patřili buď k zednářům, nebo k velkoněmecké klince a nebo k jiným proudům. V říši sice také bylo hodně ušlechtilých liberálů - Němců, Rakušanů i jiných, ale ti byli na světové intriky krátoí.

František Josef I. se r. 1851 oženil s bavorskou princeznou Alžbětou. Měl sice původně státně namluvenou její sestru Marii, ale Alžběta si ho lstí vynutila. Byla to velmi divoká princezna /ten její rod také nebyl docela normální - strýc byl šílenec/. Okouzila ho a on si jí tedy vzal místo Marie a nesmírně ji miloval. Alžběta byla neobyčejně krásná a třebaže se vůbec nestarala o vládu, způsobila řadu všelijakých situací. Svým manželem nakonec pohrdala a říkala mu "Feldwebel" /rotmistr/, což byla vůči němu křivda. Pro její dobrodružnou a vášnivou povahu byl František příliš disciplinovaný a klidný a neměl vzletného ducha. Nejen, že byl vržen do vlastní soustavy, která už byla dědičtvin po předcích, ale navíc rakouský dvůr byl plný arcivévodů a arcivévodkyní, a ti měli každý své zájmy a intriky a ovládali země, které patřily rodu Habsburků. Také u dvora spolurozhodovala Františkova matka Žofie a potom Františka později úplně ovládala jeho dcera Valérie, která byla ohtivá noci a peněz. Alžběta sama jezdila na cesty, měla spoustu milenců, hlavně Maďarů. František jí to jaksi toleroval. Také proti tomu nemohl moc dělat. Alžběta ho krom toho stále znovu

upoutávala, protože byla velice krásná.

Osobní tragédie Františka Josefa I. a události rodu Habsburků vůbec se silně odrážely i v našem národě. František Josef I. chtěl, aby v jeho říši bylo vše v pořádku, aby v ní byl řád. Snažil se být spravedlivý a jakmile přišel na nějakou nespravedlnost, snažil se ji napravovat. Nestáčil však na rozhárané poměry velké říše a velkými národnostními rozpory. Vládli za něj druzí, nevyznal se v poměrech, nebyl geniální panovník. Měl sice určité vladařské nadání, ale byl zakletý do vídeňského dvora a do všech situací, které tam byly vytvořeny. Už ve svých osmnácti letech musel rozhodovat o konstituci pro svou říši. Ta konstituce se nehodila Velkoněmcům a odporovala tradici rodu Habsburků, protože oni byli absoluti a rod přísně katolický - v dobrém i v chybách. Pod vlivem Habsburků a z opozice vůči husitství se v naší zemi vytvořilo státní náboženství katolické, které bylo poznamenáno klerikalismem a sloužilo státu - jak to řekl vtipně kardinál Švarcenberk o šlechtě - že má zvláštní soukromé postavení v salonech P. Boha. Bylo to privilegované katolictví a prakticky zde šlo o náboženský rozklad - a to nejen

u nás, ale i v jiných zemích.

Rakousko se skládalo z německých národů a Němci pod vlivem Bismarcka si přitom dělali v Rakouské říši hlavní nároky. V r. 1848 to vybuchlo: šlechta i úředníci, kteří měli hlavní vliv, prosazovali absolutismus a chtěli centralizaci. Zde se jeví taková divná tragédie našeho národa. I když my jsme mohli mít jisté prvenství jednak odbojem husitským, který byl do jisté míry - alespoň ze začátku - oprávněný /později už ne/, jsme vždycky nejvíce utrpěli. Tak i v r. 1848, i když jsme se jako Češi nechtěli odtrhnout od Rakouska, byli jsme nejtíže potrestáni. Uhry se chtěly vysloveně odtrhnout - požadovaly autonomii, Němci se chtěli pořád sjednocovat ve Velkoněmecké říši pod pruským králem, ale žádný z nich nenesl tak tvrdé následky jako my. /Snad také proto to Uhry tak neodnesly, že královna Alžběta na Maďary držela. Také v tom byly různé pletichy/. A František Josef I. tyto poněry nedokázal urovnat a nastala na to ani osobní spravedlnost.

Tragika v osobním životě Františka Josefa I. se projevila i na jeho synu Rudolfovi /nar. r. 1854/. Princ Rudolf, který pak

dostal za manželku belgickou princeznu Štěpánku, spáchal sebevraždu. Žil velmi divoce a měl řadu milenek a nakonec pohlavně onemocněl. Byl to však člověk neobyčejně nadaný, ale povahu měl po matce, která mu nadržovala. Byl to princ vysloveně liberální, stýkal se spíš se studenty a uplatňoval liberální myšlenky, stýkal se s odbojovou vrstvou, zejména proti vídeňskému centralismu. Byl velice schopný, ale šel proti otci a jeho vůli - právě pod vlivem matky. Chtěl poměry v Rakousku konsolidovat a došel v odboji tak daleko, že by býval musel být podroben soudu, a tak tedy spáchal sebevraždu.

František Josef I. měl v životě jedno neštěstí za druhým. Také potom jeho manželka, která žila velmi neklidným životem, byla v Ženevě zavražděna italským anarchistou /probednuta zezadu dýkou/. Poslední tragédie v jeho životě byla, že on, který byl rozhodně proti válce a nejvíce proti válce po boku Německa, protože Velkoněmce neměl rád a také osobně měl velmi nerad císaře Viléma, musel jít po boku tohoto Německa proti Francii a Anglii do války. Dost jasně viděl, že se jeho říše rozkládá. Zemřel pak r. 1916.

Do této války - do první světové války byl František Josef I. vnučen bosenskou tragédií. Jeho nástupcem se stal Ferdinand de Este, o kterém se říkalo, že byl na straně velkoněmecké a který byl od anarchistů v Sarajevu zavražděn. Ale podle nových dokumentů se zdá, že celý sarajevský atentát byla velká intrika. Ferdinand zde byl obětován. Neví se dost dobře, jestli v tom měli prsty Velkoněmci. Je pravděpodobné, že propaganda způsobila řeči, že Ferdinand drží s Velkoněmci. Ale on nebyl ani proti Čechům, naopak si za manželku vzal českou hraběnku, velice chudou šlechtičku.

Po zavraždění následníka trůnu Ferdinanda de Este nastupuje syn jeho synovce, a sice Karel - poslední Habsburk, který byl vychováván vyslovně s tendencí pro Čechy. Karel vojánočil v Čechách, mluvil česky a jeho vychovatelé byli znamenitý český historik a potom kněz, premonstrát. Karel se oženil s velmi chudou princeznou ze severoitalské královské rodiny z Parmy - Zitou. Tato Zita byla velmi ušlechtilá. Jejich syn, jímž jsme došli až do dnešní doby, je známý Otto Habsburský, který má stále rakouského císaře, ale pracuje jako sociolog evropského formátu a žije

v Západním Německu. Velmi se účastní evropské politiky, ale je z těch řídkých kandidátů trůnu, kteří jsou si vědomi, že staré dynastie jsou do budoucna nesmyslné. Dokonce se sám vyjádřil, že jeho vidinou je předseda spojené Evropy. Osobně je demokrat. Chtěl v r. 1918 dát národům konstituci, ale už bylo pozdě. Jeho říše se rozpadla.

Tolik k dějinám, pokud se týkají rodu Habsburků. V našem národě nemohla být láska k Habsburkům, která by se dala opřít o historii. Může zde být ve vztahu k nim pouze spravedlnost, protože pod vlivem propagandy a zájmů různých národů s námi nezacházeli zrovna moc dobře. Proti-habsburská propaganda se tedy u nás měla o co opírat.

Koncem minulého století - vlastně už od r. 1848 se Rakousko pomalu rozkládalo. A v době, kdy se začalo rozkládat, postavila se za Čechy jedna veliká a velice čistá osobnost - Karel Havlíček Borovský. Na jeho osudu máme ilustrované poněry u nás v období centralizační diktatury. Po r. 1848 byla tedy napřed slíbená konstituce, ale pak tuto konstituci vytvořila vláda a národům ji oktrojovala /vnuťtila/. Prvním kancléřem v té době g byl kníže

Švarcenberk a po něm se dostává k moci Bach s absolutistickou linií - a v jeho době už neplatila ani ta oktrojovaná ústava.

Alexander Bach byl ministrem vnitra a zavedl tedy také policejní režim, který se v této pro náš národ nejhorší útlakové době dá srovnávat se známými policejními režimy. Ale pořád to byl ještě takový uvážlivý režim, i když násilnický, jako každá policejní vláda.

Na případu boje K. H. Borovského, který byl jedním z nejčistších lidí, které máme v historii, vidíme boj s centralismem, klerikalismem a úředním katolicismem. Jak se o Havlíčkovi říká, že bojoval proti katolicismu, tak to je omyl. Havlíček byl katolíkem a zemřel zaopatřen sv. svátostmi. Ani v ostře ~~klurickém~~ protiklerikálních básních katolíky nenapadá. Napadá pouze státní náboženství, které bylo nesprávné z hlediska ostodozrných katolíků. K.H. Borovský se dokonce chtěl stát knězem a sice ne z náboženských pohnutek - z lásky k Bohu /proto se jím nakonec také nestal/, ale protože měl za to, že jako kněz by mohl nejvíce působit mezi lidem jako národní buditel. Vstoupil tedy do semináře a tam narazil pro své češství. Jeden profesor ho kvůli tomu pronásledo-

val. To ho poučilo o rakouském oficiálním katolicismu, který byl spíš politikou než náboženstvím. Násilnický katolicismus byl vůbec neštěstím pro náš národ. A proti němu jde Havlíček, ne proti víře katolické, ani proti církvi jako takové.

Havlíček začal působit za Bachovské éry a osobně se choval neobyčejně statečně. Předtím byl dlouhou dobu v Rusku. Ze začátku byl nadšený panslav - t.j. chtěl se opřít o Rusko, aby nám pomohlo, ale brzy prohlédl. Klasickým zůstává jeho důsledné varování před Rusy a bezhlavým panslavismem. Říkal, abychom nepodléhali, nespoleháli na Rusko, protože ono by se o nás staralo jen ve svém vlastním zájmu. Rusové však nikdy neměli zájem - ideový zájem o slovanské národy.

Než se dostaneme k líčení života K.H. Novorského, podíváme se ještě jednou v krátkosti na dějinné události jeho doby. Po r. 1848 nám byla tedy dána oktrojevaná konstituce, po níž. zv. Diplom, který měl uvolnit český národ, ale ani ten se neuplatnil. Roku 1860 se zdálo, že přichází konečně jakési uvolnění. Byla zesílena Říšská rada, byla slíbena samospráva jednotlivým zemím - i Čechám, ale

hlavně Maďarům a těm skutečně byly vráceny některé státní výsady a získali určitou samostatnost - proto také pak byl i dualismus v názvu říše - nebyla to už jen Rakouská říše, ale Rakousko-Uherská říše. Ta se nyní dělila na Předlitavsko a Zalitavsko /podle řeky Litavy/. My a Poláci jsme byli Předlitavsko, Maďaři a Jihoslované Zalitavsko. V rámci Předlitavska se neuplatnily žádné zvláštní výsady, i když byly slíbeny. Zde totiž působilo Velkoněmectví a zejména proti Čechům byl zaváděn ostrý odpor. My jsme se bránili, to je pravda. Udělala se sice zesílená Říšská rada, ale statut Říšské rady r. 1931 byl ustanoven tak, že vždy měla navrch německá menšina proti ostatním národům. A to vyvolávalo mezi Němci a ostatními národy soustavné napětí. A na nás se zaměřili nejvíce. Karel Havlíček se už ani nedečkal této rozšířené Říšské rady, protože zemřel ve 36 letech r. 1856 na tuberkulosu.

Havlíček viděl kam směřuje centralizace, že zde jde o prioritu německého národa vlivem Velkoněmců a bojoval proti tomu. Ale věděl - a to bylo nesmírně důležité - že si musíme pomoci sami. Že nám celý odboj nepomůže, odkud se nepostavíme jako národ na vlastní nohy -

a to především po stránce hospodářské.

Idealistické obrozenectví, které probouzelo národ, bylo jistě dobré, ale Havlíček působil na to, že jsme se stali i po stránce hospodářské národem, který se postavil na vlastní nohy a uměl se orientovat v současné době. Měli jsme např. vlastní průmyslníky a statkáře, kteří se starali o to, aby se vzmožli a pomohli vytvořit národní hospodářskou nezávislost. A skutečně jsme se na tuto nezávislost jako národ vzmožli - a to vlivem Havlíčkovým. To byl kus práce, že se národ vzmožil a dostal do ruky hospodářskou moc. Politikové - liberální Mladočeši a konzervativní Staročeši, reprezentovaní Riegrem, se mezi sebou prali, ale opravdová síla vycházela z aktivního uplatnění národních sil. A toto probudil v národě K. H. Borovský, který byl osobně neobyčejně čistý a charakterní člověk.

K. H. Borovský působil hlavně jako novinář. Národní noviny, do kterých psal, vydávala česká šlechta. Šlechta vůbec podporovala národní obrození - a to jak přímo česká šlechta, tak cizí, která po Bílé Hoře zabrala opuštěné statky a srostla s českou zemí. A protože už uplynulo víc jak dvě století od Bílé Hory, zcela zdomácněla. Šlechta měla státo-

právní vědomí a měla též vědomí, že centralistickou správou je české království utlačováno. Měla vědomí svobodné šlechty. Tato šlechta potom podporovala obrezenecký živel, probuzené národní vědomí.

Šlechta také vychovávala vzdělance /např. Palackého, Šafaříka/. To, co nedokázala buržoazie - vychovat dělníky - to dokázala odstupující šlechta /dát národu vzdělané lidi/. A uměla lidi také podporovat. Např. vznikající Národní galerii propůjčila své sbírky. Cílevědomě vychovávala vzdělance i po stránce společenské. Protěžovala je, umožňovala jim cesty do ciziny atd. Zvláště se v tomto směru angažovali Švarcenberci a Lobkovicové.

Národní noviny pro K. H. Borevského tedy vydával hrabě Vojtěch Dejm. On též kryl Havlíčka.

Havlíček znal ruské poměry i poměry ve světě a ideje, které postavily národ na nohy, byly zhuštěny v myšlence: Národ se musí hospodářsky postavit na nohy, musí být soběstačný a personálně silný.

Národní noviny působily ohromně v nejširších vrstvách. Byly vydávány v nejhorší době - za Bachova absolutismu. A nejvíce

působila satirická příloha, kterou z velké míry dělal Karel Havlíček sám. Obsahovala epigramy, satiry a jmenovala se Šotek. Poslední čísla Národních novin vyšly r. 1850. Další dobu předtím byly potíže s cenzurou a nakonec byly zabaveny. Ale Havlíček se nedal. Šel do Kutné Hory a vydával tam časopis Slovan, a to hned po zastavení Národních novin v r. 1850. Psal dále. Když se něco nemohlo hned vydat, tak se opisevalo. Ve Slovanu např. vyšly Epištoly Kutnohorské.

"SLOVAN" měl úspěch. Je pozoruhodné, že jeden člověk jedna osobnost postavila národ na nohy. Karel Havlíček Borovský byl pro náš národ jednou z nejdůležitějších osobností z celého Rakouska. Bachovi stále za to zavést Vídeňský deník, který měl být kontra Havlíčkovy noviny - provládní. A naše národní povaha se zde opět nepěkně projevila. Do Vídeňského deníku, který byl založen proti Havlíčkovi a měl podporovat centralismus, byli také zapojeni někteří bývalí spolupracovníci Havlíčka. Nesvernost je pro nás neobyčejně příznačná.

Nejhlubší zamyšlení pro nás jako pro národ: jsme velcí v postavách svých obrozenců,

ale jakmile zafouká protivítr, hned se najdou zrádci. Když ti lidé s Havlíčkem spolupracovali, museli vědět, o co mu jde.

Vídeňský deník našťěstí se neuplatnil, naopak. Česká veřejnost se žádala "SLOVANA" a jeho myšlenky si brala za své. Havlíček v lidech zvítězil.

Poslední číslo "Slovana" vyšlo r. 1851. Cenzura se proti Havlíčkovi ostře opřela a časopisu hrozilo zastavení. Havlíček tedy napsal poslední číslo a na to řekl: "Nehodlám nikomu dopřát radosti, aby "Slovana" zapověděl, proto jej sám sobě zapovídám. Pošé "Slovana" skutečně přestal vycházet.

V osobě K. N. Borovského se jeden člověk opovážil postavit proti státnímu aparátu a musela na to být celá úřední moc, aby mu to zapověděla, protože měl pravdu. Havlíček dráždil i Bacha osobně. Byl to zápas jednoho malého českého novináře s mocným ministrem celé Rakouské říše.

Havlíček byl tedy postaven před soud - a to před kutnohorskou porotu - jako rebel. Protože se však už v národě probouzelo nejen národní vědomí, ale vědomí svobodymilovného odboje, tak porota Havlíčka osvobodila.

A dokonce ho osvobodil Němec, který tuto porotu ovlivnil. Vládě ale to nestačilo k tomu, aby porotu zrušila. Nemohla totiž spoléhat na to, že poroty budou dost poslušné. Když byl Havlíček osvobozen porotou, byl na osobní rozkaz Bachův zatčen a internován v Tyrolském Brixenu. /Tam potom také napsal své slavné Tyrolské elegie, Křest sv. Vladimíra a j./. V Brixenu sice byl pod osobním policejním dohledem a nesměl se více než na míli vzdálit od města, ale jinak žil v soukromí a měl nad sebou dozorčího četníka.

V Brixenu také u něj propukla tuberkulóza. Byl tam sám. Těsně před internací se oženil, svou ženu Julii velice miloval a stýskalo se mu po ní, i po malé dceře Zdeňce. Pak také internace tak nesmírně aktivního člověka byla velkou zátěží, duševním utrpením. Trpěl, že byl zbaven možnosti pracovat a působit. Psal sice - a to velmi ostré dopisy - hlavně své ženě Julii do Prahy. Když onemocněl, pustili ji potom i s dítětem za ním do Brixenu. Jeho manželka se tam však asi od něj nakazila, propukla u ní rychlá tuberkulóza a musela se vrátit do Čech.

Roku 1855 jej Bach na přímluvu hraběte Thurna z Brixenu propustil, ale zřevna v tom roce, kdy se vrátil, jeho žena Julie už zemřela. Bylo mu tedy povoleno, aby pobýval u svého rodiště - v Německém Brodě, ale také tam byl hlídán a koncem r. 1855 zemřel, zapatřen jako věřící katolík. /Byl vždy věřící, proti víře nikdy nebyl, jen proti oficielnímu rakouskému klerikalismu/. Jeden z našich katolických literárních historiků říká, že ačkoliv šlo o satiru, tak epigram k sv. Janu Nepomuckému byl hlubokou modlitbou. Je to onen známý epigram:

"Svatý Jene z Nepomuku,
drž nad námi svoji ruku.
By nám Bůh dal, co dal tobě,
by náš jazyk neshnil v hrobě."

Na Havlíčkově pohřbu se sešly všechny osobnosti tehdejší doby. Byl to pohřeb manifestační. Průvod šel přes celou Prahu, Božena Němcová nesla věnec /trnový/ a při tomto pohřbu se probudilo mnoho dalších vlastenců.

Národ v té době už byl probuzen a věděl, co chce, a to ve všech vrstvách - měšťanstvo, rolnictvo i dělníci. Ale už zde začínaly se tvořit náznaky pozdějšího stranictví, které

nás přivedlo do dnešní situace. Boj Staročechů s Mladočechy nebyl tak zlý - nebyl to totiž ani tak boj ideový, jako spíš to byla otázka taktiky. Staročechi chtěli zůstat v rámci Rakouska, Mladočechi byli radikálnější, ale dost kolaborovali, kdežto Staročechi zůstávali zásadoví.

Musíme se častěji zamýšlet, co pro náš národ znamenali šlechtici a jak nás charakterizovali. Např. hrabě Thurn, který se přimlouval za Havlíčka, podporoval národní boj a osvobozovací hnutí. Jeden ze šlechticů se též ostře vyjádřil o naší národní povaze. "Čech je buď hulvát a nebo lízá ruku." Bohužel, je to pravdivý postřeh.

V době Havlíčkově byl též kolem císaře Františka Josefa I. boj o korunovaci, protože on se nedal korunovat. Dal se korunovat za uherského krále a nikoliv za krále českého. To byla do jisté míry urážka národa. V té korunovaci však zabraňovali jednak Velkoněmci, jednak Maďaři, kteří dokazovali svou suverenitu. Vždy se prostě našly nějaké důvody, že se korunovat nedal. Tento fakt pak sehrál důležitou roli za první světové války, když

vznikl vojenský odboj proti Rakouské říši, že přitáhli k říšskému císaři a ne ke králi českému.

V první světové válce se už projevil internacionální socialismus, který byl proti této válce. Vznikla První internacionála sociálních demokratů a objevují se už i síly komunistické, které se snažily použít této války k provedení sociální revoluce. Sociální demokrati spíš v rámci jednotlivých států, ale komunisté už měli cíle komunistické světovlády. To byla jedna rozkladná síla v Rakouské říši. Další rozkladné síly si způsobil rakouský centralismus sám.

Češi byli v té době už tak daleko, že byli schopni odboje a použili k němu první světové války. Řada lidí odešla do emigrace a bojovali jako legionáři. Mezi nimi byla i pražský profesor filosofie, který byl předtím docentem sociologie na vídeňské univerzitě - Tomáš Garrig Masaryk.

Masaryk už hned po svém příchodu do Prahy začal působit ve smyslu Havlíčkově. Byl to osobně nesmírně statečný a čistý člověk, který pochopil Havlíčkovy ideje. T.G. Masaryk

pocházel z Moravského Slovácka a dovedl v řadě věcí bojovat s Rakouskou říší. Tak se např. dovedl zastat Židů, proti kterým povstala kampaň kvůli nějaké vraždě na Českomoravské vysočině, která byla charakterizována jako židovský rituální, ačkoliv šlo o vraždu z vášně. Židi totiž byli po stránce ekonomické na výši, měli v rukou řadu podniků. Z tohoto důvodu se jich Masaryk také zastal.

Masaryk měl v říši spoustu nepřátel. Prepukla špionážní aféra a on byl též kron chorvatského žurnalisty z této špionáže obviněn a přitom o špionáž vůbec nešlo. Rakousko v této aféře chtělo kompromitovat Jugoslávii a Chorvatsko. Masaryk se proti tomu postavil a při procesu obviněného rehabilitoval. Jako rakouský profesor sociologie poznával velice dobře poměry, které v Rakousku vládly a také Rakousko rozkládaly. Síla, která nakonec vnitřně rozvrátila Rakousko, bylo velkoněmectví, které se v Německu už dávno projevovalo touhou po sjednocení Německa pod vedením Bismarcka. Velké Německo se dívalo na Rakousko jako na svou příští kořist, protože v něm byli německy mluvící lidé a Rakousko, které bylo jak proti Německu, tak i proti

Evropě, Východu i Rusku, by se po uchwácení stalo Velkoněmcům dobrým spojencem. To byla myšlenka "zeleného kancléře" Bismarcka, který také prosazoval velmi zajímavou větu pro nás: "Kdo je pánem Čech, ten je pánem Evropy."

Viděl v Čechách srdce Evropy. Němci se při prosazování těchto myšlenek opírali o germanizaci vyšších českých vrstev po Bílé Hoře. Habsburský rod se však proti tomu bránil. František Josef I. neměl rád Bismarckova ohovance - císaře Viléma. Ale přesto působila tato velkoněmecká myšlenka na vojáky, na část úřednictva a žurnalistiku ve Vídni. Proti tomuto proudu působila naše šlechta a národní obrození.

Velkoněmecká klika, která při vypuknutí první světové války v r. 1914 byla pod ideovým rozkladem, donutila Františka Josefa I., aby se ve válce spojil s Německem - a ten to udělal jen velmi nerad. Tímto spojením s Německem se pak také urychlil rozklad Rakouska, protože Rakousko německé nebylo a lidové vrstvy už vůbec ne. I Vídeň byla víc slovan-ská. Prostí lidé tam chodili do služby, nižší střední stav /obchodníci, řemeslníci/ byl slovanského původu. A Rakousko tím, že se

spojilo s nepřátelským Německem, se rozložilo. Národy uvnitř Rakouska si tuto skutečnost uvědomily, a zejména český národ, který už měl svůj vlastní průmysl, hospodářství i obchod. Od r. 1872 už také pražská universita byla rozdělena na českou a německou a česká universita velmi vzkvétala. Masaryk, který byl z Vídně přeložen do Čech, protože byl ve Vídni nepohodlný právě pro své spory s rakouskou byrokracií a militarismem, byl jmenován profesorem české university Karlovy.

Masaryk už před svým přeložením do Prahy velmi působil na mládež. Měl též proti sobě silnou opozici, reprezentovanou zejména básníkem Viktorem Dykem. Masarykova osobnost je naprosto kladná. Byl uvědomělým Čechem, byl velmi vzdělaný a měl velký rozhled. Ale - a to zejména na začátku svého působení - byl vysloveně člověkem české opozice. Tím navazoval na opoziční proudy, které byly v Čechách, především na husity a české evangelictví, takže přestoupil z katolické církve do evangelické. Jako každý čerstvý konvertita byl v tom přestupu moc důsledný. Nebyla to u něj otázka náboženského poznání, ale poznání politického. Neuvědomil si však v tomto svém postciji, že

zastupuje určitou částečnost české opozice a protože byl vždy důsledný, tak zabořil do extrému a opřel se o kruhy evangelické, což bylo potom v první republice negativním jevem. Masarykův náhled na svět byl v podstatě katolický, pouze napadal klerikalismus a státní tradicionalismus - což by napadal každý katolík, ale nutil katolíky do opozice tím svým "hejhusitstvím". Ze začátku své profesorské a dokonce i presidentské činnosti byl tedy velmi opoziční - byl na straně evangelické opozice, čímž se stalo v českém národě potom mnoho chyb. Ale na konci svého života došel potom ke správnému poznání a svým postojem se vrátil k víře z mládí a dokonce své příbuzné, která přestoupila v Americe na katolickou víru, napsal dopis, ve kterém jí tento čin vřele doporučoval. Pouze jeho minulost a společenské postavení mu zabráňovaly v tom, aby znovu nekonvertoval ke katolíkům.

Masaryk byl také velmi nepřijatelný komunistům, protože napsal knihu zásad o sociální otázce, v níž se velmi ostře postavil proti komunismu, protože ho znal z ruských legií.

Osobně byl Masaryk neobyčejně statečný

člověk. Když se postavil do čela odboje za první světové války, bylo mu už přes šedesát let. Odešel tehdy jako emigrant do ruských legií a z té doby napsal spis "Rusko a Evropa", v němž se staví za názory K.H. Borovského v odhalení poměru Čechů a Rusů. Teoreticky objasnil komunismus, nesociální socialismus Marx-Lenina a byl důsledný teoretický odpůrce. Legionáři, kteří s ním v Rusku bojovali, říkali o něm, že velmi spoléhal na pomoc Boží. Krédo jeho životního postoje bylo katolické. Říkal, že člověk musí jednat tak, aby jeho svědomí bylo v souladu se zorným úhlem věčnosti, t.j. žít pod zorným úhlem věčnosti /sub speciae aeternitatis/. Osobně byl zbožný, ale měl názorové znatky - jako důsledný Čech a epozista. Že však na Bílé Hoře bojovali proti Habsburkům a útlaku v Evropě i katolíci, to si neuvědomil. Následovníci nějakého ideového směru jsou totiž většinou extremisté - "papežtější než papež" - vytrhnou jednu myšlenku ze souvislosti a na ní budují.

Protože Masaryk to přehnal s epozicí a byl přitom tak silnou a kladnou osobností národa, tak za sebou strhl davy. Např. ná-

rodní socialisté potom přijali v této otázce cele jeho názory a byli proti katolíkům. Díky velké oblíbenosti a autoritě Masarykově se u nás pak vytvářela ta nešťastná myšlenka, že jedině husitství bylo v pravé opozici a tento názor úplně přehlíží skutečnost, že v období národního obrození to byli především čeští kněží, kteří budili národ. Prostě se všechno, co bylo katolické, podceňovalo. Přispěl k tomu též státní klerikalismus rakouský. Vysoká církevní hierarchie byla většinou německá - a to už stačilo - a nevědělo se, že někteří z nich byli lidé velmi spravedliví a kvalitní - např. kardinál Švarcenberk.

Masaryk tedy ve válce - na frontě - žil za svobody dítek Božích, chodil klidně v dešti kulek a věřil, že je chráněn, pokud Bůh nedopustí. Byl opravdu vnitřně svobodný.

Udělal veliký kus práce v národním odboji. Češi, kteří dali korunu prvnímu Habsburkovi po vymření Jagelovců, také potom posledního shodili. Poslední Habsburskové si už začali uvědomovat, že díky českému národu byli z pouhých vévodů rakouských povýšeni na krále a právě Karel Poslední už byl v českém duchu vychováván, ale už bylo pozdě.

Masaryk jako legionář v Rusku zažil jednak skutečnost, že všem českým vojákům jde o samostatnost národa a pak tam také zažil revoluci r. 1917 a skutečnost, že jejím vlivem začíná v zemi rozklad. Naše legie v té době také vyhráli jednu rozhodující bitvu proti bolševikům. Byla to hrdinná bitva a Češi se v ní chovali nesmírně statečně, ale potom se část našich legionářů - i když nepatrná - přidala k ruským revolucionářům a další část se pak vrátila oklikou domů /byla to t.zv. anabase legionářů/. Lebie se utvořily nejen na ruské frontě, kde jich bylo nejvíce a byly ideově formované, ale tvořily se i jinde - v Itálii, ve Francii a pod. Češi bojovali v cizích službách za svůj národ a to velice úspěšně. Naše státní samostatnost - první republika - byla vybojována a draze jsme ji zaplatili krví.

Masaryk měl ve svém boji za samostatnost českého národa ještě jednu výhodu: mohl se opřít o západ a zabezpečit republiku diplomaticky. Měl spolupracovníky ve Francii, v Americe a velké plus bylo, že měl manželku Američanku /Charlota Garyková/. Přes ni se dostal k Rooseweltovi a dovedl ho přesvědčit, že Češi a Slováci chtějí samostatnost. Co se týče

přiřazení Slovenska, tak Masaryk byl v této myšlence podporován americkými Slováky, kteří dávali veliké sumy na toto osvobození svého národa a opírali se přitom o myšlenku, že Slovensko, které nemělo historické právo na samostatnost jako naše země, se stane samostatným jen tehdy, když se přiřadí k Čechům.

Naše země měly dvě ideové základny, na kterých se mohl utvořit nový stát, jednak to bylo právo na sebeurčení /každý národ má právo o sobě rozhodovat/ a za druhé to bylo historické právo. Masaryk mohl dokazovat, že Češi mají právo na svůj samostatný stát, protože mají ~~příx~~ samostatný státní celek už od dob svatováclavských. Naše země - Čechy, Morava a Slezsko - se nazývaly zeměmi koruny svatováclavské. Právo na sebeurčení mohli potom použít i Slováci a přidali se k nám. Na Slovensku tuto myšlenku přijali především zemané - ti byli totiž většinou luteráni. Luteráni byli na Slovensku velmi silní, asi stejně jako katolíci. Tím se dá vysvětlit složitost vývoje na Slovensku už v období první republiky, nehledě na okupaci a dnešní dobu. Luteráni a zemanstvo slovenské velmi bojovali za spojení s Čechy a Moravou v sa-

mostatném Československu.

Je zde jedna zajímavost z doby, kdy se ideově utvářel náš stát. Historik Josef Peckař propagoval, aby se nově vznikající stát nazýval Velkou Moravou, protože máme právo - historické právo na samostatný stát už od Velkomoravské říše a že aby centrem státu - tedy administrativním centrem - mělo být Brno. Praha by měla zůstat ideovým centrem, protože je jím přirozeně /také by nebyla bývala potom za druhé světové války tak demolována, kdyby nebyla hlavním městem/. Brno je ve středu republiky a svou polohou by vyhovovalo. Ale české země byly proti tomuto názoru, takže se vytvořil pojem Československo.

Od roku 1917 se naprosto rozkládaly obě armády, především armáda rakouská. Z obou stran také zbíhali vojáci a Rakousko jako říše se úplně rozložila. V zázemí byl hlad a bída. V r. 1917 se také ukázala organizační schopnost a solidarita našeho národa /když chceme, tak to umíme dobře!/. Hladovějící lid ve velkých městech byl podporován z řad spisovatelů a vzdělanců, kteří vytvořili t.zv. "České srdce" a v rámci tohoto spolku byly pražské podvyživené děti posílány na venkov i na Moravu.

/Morava umí pomoci. I když má občas k Čechům rezervu, když je potřeba, dovede zasáhnout. Vědomí národního společenství je tam velmi silné. To dokázali Moravané i v Bitvě na Bílé Hoře/.

Všechny tyto události byly přípravnou půdou pro vznik Československa. I doma byl velmi silný národní odboj a v letech 1917 - 1918 se vytvořila velmi pozitivní jednolitá fronta. Prohlášení české samostatnosti 28. října 1918 bylo už potom jaksi samozřejmostí, plynoucí ze situace. Ale hned se začaly třídit názory na to, kdo bude hlavou státu. Domácí odboj jí viděl v osobě Karla Kraňáře, který byl vynikající a obětavý vlastenec, druhá část stála za Masarykem. Kraňář představoval konzervativní linii, ale ne katolic-kou, nýbrž liberalistickou. Protože měl za manželku ruskou šlechtičnu, opíral se ideově o Rusko, o Východ. Masaryk měl jasnější koncepci, znal poměry, byl mnohem silnější osobností a stal se plně podle práva a spravedl-nosti prvním prezidentem nové republiky. Jeho autorita i osobnost byla nesporná a stejně tak i míra zásluh o nový stát. Jako bojovník za národní věc mohl být přijat od celého národa.

Dobrně byl T. G. Masaryk pokrokový modernista - modernismus převzal z Ameriky. Už to, že si vzal jméno své manželky /Garique/ a ona též měla dvě jména /Gariqueová - Masaryková/. Avšak už hned po svém návratu do vlasti narazil na odpůřící síly, které ale neměly své odůvodnění.

Masaryk se ideově a nábožensky od začátku klonil k husitství - husitské tradici a od začátku to dával ostentativně /zřejmě, zjevně/ najevo. Pod tímto jeho silným vlivem též vzniká československá církev, která sice nechce opouštět katolicismus, nechce se ani stát evangelickou, ale z pozice proti rakouskému klerikalismu a proti Římu /prohlašovala: se pořád odluka od Říma/ se odlučuje od katolické církve. Odloučili se, ale neměli k tomuto odloučení ani žádný pořádný blud jako důvod. Říkalo se, že se odloučili proto, aby se mohli kněží ženit, ale tak jednoduché to zase nebylo. Je pravda, že jistá část kněžstva si chtěla vyřešit otázky svého svědomí, protože celibát dodržovala sice navenek, ale ne ve skutečnosti.

Vznik církve československé byl nešťastným gestem. Nástupem Masarykovým a hlavně

jeho skupiny, která také byla silně "hejhu-
sitská" a liberální vznikl v nově se tvoří-
cí republice silný proud proti katolické cír-
kvi. Jako kdyby ona se ztotožňovala s tzv.
austriáctvím /s rakušáctvím/. To je hluboká
křivda. Tento předsudek a tato tendence, kte-
rá začala už s republikou, je zde dodnes a i
dnes se o ni opíráme. Zde je potom velice
snadná propagace. Tyto předsudky působily po-
tom i na venkovský lid, který se jejich vli-
vem liberalizoval. Např. Sokol, který byl
celonárodní organizací, začal propagovat od-
luku od Říma. Katolíci byli odstrkeváni a
museli si založit vlastní tělovýchovnou jed-
notu - Orla.

Za první republiky - zejména ze začát-
ku - si tedy katolická církev u nás prožila
své. Státní moc sice proti ní nezasahovala,
ale propagandou zpracované veřejné mínění.
Tento ideový boj trval skoro až do milénia
svatováclavského - r. 1929. A diskriminace,
zejména katolických spisovatelů, trvala až
do konce republiky /Jaroslav Durych, Dvořák,
Xaver a jiní/. Katolická skupina byla poklá-
dána za méněcennou. Historik Josef Pekař se
ostře postavil proti této propagaci. Napsal
řadu spisů, kde historicky objektivně obha-

juje katolickou církev. Jeho výrok - že Žižka, i když byl vynikajícím stratégem, byl obyčejný lapka - ho sice nestál profesuru /tenkrát se nemohlo stát, aby byl někdo za jiný názor z místa odstaven, / ale stál ho těžké boje.

Takto tedy vypadala náboženská situace v prvním období vlády Masarykovy. Druhá osobnost, která byla také hned od začátku v úteku, byl Eduard Beneš. Nedá se říci, že byl odchovancem Masaryka, ale byl protěžovaným přítelem, protože se poznali za války ve Francii, kde Beneš velmi pilně pracoval.

Eduard Beneš byl předtím též sociolog, ale všechno u něj bylo naprosto sporné. Byl promlčen jeho spis, kde hájil myšlenku zachování Rakouska. V podstatě měl pravdu, protože Rakousko bylo ochrannou tvrzí proti německví i proti Východu a kdyby se bylo uskutečnilo to, co si přál Ferdinand d'Este /Rakousko si ce bylo v rozkladu a nemohlo být historicky zachráněno, ale byl to stát, který vznikl oprávněně/ - totiž federativní středoevropský stát nebyla by to špatná myšlenka.

Každá historická doba a vše, co se v ní

odehrává, má svůj smysl, a tedy ho mělo i Rakousko a mělo i své klady. Rozpadem Rakouska jsme byli vydáni a vidíme to teprve teď. Období dvaceti let první republiky bylo příliš krátké a Bismarckova myšlenka "kdo je páneň Čech, je páneň Evropy" se brzy uplatnila proti našemu samostatnému státu.

Schopnost našeho národa vládnout, se v první republice objevila především v prvním desetiletí. Přesto, že zde byly rozporné síly tradicionalistické - katolicismus a protikatolicismus - a ty protikatolické byly silnější a prezidentem podporované, tak se zde projevila úžasná tvůrčí národní síla.

Ta se projevila už v převratu r. 1918. Skutečnost, že první republika se vytvořila bez vnitřní revoluce, je důkazem české státotvorné síly. Nový stát se postavil na vlastní nohy během 14 dnů. Bylo v něm od začátku postaráno o finanční otázku - mohly být placeny pense, státní platy atd., díky opravdové schopnosti a prozíravosti českého úřednictva. Úřednictvo sice bylo vychováno Rakouskem, ale snýšlení mělo národní a všechny své schopnosti dalo do služeb státu. Naše národní hospodářství bylo po válce přímo závratně

konzolidováno /uspořádáno do normálních poměrů/. První republika měla velice schopné lidi. Například bankovní ředitele. Udělali měnovou politiku, která sice postihla část průmyslu, ale uvedla naše finance do naprostého pořádku. Naše měna byla velmi pevná a dokonce jsme byli jediný stát, který zaplatil své válečné dluhy. Hospodářství bylo sice nějaký čas vázáno, ale velmi rozumně bylo distribuováno /rozděleno/. Už za čtyři roky po skončení války můžeme mluvit o naprosto prosperující konsolidaci mladého státu, která překvapila tehdy opravdu celý svět. Nebo další věc - pozemková reforma, která postihla hlavně šlechtické latifundie, byla velmi moudrá, takže r. 1934 kníže Švarcenberk prohlásil, že díky pozemkové reformě se naučili aristokrati hospodařit. Určité statky jim totiž byly ponechány k vlastnímu velkostatkářskému hospodaření. Vedle toho byly vytvořeny z části šlechtických pozemků ne zastavené, ale odprodejné dvorce, a šlechta byla za pozemky odškodněna. Byl zde zachován princip šlušnosti - nebylo to formou revolučních principů. Byl zde vztah státního uznávání majetkových hodnot, což bylo nesmírně proti mysli určité vrstvy lidí. Tyto síly, které přišly z Ruska, se v r. 1921

snažily dostat Československo do své moci, ale proti tomu se Masaryk velice moudře postavil, takže se akorád rozštěpila bývalá sociálně demokratická strana na stranu sociálních demokratů a komunistickou. Komunistická strana se začala silně projevovat už v druhém desetiletí. Jakmile bylo od národů světa uznáno Rusko a ustanoven u nás jeho velvyslanec, začaly se v postranní uličce vytvářet předpoklady pro moc komunistů. Čeští vzdělanci se rozdělili na komunisty a nekomunisty a mezi těmito byla ještě velmi silná liberalistická klika, která se spíš klenila nalevo.

V prvním desetiletí první republiky - do r. 1929 - vznikla veliká světová hospodářská krize v Americe. Ale u nás se budovala republika a jednotlivé politické strany v ní měly své reprezentanty. Kolem třicátých let ale začínají tyto znamenité osobnosti, které pomáhaly tvořit republiku, vymírat nebo stárnout. Ve všech stranách tedy nastupuje nová generace - druhá generace a to už byli víc straníci a politikové než vlastenci. První představitelé jednotlivých politických stran v první republice totiž měli širší

státní orientaci. Jejich nástupci však už byli metodisté odboje. Přes prosperitu republiky už zde nastává tříštění, taktikaření. Tím byla ovšem rozvrácena administrativa a úřednictvo, které se začínalo střídavě přiklánět k vůdčím stranám a nastává rozštěpení národa na jednotlivé politické strany.

Také Masaryk, který zemřel 14. září 1934, byl v té době už starý a neuplatňoval tolik svou moc. Ve stáří se Masaryk ukázal jako velmi moudrý státník. Odstupoval od své dřívější stranickosti a myslel na stát. Překonal také osobně své manko, které utrpěl "hejhusitstvím" a roztríštěností názorů. Napřekonali ho však jeho následníci a tím došlo k roztríštění sil v národě.

Úplnou chybou Masaryka - přes jeho velikost - bylo až přílišné ochránění Eduarda Beneše. Kdo si se o Benešovi vyjádřil, že by byl býval dobrým profesorem sociologie, ale nebyl státníkem. Chráněn Masarykem, snažil se vynýšlet něco na ochranu státu. Evropa byla v té době také roztríštěná a neměla jednotnou linii. Celý pozdější vývoj republiky nebyl si- ce jen jeho vinou, ale Beneš byl člověk osobně malicherný a osobní, a to se s úřadem státníka

nedalo sleučit. Masaryk osobní nebyl, měl ší-
ři. Protože Beneš nebyl tak oblíbený jako Ma-
saryk a měl velkou epozici, tak dělal spíš
stranickou politiku a velice podporoval lí-
di, kteří mu přitakávali. I toto bylo jednou
známkou jeho nedospělosti.

A tak jsme dospěli až k roku 1938. Pře-
špápevání na místě politických stran a vy-
řizování osobních sporů jsme udělali zá-
chrannou politiku, místo abychom šli do vál-
ky. Agrárníci, kteří ve volbách zvítězili,
prosazovali názor, že je lépe zachovat si
národ než se postavit proti Hitlerovi. To by-
lo osudné rozhodnutí, protože jsme nic neza-
chránili a všechno ztratili. Bylo to tehdy
opravdu nešťastné. Hitler ještě v r. 1938
nebyl na válku připraven a kde ví, nebyli-li
bychom bývali povoláni k tomu, abychom jako
srdce Evropy Evropu zachránili. Takto jsme
však propadli okupaci a nastal rozvrat hed-
not v Evropě a u nás ten rozvrat byl defini-
tivní.

Tímto končíme historii našeho národa.
Pokračování už známe z vlastní zkušenosti.
Na závěr ještě se podíváme na jednu polemiku

dvou velkých osobností první republiky - Josefa Pekaře a T. G. Masaryka - o smyslu českých dějin. Byla to velmi ostrá polemika a ukazuje na tehdejší svobodu myšlení, že si i proti prezidentovi - hlavě státu - mohl dovolit universitní profesor hájit své stanovisko a mohly se tvořit dialogy.

Masaryk tvrdil, že smysl českých dějin je náboženský. Opíral svůj názor však hlavně o tradici husitskou - zde tedy v dobrém slova smyslu. Pekař zase říkal, že smysl českých dějin je vlastně sebezáchova národa. Tato tendence myšlenkové i životní sebezáchovy byla v dějinách vždy.

Svým způsobem měli pravdu oba. Masaryk měl částečnou pravdu - v hlubinách vážnosti svého náboženského vědomí, které však - až na sklonek jeho života, kdy k pravdivému poznání došel - nebylo objektivní, protože neviděl schizma husitství. Pekař měl pravdu, ale nepředstavoval si ji tak, jak byla později realizována - že česká národní vitalita se má zachovat i za cenu, ~~inimicitních~~ ztráty hodnot. Polemika v tomto případě vůbec nemusela být polemikou, protože

oba názory spolu velmi souvisejí. Jeden -
Pekařův - je zachování zvláštní síly a ne-
spoléhání se na okolní svět - vyjádřeno
slovy básníka:

"Nevěřme nikomu na světě širém,

nemáme žádného přítele v něm.

Věřme jen sobě, své práci a síle ...."

a druhý je návrat k náboženskému ladění ce-
lého národa.

Smysl českých dějin je tedy v harmonickém
spojení obou hledisek: je bezzáchovný a
"sub speciae aeternitatis" /pod zorným úhlem
věčnosti/ v náboženském smyslu, jak to mys-
lel Masaryk.

x x x x x